R
2088

Theol.

R III, III, 488 v.

(mit 3 Beibänden.)

#

IOANNIS BVGENHAGII Pomerani publica, de Sacramento corporis & sanguinis Christi, ex Christi institutione, confessio, qua suæ fidei de cæna Domini reddit rationem, Et dicit uale ijs, qui audire nolunt.

Matth. 10. Nihil occultum, quod non reuelabitur &c.
Esa. 40. Verbum domini stabit in æternum Amen.

4-MA
3790
L 475 11059

SACRI EVANGELII CHRISTI, HALAE SVEVORVM CONCIONATORI, Iohanni Brentio, Iohannes Bugenhagius Pomeranus.

GRatiam & pacem á Deo patre nostro & Domino nostro Iesu Christo. Quæ omnibus scripsi optime Ioannes, sine tuo nomine prodire in publicum nolui, ut omneis cognoscant, q̃ amem, q̃ uenerer nomen illius, aiius iam pridem multiplicia & erudita & pia scripta, pro uerbo Dei in salutem multorum inuulgata sunt, & mundo publicata. Perge, Dominus sit tecum Amen.

Ego hic reddo rursum rationem fidei meæ de cænâ dominica contra sacramentarios negatores, coactus non solum propter officium meum, sed etiam ne bonis hominibus suspectum sit Euangelium meum, postq̃ interpres meus in Germanico Psalterio, me uel coram toto mundo publicis scriptis & doctrina reclamantem, fecit Sacramentarium, Et quidam liber dicitur ex Nickelspurg per Anabaptistas sub nomine meo exisse, sacramentarijs blasphemijs plenus. Egregium scilicet uirorum factum, Mendacijs & calumnijs asserunt, quæ docere ut Dei ueritatem uolunt.

Nosti optime Brenti, q̃ quidam uoluerint, nos ob hanc causam non contendere contra alios, quasi res

BIBL. ACADEM. DORPATENS.

non esset tanti momenti, quasi uero contemnendum sit, quando uidemus uerbum Christi negari, & pro eo uerbum humanum statui. Quin potius caueamus q̃ maxime insidias Satanæ, quando externa ista, quæ uerbo & institutione Christi nobis consecrata sunt & data, tangit, quasi rem non necessariam, quasi Euangelium & omnia adhuc constare possint sine illis. Non obliuiscamur, q̃ abstulerit nobis Papa totum Euangelium una specie, ut uocant communionis, quasi ita communicare, neglecta Christi institutione atque adeo contempta, laicis necessarium & utile esset etc. restitutis in loann sanguinis Christi laicis prohibiti, tot Missarum abominationibus. Sic & nunc Sacramentarij quidam, ubi ueritate se premi uident, capiunt quasi paci consulturi, rem componi, dicentes. Da Christianum, & accipiet in cæna corpus Christi etiam corporale, non q̃ pani aliquid accedat etc. Non consentiamus quacunq; specie pacis, non enim est nostra causa, sed Dei, quia præter ea quæ uidemus, non uidemus quæ mala ad auferendum Euangelium inde uentura sint, Et certe Satan magna parte se prodidit. Contra manifestum Christi uerbum pugnatur, cuius per nullam charitatem debemus esse proditores.

Pauca itaq; illa, quæ iam pridem ædideram, alijs quæ sequuntur præponere uolui, ut confundantur, qui tacitum me uel sensisse, unq̃ uel nunc sentire pro Sacramentarijs contra Christi institutionem. Deinde multis multis fateor, quid sentiam de ea, quam uocant consecratione, id est unde fiat, ut panis domini sit corpus eius & poculum sanguis, Et inter hæc fere tracto omnia uerba, quæ de hac Christi institutione scripta sunt. Post hæc scribo contra singulare quoddam genus sacramentariorum, & quid sentiam de sanctissimo sermone Christi Ioannis 6. descripto. Non alia post hac ex me expectent uerbi Christi negatores. Timeant Christum, quem in suo uerbo oppugnant, certus sum q̃ expugnare non poterunt.

Tu ergo charissime Ioannes, iam lege mea qualiacunq;, ego tua legere soleo & amare. Vale, & age ut & tu & alij pastores publice admoneatis uestros, ad inuocandum iugiter clementiam patris nostri, quo Satan q̃ primum conculcetur sub pedibus nostris. Nosti quid uelim, non dubito te id semper facere, q̃ soles scriptis diligenter admonere. Iterum uale. Ex VVittemberga, feria quinta post Iubilate. 1. 5. 2. 8

A 9 Doctissimo

DOCTISSIMO DOCTORI HESSO, Vratislauiensis Ecclesiæ pastori, Ioannes Bugenhagius Pomeranus.

GRatiam Dei per Christum. Non habeo, quod ad te hoc tempore scribam, doctissime Doctor, nisi quod optamus isthic Euangelio gloriæ Dei successum per Christum, cum omni modestia, quam etiam inimicis debemus, quantum saluo Euangelio licet. Quid enim scriberem redeunte ad uos D. Maiobano, qui erit ad te os nostrum & Epistola nostra? Cæterum rogauit me idem doctor, ut uno aut altero uerbo tibi scriberem, quid respondendum nouis erroribus de Sacramento Eucharistiæ subortis putem. Non certius respondebis, q̃ ex ipsa scripturæ grammatica, quam isti erroris magistri misere lacerant. Et quamquam tu non indigeas, tamen rogatus his paucis seruio.

Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Contra usum loquendi omnium linguarum est, ut pronomen demonstratiuum aliud hoc loco demonstret, q̃ quod porrigitur. Atq; hic error Carlstadianus etiam Zuuinglio displicet, nempe in pronomine hic & hoc.

Zuuinglius autem quia non bene uidet cessisse rem in pronomine hoc, accipit uerbum, Est, & non substantiue sed significatiue accipi contendit, adducens exempla, ubi sic accipiatur. Sed Christus hic non interpretatur somnium aliquod aut parabolam. Et cum scripserint tres Euangelistæ & Paulus hac de re, ne unus quidem uel uno uerbo indicauit significatiue, est, accipi, Atq; adeo diuersum manifeste dicunt, ut statim indicabo.

Quia uero uidet non sequi statim. Est aliubi capitur pro significat, ergo & hic capitur pro significat, Alioqui ubiq; acciperetur pro significat, ut homo est animal, id est significat, restarecq; ut probet hic sic accipi, nihil aliud habet, quod tamen fortissimum somniat, quam hoc, Caro non prodest quicquam. Atq; hic ridemus magnum illum Theologum cum suo Carlstadio. Hoc & est iacent. Quis non uidet illic à Christo carnalem discipulorum intelligentiam damnari? quando carnem opponit spiritui, non tam dicit de carne sua & sanguine, ut ante, sed de carne & spiritu, quemadmodum ubiq; scriptura carnem damnat, & spiritum probat, nonnunquam carnem literam uocat. Omnis caro fœnum. Prudentia carnis mors est &c. Contra Petrus, Verba, inquit, uitæ æternæ habes. Non enim hic dicit Christus, Caro mea non prodest quicquam, Alioqui seipsum mendacem faceret, quia dixerat, Caro mea est pro mundi uita. Tu nihil prodesse dixeris unde est uita mundo? An uita mundi antea mortui & damnati nihil est? Simpliciter autem dicit. Caro non prodest quicquam, quemadmodum Petro alibi, Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, id est, Spiritus Dei &c. Nulla caro prodest, prodest autem illa in

qua Deus est, nam uerbum caro factum est. Sicut nulla aqua prodest, sed prodest aqua Baptismi, in qua Dei uerbum est. Item nullus panis prodest, prodest autem in quo corpus Christi est propter Christi uerbum, quod mentiri non potest. Itaq; illud, Caro non prodest quicquam &c. damnat omnem sapientiam, iustitiam & quicquid est hominum, uult uero nos θεοδιδάκτους. Impium ergo fuerit referre hoc ad illam carnem, in qua Deus est, qua carne nos sanctificati sumus, Vides itaq; quam nihil habeat Zuuinglius, & quam non sit hic Theologus. Quod uero nos Christi uoratores & carnuoras uocat, blasphemia est. Nam non laceramus Christi carnem, sed panem edimus & in pane uerum corpus Christi, quod non cernitur, non laceratur, sed adesse & edi creditur propter uerba Christi.

VIDE GRAMMATICA EX PAVLO.

Potus benedictionis cui benedicimus (uulgo quem consecramus) nonne communicatio sanguinis Christi est? id est communicatio, qua communicatur sanguis Christi & distribuitur tibi, mihi, alijs, ut iste thesaurus distribuatur, & fiat nobis communis.

Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? qua scilicet communicatur nobis corpus Christi &c. Ergo ibi uere est corpus & sanguis Christi. Ille, inquit, panis quem frangimus & poculum quod consecramus &c.

Spiritualem quidem unionem significat quando dicit, Vnus panis, & unum corpus multi sumus, sed addit, Quia omnes de uno pane participamus, Nos inquit inter nos unum sumus, sed propter unum panem, quem edimus. Quomodo unus est panis, quem uos editis Vratislauiæ, & nos Vuittembergæ, nisi unum corpus illic Christi sit? De pane enim externo dici non dubium est.

Accepit panem, fregit & dixit, Accipite, edite, hoc meum est corpus, quod pro uobis (id est in commodum uestrum) frangitur & singulis distribuitur. Sicut illud, Frange esurienti panem tuum, id est, diuidens distribue &c. Cæcus est, qui hic non uidet in pane esse corpus Christi, & corpus Christi integrum sumi ab omnibus, solum panem frangi externe, qui, quia corpus Christi est, etiam corpus Christi frangitur, id est, distribuitur multis, & tamen non pars corporis Christi datur singulis ut pars panis, sed corpus Christi. Nam sic præmittitur, Accepit panem, fregit sicut & ante Paulus dixerat, Panis quem frangimus, Et subdit, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur. Illic ergo est corpus Christi, quomodo uero ibi sit, quid ad me? uiderit ille, qui sic instituit, modo ego credam hic & faciam quod ille commisit.

Hoc poculum uel hic potus Nouum Testamentum est, Repete omneis scripturas, non inuenies nouum aliud Testamentum dici, q̃ remissionem peccatorum

per Christum siue Christi sanguinem, quemadmodum de nouo Testamento scribit Hieremias, Peccatorum eorum non recordabor amplius. Si ergo hoc poculum est nouum Testamentum, est certe remissio peccatorum, quæ impie uino tribuitur, Ergo sanguis Christi est in uino, Id quod exponitur, dum additur in meo sanguine, Et in Euangelistis, Qui pro uobis effunditur in remissionem peccatorum.

Reus erit corporis & sanguinis Domini, Non dicit, reus erit panis & uini.

Non dijudicans corpus Domini, Certe non dijudicant, qui simplicem panem esse dicunt, quando etiam non dijudicant, qui credunt illic esse corpus Christi, attamen non accedunt quemadmodum Christus commisit, scilicet, ut edant in ipsius commemorationem &c.

Quid queso faciet Zuuinglius his duobus locis in quibus nullum, est, habetur, ut liceret ei dicere, Est accipi pro significat? Reus erit corporis & sanguinis Domini. Non dijudicans corpus Domini. Non hic dicitur, Reus erit significati corporis & sanguinis Domini, sed ueri corporis & sanguinis Domini in pane & uino præsentis, nam de eò hic dicitur, qui edit & bibit, Neq; dicitur non dijudicans corpus Domini significatum &c.

Syluam prebui, Tu uero in Christo uale, & ora tu Deum patrem pro nobis.

In hac

IN hac Epistola utcunq; uarie impetita, nondum uideo, quorum me pœniteat. Vult Zuuinglius me non recte dixisse, Hunc esse nouum errorem. Si in hoc respicias, q. quidam contra institutionem Christi senserunt, dixerunt, scripserunt, non est nouus error, Sed nulla unq; constituta est Ecclesia Sacramentaria, id est, institutionis huius Christi negatrix, ut nunc quædam constituuntur, utcunq; olim quidam oblatrarint Christi Ecclesijs. Produc mihi uel unam Ecclesiam à temporibus Apostolorum, quæ ita obseruarit & publice docuerit, ut nunc Sacramentarij. Ideo dixi nouum hunc esse errorem, Alioqui dic mihi unum fidei articulum, cui non contradictum sit ab aliquibus. Deinde irridet me, quod consecrationis meminerim, sed infra uidebis meam ex uerbo Christi sententiam. Vt autem consecrationis siue benedictionis obliuiscar, persuadere nititur in Paulo legendum esse, Calix benedictionis, quo benedicimus, id quod offero ridendum eruditis, nisi etiam permittere uoluerint, ut legamus,

Panis quo frangimus.

Eruditissimis

ERVDITISSIMIS VIRIS MAGISTRIS, Georgio Spalatino Ecclesiæ Aldenburgensis Pastori, & Ioanni Agricolæ Islebianæ scholæ archididascalo, iam Spiræ agentibus, dominis ac fratribus suis, Ioannes Bugenhagius Pomeranus, Salutem.

Dolebitis certe meam uicem fratres in Christo dilecti, ubi uideritis meam orationem. Quid futurum putatis per deprauatores nobis defunctis, quando nostri libri ita corrumpuntur nobis uiuentibus? Sed uiderit ista Deus. Quia uero iam estis in eo loco, ubi forte & uenditur & legitur Psalterium illud Germaniam, quod sub nomine meo cuulgatum est, & iactabitur à quibusdam nos cum Sacramentarijs illis sentire, mitto ad uos Pomeranum ipsum, ut pro se loquatur, ut interim uobis liceat esse securis. Nam tametsi uos essetis mihi optimi in hac causa patroni, tamen quia Pomerani fratres estis, uobis pro me in hac odiosa causa dicentibus non crederetur. Dominus sit uobiscum.

Ioannes

IOANNES BVGENHAGIVS POMEranus, de Psalterio suo Germanice translato, q. anno Domini. M.D.XXVI. ex Basilea prodijt in lucem.

ARgentinæ per Martinum Bucerum, commentarij mei, quos in Psalterium Dauidis latine scripseram, uersi sunt in Germaniam linguam, & hoc anno primum ex officina Adæ Petri ciuis Basilienſis prodierunt ita Germanice uersi in lucem, In quibus sunt quidem aliquot sententiæ non ex mea farina, sed facile fero, Gaudeo enim quacunq; tandem occasione prædicetur Christus.

Non feram autem, q. meis sententijs & sub nomine meo admixta sunt, quæ ego sane non possum (ita me amet Christus) non impia iudicare, nempe quæ uel in CXI. Psalmo, cuius initium est, Confitebor tibi &c. de Eucharistia inserta sunt, quasi ego sim assertor illius opinionis, qua, contra manifesta uerba institutionis Christi, negatur à fidelibus in Eucharistia uerum corpus Christi edi, & uerum eius sanguinem bibi, quasi ita oporteat contra uerbum Christi pugnare, queadmodum Dei fauore, contra traditiones humanas & impium huius tam sancti Sacramenti abusum pugnatum est.

Quasi uero non sim is, qui non solum in alijs libris, sed etiam in publicam contra hanc opinionem edita ad

D. Hessum

D. Hessum Epistola, haud obscuris uerbis meam testatus sim sententiam? ita ut Sacramentarios prouocarim, ut æditis in me libellis, alij sua eruditione, alij suis ineptißimis ineptijs, non tam contra me, quam contra Christi uerbum abusi sint, Qui potuit ista interpres meus ignorare? Qua ergo conscientia ausus est mundo imponere, quasi ego ita & sentirem & docerem? Ego scilicet hic conuitia dicerem, si istam perfidiam dignis uerbis tractarem? Non conuitia, sed ueritatem uel mundo iudice.

Sed ego non ago, ut uel meum nomen defendam, uel cuiusquam contaminem, Viderit ista Deus, qui iusto iudicio uult, ut mendacijs seducantur, qui dilectionem ueritatis non susceperunt, Ago uero nunc tantum, ut non sinam sub nomine meo, quæ non sentio, atq; adeo contra q̃ propter institutionem Christi sentio, inuulgari, aut si qui gaudent seduci & humanas sequi cogitationes, non dicant me, contra publica de me testimonia, seductionis uel auctorem uel cooperatorem.

Nam tantum abest ut Bucero male uelim, ut etiam doleam eum in hæc incidisse, utq; nunc cum dolore quoq; hoc dicam, quod me dicere oportet, postq̃ illa opinio non solum sub nomine meo, sed etiam in insigni Psalmorum opere inuulgata est, nisi tacendo uelim seductionis habere consortium. Ipse mihi testis est, quanti uirum fecerim & quo candore suspexerim, ita ut eius arbitrio meum Psalterium permiserim. Sic enim in præfatione illa sua in Psalterium scribit me ad ipsum scripsisse, & uere scribit.

Interpretare mi Bucere hoc meum Psalterium q̃ liberrime, muta, adde, deme, in alium ordinem collocа, quædam suo loco repone, quædam uel clarius uel aliter interpetare, ut non magis meum q̃ tuum sit Psalterium, Omnia hic tibi per me licebunt, quibus consultum speraueris nostris Germanis, ut nunc indocti & pueri aliquid Psalmorum intelligant, in quibus intelligendis non parum antehac doctißimi etiam doctores hallucinati sunt. Perge itaq;, Dominus sit teum, Amen. Hæc mea sunt, quemadmodum ipse uere scribit, quibus ita subiungit, Hæc sunt uerba interpretis nostri Ioannis Pomerani, quæ sua manu ad me perscripsit, secundum quæ me ita continui, ut nihil omiserim eorum, quæ ipse Pomeranus latine ad ueram & genuinam Psalmorum intelligentiam utiliter scripserat, licet in alium ordinem redegerim, quemadmodum uidebatur commodius pro laicis futurum, Hæc ille.

Quod si præstitit quæ promisit, gaudeo, non enim uidi omnia, sed unde quæso causa illa Sacramentaria irrepsit in meum Psalterium? forte hic liber aptus uisus est, in quo omnia, quæ quidam contra nos sentiunt, uel refragantibus nobis, sub nomine nostro uenderentur. Id quale sit quis ignorat?

Esto

Esto propter conscientiam non uoluerit nostram de
Eucharistia sententiam asserere, ne aliena quidem re
dendo siue interpretando, aut non in totum omisit, quas
do & ipse recte asserit, non esse necessarium, ut in c
Psalmo de sacramento Eucharistiæ dicatur? & ego ce
te laudassem eum ut uirum bonum, qui meos (ut ips
uideri uult) errores, propter conscientiam, non aus
fuisset prodere Germanis, Non enim ab ullo postula
mus, ut contra conscientiam agat uel dicat utcunq; er
ret, Cur ubi nihil opus erat occasionem quæsiuit inse
rendi suum dogma quasi meum, ut sic nomen meum &
ministerium uerbi mihi à Deo commissi contaminaret
& fidelibus suspectum redderet, quando interim eg
optima quæq; de eo sentiebam?

Omnis uero excusatio hic ridicula erit, quando eg
in eo loco paucis uerbis de Sacramento dixi, quæ nihi
dicunt contra istam nouam opinionem, quæ (uel omni
bus Sacramentarijs testibus) ipse potuisset bona con
scientia non solum ad uerbum reddere, sed etiam pu
lice prædicare. Quod autem, propter hæc uerba, no
sentiam quod noua opinio docet, non obscuris uerbi
testatus sum in præcedenti Psalmo, Dixit dominus et
Vt non dicam, quod quando scribebam, ne suspicar
quidem liuerit, hoc incendium contra Christi institu
tionem aliquando sæuiturum.

At forte eadem uerba mea, quibus liberum ei fe
mi

meis uerbis addere, demere &c. non solum eum excu
sabunt, sed etiam me arguent iniuste agere, quod ac
cusem propter istam additionem, Quasi uero ego non
præscripserim ei sententias, in quibus se contineret.
Aut propterea scilicet ederet sub nomine meo senten
tias, quas non ignorat à nobis publice damnari? Pote
rat & alius addidisse meis sententijs has & similes,
lapidem esse panem, aquam esse ignem, Turcam esse
Christianum, Deum non regnare &c. & postea ex
cusare, atq; adeo contendere, se iure feciisse, quia per
misisem ut adderet quæ uellet, ita scilicet egregie
præstaret quæ ego ex ipso sperabam?

Videant alij hic meum candorem, Ego autem plane
hic meam accuso stultitiam, immo & peccatum fateor,
quod istum thesaurum uerbi Dei, mihi à Deo com
missum, hominis arbitrio permiserim, cum tamen ipse
docerem, nulli fidendum nisi uni Deo, utcunq; charitas
sit omnium serua, Stultissimus sim necesse est, si non
post hac cautius in istis fidei rebus agam. Nam mea
hac (ut ingenue fatear) stultitia, non tam me quam
optimos quosq; qui apud nos sunt uiros, de Christi
Euangelio optime per gratiam Dei meritos, reddidi
suspectos, quasi sentiant hoc de Eucharistia meam,
quod nemo ex nobis, qui publice docemus sentit, quan
quam liceat facile mederi isti morbo siue suspicioni,
Id autem quo pacto factum sit iam exponam.

Vbi cæperat uenum exponi Psalterium Germanicam, ego securus agebam, quasi omnia quæ uolebam recte curata essent, donec fere post dimidium annum quidam ex Augusta ueniens indicaret Sacramentariam illam opinionem esse Psalterio insertam. Obstupui primum, Deinde ubi addidisset, Et quia tu sic diceris scripsisse, aiunt propterea totam scholam VVittembergensem ita sentire, cæpi ridere, reputans hominem ineptire, Quid inquam hoc ad totam scholam, si unus Pomeranus ita sentiret & scriberet? Verum penitius rem intuitus, perspexi famam istam non omnino uanam, atq; hic patrem illum mendaciorum Satanam satis apt tam speciem habere & fuam, quo persuadeat nos omnes ita sentire.

Siquidem præposita est Psalterio præfatio illa mea ad illustrißimum Saxoniæ principem Friderichum, Electorem &c. cuius memoria in benedictione est, in qua præfatione fateor me, ea quæ in Psalterium scribo, in nostra schola docuisse, Et præterea additæ sunt commendationes Doctoris Martini Lutheri & Philippi Melanchthonis, quibus lectori commendant omnia quæ in Psalterium scripsi. Cum ergo in Psalterio Germanico lecta fuerit impia de Sacramento opinio, dicetur non solum Pomeranum ita sentire, sed etiam publice in nostra schola esse aßertam, & per Doctorem Martinum & Philippum publico testimonio confirmatam, quando quando in schola publice tractatum esse aßerit Pomeranus, & illi duo primarij uiri confirmant quicquid in Psalterium Pomeranus scripsit, Itaq; totam scholam in hac parte non solum non contradicere Pomerano, sed etiam eadem cum ipso docere, Hoc uoluit Satan. Dicantur ista latine exudi, & mitti ad Gallos, & illos qui Germanice nesciunt. Si negocium Dei agunt, quid opus est istis emendicatis & ementitis suffragijs?

Igitur te Christiane lector per Christum obsecro, ut & uerbis & literis admoneas tuos, ad quos forte nostra hæc non perueniunt, si inciderint in Psalterium illud Germanicum, ne hanc de Sacramento opinionem, qua negatur uerum corpus Christi edi a fidelibus, quando editur panis Christi, & uerum sanguinem Christi ab eisdem bibi, quando bibitur calix Christi, sub nomine nostro suscipiant. Nam etiamsi uera esset illorum opinio, tamen dicere Pomeranum ita sentire, ita in schola hac publice aßerere, ita ad Illustrißimum Saxoniæ principem Friderichum in Psalterio scripsisse, & uiros illos Doctorem Martinum & Philippum publica commendatione hanc quasi Pomerani opinionem confirmare, tam impium est, ut uel me tacente (O utinam tacere liuisset) quotquot nostra audierunt & legerunt, etiamsi aduersarij sint, cogantur clamare tam impudentia esse mendacia, ut nihil impudentius dici posßit.

Nolo ego esse consors illorum, qui bonas perturbant conscientias, pro quibus liberandis Christus mortuus est, & remorantur rursum Euangelij, ut alij ista dissensione offendantur, alij uero nihil agant aliud, q̃ negocium Sacramentarium, quasi iam reuelatum Euangelium nihil sit, nihil remissio peccatorum, nihil pacatæ per fidem conscientiæ, nihil quod filios Dei agnoscimus nos esse factos, nihil q, rectus Sacramentorum Christi usus mundo indicatus est, Et iam perturbare possint conscientias, nullam consolari possunt. Nullam enim ne suam quidem ipsorum, qui saniores inter eos uidentur, certã de suo quem finxerunt tropo reddere possunt. Testes sunt contra eos tam multi libri, quos ipsi de ea opinione ediderunt. Et qui istam certitudinem in ipsorum libris non requirit, dignus est, qui nihil aliud legat quam talia scripta.

Nolo inquam consors esse illorum, ut à certis Christi uerbis, qui me non fallit, ad dubias hominum interpretationes deficiam, sciens uel Petro Apostolo admonente, quod qui loquitur, id est, docendi habet officium, certus debet esse, se non loqui nisi sermones Dei, neq; ignoro illud Pauli, Qui autem conturbat uos portabit iudicium quicunq; fuerit ille.

Miror uero, q, corniam oculos configere uolentes, dicant omnes ueteres à tempore Apostolorum pro opinione hac Sacramentaria & sensisse & scripsisse. Sperant

Sperant forte neminem præter se ipsos esse, qui ueterum scripta uel uiderit uel sit uisurus, Qua quæso conscientia ita asserere audent, qui tamen publicis scriptis gloriantur se omnia, quæ ueteres scripserunt diligentissime exaussisse. Scripserunt quidem ueteres multa de spirituali manducatione & Eucharistiæ Christianæ usu, quẽadmodum & nos hactenus & prædicando & scribendo, tamẽ oportunis quoq; locis ex Christi institutione & uerbis edocti, fatentur cum Christo non obscuris uerbis, panem & poculum Domini (quæ Eucharistia dicitur) discipulis Christi uescentibus esse uerum non fictum corpus & sanguinem Domini. Discipulos autem Christi uoco eos, qui per Euangelium docti confitentur uel confiteri uidentur Christum, & ea quæ sunt Christi, quales quales sint coram Deo, qui solus ueros discipulos à falsis dum latent, nouit discernere. Nam in consummatione sæculi primum colligentur ex hoc regno Christi omnia scandala & operarij infidelitatis. Hæc non obscure uidebis in illis ueteribus, Et præterea ita scribunt ueteres de Eucharistia, ut ne suspicatus quidem uidere liceat posteritatem aliud sensuram, quam ibi esse corpus & sanguinem Christi. Quin & uetustissimus post Apostolos scriptor Tertullianus, quo ut alijs isti nostri contra nos abutuntur, asserit in libro de resurrectione carnis nostram sententiam dicens, Caro nostra corpore & sanguine Christi uescitur, ut & anima de Deo saginetur. Quid clarius

Doctrina ueterum

Tertullianus

dici poterat? Videatur illic locus, ut uideas q̃ alibi Tertullianus dicit figuram corporis, non eam Tertulliano esse, quam isti sibi fingunt. Tam itaq; uerum est ueteres negasse in Eucharistia esse corpus & sanguinem Domini, quam uerum est VVittembergensem scholam ita docere.

Verum non est huius instituti causam ipsam tractare, qui credit credat, qui contendit contendat. Per hæc autem quæ hactenus dixi, tam notum uolo omnibus, q̃ quod notissimum, non esse meam de Eucharistia sententiam, quæ in illo Germanico Psalterio, de quo diximus, legitur quasi nostra. Nouit Deus me secundum conscientiam meam loquutum. Ignosco facile omnibus, modo cessent perturbare conscientias, quas sua opinione consolari non possunt.

Ceterum de Psalterio latino, quod primum inuulgatum est anno. M. D. XXIIII. securos facio & uenditores & emptores, ne timeant me post hac illud uelle facere melius, ne credant typographis semper adijcientibus, Emendatum, denuo correctum &c. Siquidem ut ab initio inuulgatum est, ita quantum in me est, permanere debet, ut sit memoriale illius insignis doni Dei, quo dedit mihi usq; ad finem Psalmorum absq; alio duce perrumpere, quando me quotidianæ prælectiones urgebant.

Et præterea non mihi tantum arrogo, ut omnia capiam alijs, in hac Euangelij luce, indicare, quæ uel aliam uel clariorem in Psalterio meo requirant interpretationem, quasi alij nihil uideant, & quasi non satis sit sapienti dedisse occasionem, maxime nunc, ubi tam perspicue redditum est à doctore Martino Germanica lingua Psalterium ut etiam commentarij uice esse possit.

Ad hæc, si nulla alia esset causa, tamen uel propter illos nihil immutare uolo, qui in alieno libro uolunt esse magistri, dum licet eis inuenire quod reprehendant, quibus cedere nolo, sed quemq; potius relinquere uolo, ut libere iudicet de Psalmorum sententia, Quin potius interpretantur ipsi aliquem ex Prophetis nondum nostro sæculo interpretatis, ut eorum uideamus magisterium? Legant ipsi meam præfationem, & uidebunt in Psalterio me per Christum præstitisse quod promiseram, Noui q̃ sit mihi carta suppellex, dedit enim mihi Deus mentem, ut possim me intra pomeria mea continere.

Nitidius igitur forte Psalterium meum & maiori diligentia exasum posthac exhibebunt chalcographi, auctum uero per me non exhibebunt. Quod si quandoq; uisum fuerit, ut aliquid addam, seorsum edito libello efficiam, ne grauem eos altera emptione, qui nostra prius sibi pecunia compararunt, Dixi.

Bvcerus meus post hanc meam accusationem, ut uideo, publico scripto sic exaʃat, ut tergat os, quasi nihil in me peccarit, sed fruʃtra. Vult enim uideri quasi sua in meum Psalterium Sacramentaria additione, nihil uel contra me uel contra institutionem Christi dixerit, At hæc sunt eius uerba inter reliqua, quæ ibi de suo Sacramento scribit.

Christus quidem inquit porrigens panem discipulis suis dixit, Hoc est corpus meum, sed panem edere iußit & ad corpus suum illos remisit, quod pro eis in mortem tradebatur, ut hoc crederent, & interne reciperent & spiritualiter ederent, Quia quod corporale est non prodest, immo magis obest. Iccirco uoluit eos credere, q̃ quemadmodum eis corporaliter dedit suscipere panem & uinum, ita eis ad uitam animæ daret suum corpus & sanguinem, in eo, q̃ traderet ea in mortem pro eis, Et talia ita spiritualiter deberent edere, id quod solum uitam æternam adducit, quemadmodum manifeste docet Dominus Ioan. 6.

Hæc uerba Buceri, ut alia omittam, leguntur in Psalterio Germanico quasi mea, quibus manifeste negatur panis, de quo Christus dicit, Hoc est corpus meum, esse corpus Christi, & poculum, de quo Christus dicit, Hic est sanguis meus, esse sanguis Christi, Et obesse dicit si corporale aliquid ibi fuerit. Quæ qualia sint, & quam non intelligant, quid sit uerba Christi esse spiritum & uitam, dicerem uerißime, non per calumnias, ut me solent inuadere, si gauderem contra homines scribere, & me de omnibus, id quod non debeo, uindicare. Meam sententiam sequenti libro satis prodidi, tametsi etiam antea eam oportebat aduersarijs nostris ex publicis meis scriptis, quæ se legisse fatentur, esse notißimam. Hæc itaq; sunt, quæ Bucerus sub nomine meo in Psalterio inuulgare non debuit, quæ ut nunq̃ sensi, ita nunq̃ uel docui uel scripsi. Sint, si ita permiserit Deus, seductores sub nomine suo, non sub alieno.

Christus instituit edi panem, quem suum esse corpus dicit, Et Bucerus dicit, Christus iußit edere panem, qui non est corpus eius. An non qui dicit, Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, iusserit nos edere suum corpus, edendo panem, quem certe suum corpus esse dicit? An non pani huic aliquid accedit, non propter panem sed propter nos, quando ei accedit hoc uerbum Christi, modo tu huic uerbo credas, qui Sacramentum hoc es susceptorus? sed de his infra dicam. Non ergo neq; pro mea sententia dixit, neq; pro Christi institutione, de quo eum adhuc coram Ecclesia accuso.

Cæterum quod accusat me quasi iam didicerim maledicere, qui uoluerit scire, num uerum sit, legat orationem meam contra eum, quanq̃ quæ sanctitas esset, si impium eorum dogma bonis uerbis ornarem? Hoc scilicet ulli sancti fecerunt aut Christus ipse?

Ad hæc notat meam arrogantiam q̃ scripsi, Postq̃ illa opinio non sub nomine meo, sed etiam in insigni Psalmorum opere inuulgata est &c. Hic artis simul & magnæ charitatis opus est dicere, Non est tanti Psalterium tuum quanti tu facis &c. quasi ego unq̃ publicis scriptis mea magnificarim? Iam ignorat latinus homo, quid latinis insigne significet. Intellexi librum esse, quem multi sibi uelint, uel propterea q̃ qualemcunq; promittit Psalmorum interpretationem, qui non statim percat, uel propter ipsos sacros Psalmos, ut multi alij futiles dialogi & inepti libelli, ut non dicam impij, qui nunc passim eduntur. Deinde, quid si dixissem insigne Psalmorum opus, non meos commentarios, sed quos Bucerus ex meis suos fecerat? forte nihil peccassem. Certe uerba mea sic possent accipi ab illo, qui meam sententiam ignoraret, & huc inclinasset charitas, nisi calumnia regnaret. Præterea an non per se Psalmorum opus insigne est, etiam si uel mei uel aliorum commentarij non accedant? Non ergo hic debebat uidere festucam in oculo fratris.

Sed quid me tandem calumnijs obruit, ubi in fine scribo de Psalterio latino, quæ ad causam eius nihil attinent, quanta ibi mihi faceret peccata, nisi per Christum ab homine peccati essem absolutus? An non licebit mihi, quod licuit sancto Augustino, nempe retractare quædam integris manentibus prioribus libris &c.

Quod si Deus aliud uoluerit, propter uerba mea non refragabor diuinæ uoluntati.

Faciat Deus, ut idem dicamus omneis una mente, uno spiritu, secundum uerbum Dei & Euangelium domini nostri Iesu Christi, Amen.

Quando uero Bucerus, Zuuinglius & Oecolampadius publicis scriptis contendunt, quasi in eo Psalmo scripserim pro ipsis contra nostram sententiam, adscribam huc omnia mea uerba ex illo loco, de qubus ipsi dicunt. Sic scripsi.

Hoc summum Sacramentum, id est, uerbum caro factum, esca est timentibus Deum, id est, credentibus & peccata sua agnoscentibus, qui isto pane solo se credunt refici. Quod Sacramentum, qui non timent Deum, nunq̃ edere possunt, ut ista clare uides Ioannis 6. Est autem Sacramentum hoc edere, credere Christum pro te carnem & sanguinem factum, & utrumq; in rem tuæ salutis expendisse. Si ita credis, habes uitam æternam.

Hactenus nihil dixi de Sacramento cænæ Domini, sed de spirituali manducatione, id est, de fide, qua incorporamur semper donec credimus Christo, de qua infra dicam ex 6. cap. Ioannis. Post hæc uero uerba de Sacramento cænæ statim addo ista.

Sacramentum uero externum panis & uini siue corporis & sanguinis Christi, huius tantum signum est, quod sine hoc indigne sumpseris ad iudicium. Qua

propter

propter censeo nunq̃ uel docendum uel scribendum esse de externo Eucharistiæ Sacramento sine isto, de quo diximus (quod receptum quidem est ab oculis nostris in cœlum, sed tamen semper sua uirtute præsens est timentibus Deum) ne scilicet Sacramentum sine fide amplecti uideamur. Hactenus recitaui mea uerba ex Psalterio.

Primum, quando hæc scripsi nondum Sacramentarij negatores prodierant, alioqui ueritus eorum calumnias non dixissem, huius tantum signum est, huius inquam, nempe quod uerbum caro factum est, & ita pro nobis in cruce expensum. Si cui displicent mea uerba, abijciat ea, hoc enim solum quæro, ut uerba Christi nobis maneant integra, quicquid sentias de meis. Liberius quidem dixi, quando res erat extra contentionem, quemadmodum & Augustinus nonnunquam hac de re liberius dixit, quia ne eius quidem tempore aliud credebatur ab Ecclesia, sed tamen ijs uerbis uerum dixi, nec aßerui aliquid pro Sacramentarijs.

Siquidem de Sacramento externo bis dixi, & hoc signum tantum esse, quod ubi uideo, dico me uidere corpus Christi, ubi tango, dico me tangere corpus Christi, ubi edo, dico me edere corpus Christi, & tamen interim panem uideo, panem tango, panem gusto, si externitatem Sacramenti attendas, nihil aliud sensus iudicare potest. Sola fides interim dicit propter uerbum Christi hoc esse corpus Christi, & quemadmodum credit, ita est, non enim credit hic sine uerbo Dei. Non ergo negaui eam dixi de externo Sacramento, quid intus hoc contineat, nempe corpus & sanguinem Christi, secundum Christi institutionem, Sed illud, nempe externum Sacramentum dixi signum, eam hoc interim, quod ibi est corpus & sanguis Christi non signum, sed signatum est.

Hanc meam sententiam debebant uidere, si non gauderent esse calumniatores, uel ex commentarijs Psalmi superioris, licet paucis, Nam fidem semper studui incalcare nostris, ne absq; fide sine fiducia in Christum accurrerent, edentes & bibentes indigne ad iudicium. Hæc uero mea uerba, quæ iactitant pro se scripta, quæ fere omneis, ut publicis suis scriptis testantur, legerunt, sint nobis VVittembergensibus testimonium contra impudentia eorum mendacia, quibus nos mundo tradunt, quasi doceamus ob carnalem Sacramenti commestionem remitti peccata.

De conse-

DE CONSECRATIONE QVAM VOcant, id est, unde fiat in cœna Christi nobis corpus & sanguis Christi, & qua potestate Sacramentum hoc demus & accipiamus, nouissima Ioannis Bugenhagij Pomerani confessio.

DEsinant hodie mirari Sacramentarij nostri, qui fieri possit, ut in Sacramento edamus Christi corpus, & bibamus eius sanguinem, quando Christi corpus sedet in dextra maiestatis in excelsis, ueriti ne interim suis sedibus Christum detrahamus. Christus se totum exhibuit suis discipulis à resurrectione per quadraginta dies, & licet glorificatum in gloria patris (id quod nemo negare debet, & nos manifestis scripturis ostendemus in libello nostro, qui inscribitur Fragmenta) tamen adeo crasso corpore, ut potuerit tangi, & tactu uisuq; iudicari habere carnem & ossa, quæ spiritus non habet, & tamen non deseruit interim suam gloriam, in quam introierat per mortem suam. In terris aderat corporaliter, & tamen regnabat in dextera patris, ille idem Christus, qui fuerat occisus, non reliquit interim suam sedem uacuam.

Quod si Christus esset proiectus in unum angulum aliquem cœli, & dextera Dei esset talis, qualem ipsi fingunt, non est adeo stupida nostra ratio & intellectus humanus, quin dicemus eos uera dicere.

Nam etiam nobis, si relicto uerbo Dei iudicium rationis ad diuina admiserimus (ut interim taceam omneis articulos fidei) mirum uidetur, & ai non? non solum, qui fieri possit, ut Christus in Sacramento det suum corpus & sanguinem fidelibus, qui tamen fatentur eum ascendisse ad cœlos, nec rediturum nisi in nouissimo die, sed etiam q, in ultima cœna, suo corpore & sanguine integer assidens, dederit singulis discipulis suum corpus & sanguinem, nihil ueritus, ne crederetur habere plura corpora, si Petrus ederet corpus eius, si Iacobus, si Ioannes &c. aut putaretur mentitus dicendo, Edite, hoc est corpus meum, Bibite, hic est sanguis meus, si ubi ederent uiderent integrum corpus adhuc ibi sedere.

Neq; tamen talia mira siue miracula auertunt fideles à consyderatione Sacramenti, ut fingunt Sacramentarij, quia miraculis talibus non occupamur, scimus miracula esse & permittimus miracula manere. Non sequimur somnia rationis humanæ, aut occupamur ijs, quæ Deus nobis non mandauit, permittimus libenter, ut Deus sit sapientior nobis. Sequimur uero uerbum Christi, unde certo certius est quid instituerit, quid dixerit, quid iusserit, ne ignoremus nostram illam, quam uocamus Eucharistiam.

Illi

Illi uerbo nihil addimus, nihil demimus ut Papistæ, Nam non facimus inde sacrificium pro uiuis & mortuis, ad deuorandas domos uiduarum & aulas principum, ad extollendos nos supra Deum, Non seponimus seorsum & reseruamus ut uulgus adoret solum, non etiam edat, non circumferimus &c. Quia ad hæc omnia non est datum hoc Sacramentum. Neq; prohibemus alteram ut uocant speciem siue calicem Domini laicis, quando scimus Christianis totum Sacramentum, ut Christus instituit, ab ipso Christo datum, nec fecisse illum aliquam suorum discipulorum, id est, Christianorum in Sacramento accipiendo differentiam, quemadmodum & obseruatum uides in Ecclesia Corinthiorum, & tempore ueterum Ecclesiæ doctorum.

Sed neq; corrumpimus Christi uerba effictis tropis, ut nostri Sacramentarij, & se & scripturam miserè torquentes, Qui ubi habent muros istos pro sua, ut putant, opinione, aheneos, Christus sedet in dextera patris, Caro non prodest quicquam, qui muri quidem sunt, sed tantum ualent ad eorum opinionem tutandam, quantum nix ualet ad calefaciendum, tamen nondum bonam speciem pro se, licet multis iam editis libellis, facere potuerunt huic uni uerbo Pauli, Non dijudicans corpus Domini.

Quid ergo nos facimus? Non agimus in occulto, neq; docemus sub modio. Breuiter audi, hoc facimus.

Conueni-

nem & edimus corpus Christi, in commemorationem corporis Christi pro nobis in cruce mortui. Similiter accipimus poculum, & bibimus sanguinem Christi, in commemorationem sanguinis Christi pro nobis in passione eius & morte effusi. Hæc omnia facimus & credimus, secundum Christi institutionem,

Hæc est simplicitas nostra in Christo, à qua simplicitate etiamnum serpens hodie abducit multos, ut Euam, Et ridemur & traducimur ut insanissimi, nempe, qui non possimus nosse panem esse panem, & uinum esse uinum, id quod communis sensus nouit in sanis hominibus, & norunt Iudæi & Turcæ. Præterea accusamur tam multis Sacramentariorum libris ut impijssimi, nempe qui doceamus contra scripturam, contra articulos fidei, & faciamus nobis aliquem deum impanatum, quasi scilicet dicamus Deum factum esse panem, cum potius dicamus cum Christo, panem quem edimus in Christi commemorationem, esse corpus Christi, Adeo iste Satan utcunq; eruditus, nondum nouit aptis uerbis blasphemare, ne etiam uel bona sanctaq; specie blasphemando se non prodat spiritum esse mendacij.

Vbi uero nos ita impios fecerunt, & damnauerunt totum Euangelium nostrum, accusant insuper nos nullam

habere charitatem, dum uel paucis contra ea quæ scribunt tam multa, indicamus errorem & mendacium esse à Satana. Si ipsis res est contra Papistarum consecrationes, persequentium Euangelium & gloriantium tamen de suis unctionibus & rasuris, quid damnant synceros Euangelij & professores & confessores?

Quod si quis huius simplicitatis nostræ requirat rationem, legat Paulum. 1. Corinthior. 11. claris uerbis pro nobis dicentem. Et nos ita respondemus, si forte etiam audiant nostri aduersarij, quibus non minus q̃ alijs consultum uolumus.

Primum dixi, Conuenimus, Nam in sui commemorationem Christus hoc Sacramentum instituit. Commemoratio autem, exponente Paulo, est annunciatio mortis Christi, frustra uero annunciaueris ubi alij non adsunt. Conuenimus ergo & prædicamus, cantamus, sed cantu intellecto, & quem etiam uulgus cantat, & oramus, fatentes mortem Christi & gratias agentes.

Conuenimus

Præterea dixi, Accipimus panem & edimus corpus Christi, accipimus poculum, & bibimus sanguinem Christi, Nam Christus dicit, Hoc facite. In quo uerbo fidenter facimus, quæ Christus instituit. Non fidimus in nostris consecrationibus & anhelitu, ut stulte obijcitur nobis, sed hoc uerbo Christi, Hoc facite, hoc est, fidimus in Christi institutione & iussione.

Sed hic discordia orta est ex isto uerbo, Nam Sacramentarij exponunt, Hoc facite, id est, accipite panem & comedite panem, accipite uinum, & bibite uinum. Ita dicere debent, qui nolunt uidere & audire quid Christus dicat.

Nos uero inuiolatam seruantes Christi institutionem, & nihil ex institutionis uerbis deprauantes, sic dicimus, Christus accepit panem, & dedit discipulis suis dicens, Accipite, commedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, Hoc facite, quoties feceritis, id est, accipite panem & comedite meum corpus, credentes panem, quem secundum meam institutionem editis in mei commemorationem, non simpliciter esse panem, sed meum corpus, quod pro uobis datur. Similiter accepit calicem, & dedit eis dicens, Bibite ex hoc omneis, hic est sanguis meus &c. Hoc facite quotiescunq; biberitis in mei commemorationem. Facite inquit hoc, id est, accipite calicem & bibite meum sanguinem, credentes poculum, quod me instituente in mei commemorationem bibitis, esse meum sanguinem.

Institutio Christi

Christus ergo non instituit & dixit, Hoc facite, id est, accipite & commedite panem, accipite & bibite uinum, sed, Hoc facite, id est, accipite & commedite meum corpus, sic instituo, sic uolo, sic iubeo, Accipite & bibite meum sanguinem, sic instituo, sic uolo, sic iubeo, ut in mei commemorationem bibatis sanguinem

meum, Non instituo, ut in mei commemorationem edatis simpliciter panem, sed panem quem editis, credatis esse meum corpus. Similiter non instituo, ut in mei commemorationem bibatis simpliter poculum, sed poculum, quod bibitis, credatis esse meum sanguinem.

Accipite ergo & comedite panem quem frangitis inter uos, qui est corpus meum, Non dico aut iubeo ut uos faciatis cum panem corpus meum, sed ut edatis eum, qui iam est corpus meum. Accipite & bibite poculum, quod distribuitis inter uos, quod est sanguis meus. Non dico aut iubeo, ut uos faciatis illud poculum sanguinem meum, sed ut bibatis poculum, quod iam est sanguis meus.

Instituo & uolo, ut in commemorationem mortis meæ edatis corpus meum, & bibatis sanguinem meum, ut ille panis qui edetur sæpe in commemorationem mei, sit corpus meum, & illud poculum, quod sæpe bibetur in commemorationem mei, sit sanguis meus.

Igitur conuenite ad hoc sanctum conuiuium, quoties uolueritis, & agite mei commemorationem, me prædicate, mutuo uos consolamini recordatione beneficiorũ per me acceptorum, gratias agite de morte mea, quod corpus meum traditum sit pro uobis, & sanguis meus effusus pro uobis, in remissionem peccatorum uestrorum.

Breuiter itaq; hæc institutio Christi, si actio, uerbum, bum, iussio eius inspiciatur ut oportet, hoc uult, Instituit & ordinat, ut, ubi usum fuerit, conuenientes edamus panem eius, quem ipse dicit suum corpus esse, & bibamus poculum eius, quod ipse dicit suum sanguinem esse, & edamus & bibamus in eius commemorationem.

Habes omnia, Non ludimus tropis incertis & ineptis, ut Sacramentarij, nec Sacramentum sacrificamus, & prohibemus laicis, quod Christus instituit, ut Papistæ, sed quia Chirstiani cupimus esse, nihil addentes, nihil detrahentes, atq; adeo credentes esse uerum, quod Christus dicit, & facientes quod ipse iubet, inuiolatam ac integram, quemadmodum oportet, seruamus Christi institutionem.

Quod autem reclamat ratio & sensus communis, nihil moratur Christianus, Et quod hæc dicantur esse contra scripturam & articulos fidei, non potest dici nisi à Satana, etiamsi dicatur per aliquem, qui sit ex electis, & secundum tempus erret, Nam norunt Christiani nullam scripturam, nullumq; articulum fidei esse contra uerbum Christi, immo scriptura iubet cum comminatione iudicij Dei, ut hunc Prophetam audiamus, de quo & Pater, Hunc, inquit, audite. Si non credis uerbis Christi, nullas scripturas sanctas, nullumq; fidei habebis articulum.

Si iam Christus tibi scandalo est in uno aliquo loco

sui Euangelij, postea erit in omnibus, Cuius egregium iam dudum specimen dederunt, qui publicis scriptis non uulgari iactantia iactitant, hactenus theologos locum Pauli Roman. 5. qui est de peccato (ut uocamus) originali, non recte intellexisse.

Sed uiderit ista Deus, & defendat gloriam filij sui pro nobis traditi, atque adeo defendat sese ipse filius, qui est in gloria patris sui, Defendat autem sese per consuetam misericordiam, ut confundat hominum errores, & saluet homines. Absit enim á nobis, ut aliud iudicium Dei precemur, quod sua sponte adest contemptoribus, dum interim gratuita misericordia liberat errantes & peccatores.

PORro Commemoratio Christi, id est, annunciatio mortis eius non requirit istud externum Christi corporis & sanguinis conuiuium, Potest enim & debet fieri sæpius sine hoc, Nam quando non est annunciandum Euangelium? Sed hoc conuiuium non debet fieri sine Christi commemoratione siue annunciatione mortis eius, ne scilicet (quod sæpe soleo dicere) Sacramentum absq; fide amplectamur. Sic enim non dixit Christus, Quoties mei commemorationem celebrabitis, edite &c. Sed, Quoties ederitis panem meum, & biberitis meum calicem, facite in mei commemorationem.

Absq;

Absq; fide autem amplectuntur Sacramentum, non tam illi qui ignorant aut credere nolunt ibi esse corpus & sanguinem Domini, Quid enim talibus cum hac Christi institutione? q̃ illi qui ex uerbis Christi docti, credunt ibi esse corpus & sanguinem Domini, & tamen non fidunt morte Christi, qua ipse tradidit suum corpus, & effudit suum sanguinem pro peccatis nostris, Hoc enim fidem Christianam uocat scriptura, nempe fiduciam in Christum.

Quemadmodum Corinthij credebant quidem panem hunc Christi esse corpus Christi, & poculum hoc Christi esse sanguinem Christi, Nam Paulus dicit eis, Vt prudentibus, id est, rem intelligentibus loquor, Iudicate uos quod dico, Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Et tamen abusus ille in quibusdam, quod pauperes contemnebant, & confundebant suis epulis eos, qui non habebant, quod magno aliorum scandalo inebriabantur, quod dissidia erant inter eos, quod alias edebant idolothyta cum offensione infirmorum &c. Arguit eos absq; fide, id est, absq; fiducia in Christum & Christi sanguinem, abusos esse Christi corpore & sanguine. Nam qui fidunt Christo talia facere in contemptum & confusionem & scandalum aliorum non possunt, neq; dissidia & sectas excitare aut amplecti, utcunq; adhuc sint fragiles in alijs peccatores.

Itaq; fide accedere ad hoc Sacramentum non solum est, ut credas ibi esse corpus & sanguinem Domini, id quod uerba Christi habent, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, quibus uerbis non lusit neq; mentitus est, tropum autem hic tota actio, iussio & uerbum eius non admittit, sed ut fidas morte & sanguine Christi, id quod uoluit Christus dicens, Hoc facite in mei commemorationem.

Non enim uoluit frigidam aut hypocriticam inter suos discipulos commemorationem, id est, mortis suæ annunciationem, sed ut quod ore annunciamus de Christo, corde crederemus esse nostrum & nobis oblatum in salutem. Hanc fiduciam nostram in se ipsum uoluit, quando hoc Sacramentum instituit in sui commemorationem.

Nam sicut non satis est, ut fides sit Christiana, si credis esse uerum & non esse mendacium, quod Deus est incarnatus ex uirgine, mortuus & resuscitatus, & sedet in dextera patris, & patrem & filium & spiritum sanctum esse unum Deum &c. Nisi in hæc omnia fiduciam habeas, & tua per gratiam Dei esse credas, Siquidem & diabolus illa credit, hanc autem fiduciam habere non potest.

Sic neq; hic satis est fidei Christianæ, credere q, panis Christi est corpus Christi, & calix Christi est sanguis Christi, nisi utaris hic corpore & sanguine eius quemadmodum ipse instituit & iussit, Non enim solum dixit, Panis est corpus meum, poculum est sanguis meus, ut facerent Papistæ ex hoc Sacramento quicquid liberet, quia tam diuina continet, sed etiam addidit, Hoc facite in mei commemorationem. Hoc facite, id est, accipite & comedite panem, qui est meum corpus ex mea institutione, accipite & bibite poculum, quod est meus sanguis ex mea institutione, & hoc ipsum facite in mei commemorationem, ut habeatis & annuncietis fiduciam in mortem meam & sanguinem.

Non itaq; Christianos oportet solum scire quid sit hoc Sacramentum, sed etiam quare sit & quomodo utendum, quæ omnia Christi institutio clare expressit. Nam quæ non expressit, non moratur hic fides Christiana, dum alij languent circa quæstiones inutiles & uanas, Impium autem fuerit hic negligere, quod expressum est, quemadmodum nihilo minus impium quoq; fuerit huc adijcere siue addere, quod tam clara institutio in suis uerbis non comprehendit, Impium præterea immutare, torquere & transsumere sacra uerba, ut non sit hic quod Christus instituit.

Itaq; hic dupliter peccatur. Alij enim negant quod hic est, Est autem hic corpus & sanguis Christi, propter Christi institutionem & uoluntatem, alij abutuntur eo, quod hic propter Christi uerba esse fatentur

& credunt, quemadmodum quidam ex Corinthijs.

Ideo Paulus dixit, Probet autem seipsum homo, & sic edat & bibat de pane & calice, non quoauq; sed illo, nempe Domini, de quo Dominus pronunciauit, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Probet inquam seipsum, quam fidem siue fiduciam in Christi sanguinem habeat, cuius ibi commemoratio fieri debet, ne absq; hac fiducia indigne edat & bibat sibi ad iudicium corpus & sanguinem Christi, quæ adesse propter uerbum Christi credit, interim tamen non dijudicans corpus Domini, id est, non discernens, sed cum alijs accedens, nihil magis suæ illic salutis sibi conscius, q̃ si ad alium cibum accederet, Quem contemptum in suis non fert Deus, ideo addit Paulus, Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi &c.

Tales erant quidam Corinthij, ut dixi, qui credebant esse corpus & sanguinem Domini, quod edebant & bibebant secundum Christi institutionem, tamen dissidia & sectas foucbant, cum scandalo aliorum inebriabantur in sancta congregatione, & suas epulas non tantum non diuidebant cum astantibus uel assidentibus in Ecclesia siue congregatione pauperibus, sed etiam per easdem confundebant & pudefaciebant eos, qui non habebant, quæ & his similia uera fides, id est, fiducia in Christum facere non potest.

Vbi

Vbi autem communiter cænauerant (quæ cæna à principio apud Corinthios dicebatur dominica cæna, nam ad imitationem ultimæ cænæ Domini fiebat, admissis etiam illis, qui non habebant, quos postea auaricia & contemptus non admittebat) acceperunt corpus & sanguinem Domini cænati, ad imitationem cænæ dominicæ.

Hic neglectores suæ salutis, obliti suæ fidei, non maiori attentione accipiebant corpus Domini & sanguinem quam præcedentem cænam acceperant, Hoc est non dijudicare corpus Domini, utanq; non neges esse corpus Domini, quemadmodum multi missatores apud nos ipsa consuetudine tandem contemptim hoc Sacramentum tractauerunt, quanq̃ non uideo, qui conferam hosce Corinthijs illis, Nam hi quid aliud sunt q̃ missatores? Illi autem utanq; peccarent, tamen esse communicatores uolebant secundum Christi institutionem.

Pulcherrimum uero quod audimus quosdam non uulgares ex missatoribus, ubi legerunt Sacramentariorum libellos, dicere, Esto, si corpus Christi esset in Sacramento, missas oporteret mutare, fateri enim cogimur abusum, tamẽ cur non maneret, & cur non missaremus ut hactenus, si ibi non est corpus Christi, ut quidam nunc contendunt? quid enim tunc nobis esset periculi?

Vides ne tandem ipsissimam impietatem, uerendũ ne aliqui nunc ea fiducia missent, Sed quis istos antea absq;

absq; fide anxios, nunc autem contemptores, liberabit à sententia Pauli, quæ fortiter semper stabit aduersus eos, & non sinet eos non esse perturbatis animis & malis conscientijs, etiamsi credant ibi non esse corpus & sanguinem Domini, Qui, inquit, manducauerit panem hunc & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini, & iudicium sibi manducat, non dijudicans corpus Domini. Indigebunt ergo semper suis præparatorijs homines absq; fide, & anxijs conscientijs laborabunt ut ante.

Quod si uerba Pauli contempserint, qua quæso fiducia coram laicis simulabunt se sacrificare filium Dei pro uiuis & defunctis, si pane & uino tantum coram oculis aliorum lusitauerint? Caueant suæ ambitioni & lucro, quando statuerunt contemnere deum & homines, Nam ubi hoc laici resciuerint, qui solent hac in parte meliores habere conscientias (non enim hinc uel lucrum uel honorem quærunt) facile abstinebunt à missis suorum sacerdotum, quod nanq; de quibusdam dicitur, cogentur suspicari de omnibus, nempe eos non tractare corpus & sanguinem Domini, sed ludere pane & uino, quanq; quid ad nos Sacramenta eorum, qui Christi iusticiam siue fidem & Euangelium oderunt, blasphemant & persequuntur? Hactenus Deus bonarum conscientiarum tulit ignorantiam, Nunc autem quæ ignorantia reuelato per Christum Euangelio?

Nos

Nos uero hæc dicimus illis potius, qui sacrum Christi Euangelium amplectuntur, ut tunc Corinthij, ne sacratißimum Christi corpus edant & sanguinem bibant indigne ad iudicium, facti rei corporis & sanguinis domini, ut tunc quidam ex Corinthijs, qui præter ea quæ diximus, in alijs etiam non satis sancte agebant, ut uidere licet in prima ad Corinthios Epistola.

Habes quæ sit probatio nostra, ut digne accedamus, id quod commendatum nobis uoluit Dominus, quando iußit edi & bibi in sui commemorationem, ne scilicet Sacramentum absq; fide amplectamur.

SEd dicis. Si non confiditis in uestris consecrationibus, & flatu & fœtido anhelitu (quid blasphemiarum non cogimur hic audire?) cur uerba Christi, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, super panem & uinum profertis incantaturi (sic blasphematur) Deum in panem, ut faciatis aliquem Deum impanatum?

Respondeo, Relinquo blasphemis suas blasphemias, ut blasphement adhuc amplius, si Christo Domino nostro ita uisum est, ut ista patiatur, qui est iudex uiuorum & mortuorum, Et respondeo ad hoc solũ quod quæritur, propter illos fratres, qui forte hæc desyderant, Nam coram illis, qui audire nolunt aliud q̃ quod sibi conceperunt ut pariant, prudentius atq; adeo

magis

magis pium fuerit tacere quam dicere.

Nos non solum repetimus super panem & uinum ista uerba Christi, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, sed totam Christi institutionem siue ordinationem hoc modo.

Dominus noster Iesus Christus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem, gratias agens, fregit & dedit discipulis suis dicens, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, Hoc facite in mei commemorationem. Similiter accepto postq̃ cænatum est calice, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine, qui pro uobis effunditur in remissionem peccatorum, Hoc facite quotiesquũq; biberitis in mei commemorationem.

Ista omnia repetimus super panem & poculum, ut priuilegium principis nostri, ut institutionem & ordinationem Domini nostri Iesu Christi, usq; ad mundi finem apud fideles duraturam, id est, ut Paulus ait, donec ipse ueniat,

Non enim conuenientes accipimus hic edere uulgarem panem, aut bibere uulgare poculum, sed eum panem, quem Paulus uocat panem Domini, id est, Christi, & illud poculum, quod Paulus uocat poculũ Domini, Hoc est, illum panem & illud poculum, quod Christus instituit edendum & bibendum in sui commemorationem.

Is panis & id poculum antea erat uulgaris panis & uulgare poculũ, & sine periculo, aut si mauis sine discrimine licebat uesci quibuslibet, siue dignis siue indignis, etiam canibus & porcis, modo non hoc curarent homines in creatoris ignominiam, Vbi autem iste panis & istud poculum ad institutionem Christi uenerit, ut conuenientes edamus & bibamus in Christi commemorationem, iam non est uulgaris panis, sed panis Domini, non uulgare poculum, sed poculum domini, & usq; adeo Domini panis est & Domini poculum, non quemadmodum Domini est terra & plenitudo eius, sed singulari modo, ut quisquis ederit panem hunc & biberit calicem Domini indigne reus fiat corporis & sanguinis Domini, & iudicium sibi manducet.

Quando Sacramentarij hæc non negant, hic obiter interrogo eos, unde, quo halitu, quibus uerbis, qua incantatione (omitto alias blasphemias) fiat panis & poculum eorum in Christi commemoratione tam sanctum, ut indigne utens iudicium sibi sumat & fiat reus corporis & sanguinis Domini, utanq; negent ibi esse corpus & sanguinẽ domini? Quod si dixerint, id quod non dubito saniores dicturos, q̃ ob Christi institutionem hoc fiat, gratias agemus eis, modo sinant etiam nobis de tota hac causa sic respondere.

Hic addo ut sanctitatẽ & utilitatem huius panis & pocali domini nostri Iesu Christi ex uerbis Pauli exprimam,

mam, etiam inuitis aduersarijs, qui clamant nullã hic esse carnis utilitatẽ. Si quisquis edit & bibit indigne, reus sit corporis & sanguinis Domini, consequitur q; quisquis edit & bibit digne, particeps fiat corporis & sanguinis Domini, Iam uero quis ignorat, quanta sit maiestas, quanta sanctitas corporis & sanguinis Domini, aius interim, qui digne uescitur hoc pane & hoc poculo fit particeps? Atq; hoc ipsum Paulus dicit, Panis quem frangimus nonne participatio corporis Domini est? Calix benedictionis aũ benedicimus, nonne participatio sanguinis Christi est? Item. Si quis quis edit & bibit indigne iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini, consequitur, q; quisquis edit & bibit digne, salutem sibi manducat & bibit, dijudicans uel discernens corpus Domini.

Ne uero ignores, quam participationem siue communicationem corporis & sanguinis Christi dicat, & præterea dijudicationem (quia & hæc uideo deprauari) interroga Christi institutionem, quæ dicit, Panis iste meus est corpus meum, poculum istud meum est sanguis meus, Illud pro uobis traditur siue frangitur, hic pro uobis effunditur in remissionem peccatorum.

Vnde nobis hæc omnia? Ex institutione Christi, Ipse sic instituit, ordinauit, uoluit, Christiani hanc institutionem amplectuntur & gratias agunt.

Stultum igitur fuerit hæc uerba institutionis Christi omittere, impium his non confidere, nam sine his quid quæso in pane & poculo quæreremus?

Hæc uerba sacræ Christi institutionis publice recitat minister nostræ Ecclesiæ super panem & poculum, super mensam siue altare posita, nullo eis adhibito flatu (ut irridemur) quando agnoscit nihil hic sua fieri uirtute, sed omnia uirtute institutionis & ordinationis Christi.

Primum, ut agnoscant communicaturi (qui nisi adsint, nulla unq̃ nobis missa est) agnoscat & nostra Ecclesia in Christo ad Euangelium & orationem & hymnos congregata, quid erga hoc Sacramentum sit nobis uel faciendum uel credendum, Nihil enim hic præsumunt Christiani, quod Christus neq; iubet neq; dicit, sicut nec aliquid eorum, quæ iubet & dicit contemnere possunt. Quid iubet? Accipite, comedite & bibite in mei commemorationem. Quid dicit siue pronunciat? Hoc est corpus meum &c. Hic est sanguis meus &c. Illud facere debemus, hoc credere, Vtrumq; uero est opus Dei. Nam eius uirtute credimus uerbis Christi, & si ipse gratiam dederit, faciemus quod hic iubet, id est, digne uescemur pane & poculo Christi, hoc est, uescemur quemadmodum iubet & instituit, in eius commemorationem, certe non hypocritice, ut supra diximus.

Deinde non occultamus institutionis Christi uerba, ut etiam tandem discant Papistæ, non esse abutendum Sacramento, et missatores resipiscant, redeuntes à missis impijs ad unitatem sanctæ matris Ecclesiæ, quæ nihil aliud potest suscipere ad salutem quam Euangelium Christi. Nihil eos tam remoratur ab Euangelio q̃ illæ missæ, ex quibus pro sua ambitione & quæstu aut saltem superstitione fecerunt sacrificium & satisfactorium opus pro uiuis & defunctis, quando ipsi edunt & bibunt, permittentes tantum alijs ut uiderent, non ut edant & bibant, immo etiam hæreticos iudicantes, si qui bibere uoluerint secundum Christi institutionem. Nam q̃ dicunt laicos debere audire missam, ne fieri quidem potest secundum eos, Quidnis enim in eorum missis potius audies, q̃ ea quæ uere missa sunt, id est, institutionem Christi, quam data opera ita pronunciant, ut ne ipsi quidem sese exaudiant, ad hoc solum, ut alij non audiant. Discant itaq; hoc Sacramentum nihil aliud esse posse, q̃ quod Christus uoluit & instituit, id quod ex eius uerbis uidere & intelligere oportet, Nam quicquid aliud inde feceris, erroneum est, ficticium & impium. Nihil est ut hic credas nobis, crede institutioni Christi, quæ nihil habet obscuri, si ueritatem quæsieris. Hactenus fœde erratum est in huius Sacramenti abusu, nunc uero reuelato errore, necesse est, ut mala conscientia missator maneas, & non est excusandi locus, Fucum coram hominibus tua impietas prætendere potest, sed uide etiam atq; etiam quid tibi tua conscientia respondeat coram Deo.

Præterea publice hodie Ecclesia Christi debet audire hæc institutionis Christi uerba, ne perpetuo ad rauim usq; clamitent contra nos Sacramentarij, quo iussu, qua uirtute facitis uos corpus Christi? Taceo hic eorum blasphemias. Nam contra eos perpetuo pro nobis respondet hæc institutio, & usq; ad finem mundi duratura Christi ordinatio, quæ efficit, ut sit ibi nobis ad edendũ & bibendũ corpus & sanguis Christi, non postulat aut iubet, ut nos corpus & sanguinem Christi faciamus, quod datur nobis grato animo, & exultante gratiarum actione accipimus, non præsumimus facere, quod, quia non iubetur à Christo, facere non possumus. Dicit enim, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, non dicit, Facite meum corpus, Facite meum sanguinem. Non factores sui corporis & sanguinis uoluit, sed communicatores, id est, ut ederemus dominicum corpus & sanguinẽ biberemus in eius commemorationem, quod corpus & quem sanguinem nobis ipse per suam institutionem daret, non nobis ipsi faceremus.

Hic repete mihi si libet à condito mundo ipsa opera creationis Dei, & quicquid Deus unquam instituit siue ordinauit. Dic mihi

quando unquam ſuæ ordinationi ipſe defuit? ut non dicam, quando unq̃ non fuit uerum, quod æterna ueritas pronunciauit? Siquidem ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, Et, In æternum domine uerbum tuum permanet in cœlo, in generationem & generationẽ ueritas tua, fundaſti terram & permanet, Iudicijs tuis permanſerunt uſq; nunc, quoniam omnia ſeruiunt tibi.

Ita Deus ſuo uerbo creauit lucem, & inſtituit ut quotidie oriatur, & non poteſt non oriri, diuiſit eam a tenebris, & in æternum non poteſt eſſe conſortium lucis cum tenebris. Quare? quia Deus ſemel ita ſuo uerbo inſtituit & ordinauit, cui ordinationi & inſtitutioni ipſe nunq̃ poteſt deeſſe, Non enim poteſt ſe negare æterna ueritas.

Quod ſemel creauit Deus & inſtituit, ita manet, ita ſuis temporibus agitur & operatur, efficaciamq; habet, quemadmodum primum ſuo uerbo iußit, tam diu perſiſtit quam diu ipſe tunc uoluit, quando inſtituit & ordinauit. Omnia ſecundum uerbum eius & perſtant & cadunt, quemadmodum dixit, Cunctis diebus terræ ſementis & meſis, frigus & æſtus, æſtas & hiems, nox & dies non requieſcent.

Quis hodie facit homines & animantia? quis multiplicat fruges? atq; adeo quis exuſcitat eaſipſas iam in terra perditas & mortuas? quis dat arboribus comas & fructus? quis omnibus his, ut ex ſe producant ſibi ſimilia? Nonne Dei inſtitutio, quæ iußit hæc omnia habere ſemen in ſemetipſis?

Cuius uerbo & uirtute primum omnia condita ſunt, eius uerbo & inſtitutione hodie naſcuntur, reguntur, perſiſtunt, quemadmodum & q̃ diu ſua inſtitutione eis præſcripſit. Efficaciam enim ſuam habent omnia quæ creata ſunt ex uerbo Dei creantis & ita inſtituentis, ut uideas Deum & eius uerbum nunq̃ eſſe ociosum, nunq̃ non efficere, quodq; ſuis temporibus & ſuo modo, quod ſemel dixit, ut Chriſtus ait, Pater meus uſq; modo operatur & ego operor.

Itaq; fidelis homo, dum in res intendit, miratur omnia, miratur annuum ſolis recurſum, miratur menſtruos lunæ defectus, uarietatem ſtellarum, uiciſſitudines temporum, diuerſas naturas animantium, regionum, rerum omnium, miratur aquam ſitim extinguere, panem nutrire, boues non homines fœno & paleis uictitare, non poſſe homines in aqua, nec piſces extra aquam uiuere, aues in aere ferri, Breuiter, fidelis homo uidet totum mundum, quocunq; ſe uertit, meris miraculis eſſe plenum, etiam ſeipſum & totam ſuam uitam nihil aliud eſſe q̃ Dei miracula, quemadmodum cecinit Pſalmiſta dicens, Delectaſti me domine in opere tuo, & in opere manuum tuarum exultabo, Quam magnificata ſunt opera tua domine, nimis profundæ factæ ſunt cogitati-

ones tuæ, uir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hoc.

Atq; in his omnibus fidelis homo agnoscit inuisibilis Dei æternam potentiam, sapientiam, bonitatem, itemq; prouidentiam erga ea quæ condidit, breuiter infinitam maiestatem & diuinitatem, Rom. 1. Et tandem ubi per hæc, ut per scalam & gradus, fides ingressa fuerit in sanctuarium Dei, desinit mirari dicens, Non mirum, quod hæc tam miranda obijciuntur oculis nostris, quia hæc omnia facit omnipotens & æternum dei uerbũ, per quod omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est. In Deo non sunt mirabilia, sunt autem omnia quæ suo uerbo facit & conseruat mirabilia in oculis nostris, quemadmodum & de Christo primum reprobato, mox glorificato dicitur, A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Nonne hoc loco uides, q̃ latus campus hic sit mihi apertus dicendi de creatione & prouidentia Dei & de omnibus quæ unq̃ dixit Deus. Omnia enim fecit & facit suo uerbo, quæcunq; fecit unq̃ & nunc facit. Si liberet multa scribere, certe hic agerem non uanis tropis, id est, talibus qui suo loco non ponuntur, non anxie conquisitis & in alienum sensum detortis scripturis, non etiam mendacijs deformarem ueteres autores, ut hæc omnia uideo iam in causa Sacramentaria satis inique fieri, Satan enim quærit, ut ipse adoretur, non Dei uerbum, sub specie tamen uerbi Dei, ut uides eius morem, Matth. 4. Sed agerem certissimis scripturis, certissimis & palpabilibus, siue etiam uisibilibus argumentis, Verum indicasse & occasionem sapienti dedisse nunc satis est, non solũ breuitatis gratia, sed etiam ut ingenue fatear, quod non satis idoneus sum ad hæc Dei miracula describenda, & quis satis potest?

Tantum nunc indicatum uolumus, q̃ fideles sciunt omnipotenti & æterno dei uerbo hæc fieri, æterna ueritas deus est & æterna potentia, suo uerbo & institutioni abesse non potest, quin semper faciat unumquodq; suo tempore & suo modo, quod semel suo uerbo condidit, & suo tempore futurum instituit, Tolle efficaciam illam uerbi a creaturis, & protinus nihil sunt.

Quod si Deus nunq̃ suæ ordinationi & institutoni defuit, si nunq̃ non uerum fuit quod ipse dixit, si nunq̃ non præstitit quod suo uerbo uoluit, cur impie hæc sola Christi institutio uellicatur, in mille formas dilaniatur, breuiter, negatur ne sit hoc quod Christus instituit? Tropis illis non est hic locus, si totam hanc institutionem attendas, & non per particulas nunc hoc nunc illud rapias, tuoq; sensu confundas, contempta instituentis uoluntate.

An non Christus est deus? an non ipse est uerbũ illud æternum & omnipotens, quo condita sunt omnia, quo omnia perdurant & conseruantur? Is dicit, Panis quẽ porrigo, quem edi uolo in mei commemorationem, est corpus meum, instituo, ut sic quoties uolueritis edatis corpus meum, Poculum quod porrigo, quem bibi uolo in mei commemorationem, est sanguis meus, qui pro uobis funditur in remissionem peccatorum, Instituo, ut sic quoties uolueritis bibatis meum sanguinem, autoritate meæ iussionis & institutionis. Et tu impie blasphemas, unde accipietis corpus & sanguinem Christi? Quis dedit uobis potestatem, ut faciatis corpus Christi (taceo iam de deo impanato) putas ne quod ad fædam oris exhalationem aiunsanq; uel ad nutum & uoluntatem etiam scortatoris, adulteri, usurarij Christus sursum atq; deorsum feratur, & sedem suæ maiestatis deserat? Impie & blasphеme, quid tibi cum nomine Christiano, qui uerbum Christi deseris? nolens uidere quid instituerit, & respicis in ea solum, quæ rationi tuæ uidentur absurda & impossibilia, uerbo Christi rationem tuam opponis, egregie scilicet & Christiane.

Inde sic argumentaris, Vos non potestis facere corpus Christi, esto, boni facerent, qui facerent scortatores? Ergo panis Christi non est corpus Christi? Cogimur hodie ferre istas rhetoricationes Satanæ nimis impudentes. Ergo o blasphemator Satan, & impia tua blasphemia, quia nos non facimus corpus Christi, non erit uerum quod Christus dicit, Panis est corpus meum, Poculum est sanguis meus? neq; ullo modo possibile est, ut fiat quod Christus iubet & instituit, nempe ut accipiamus, & edamus & bibamus eius corpus & sanguinem? Sic oportet impingere, & ad lapidem offensionis inarrere, qui sua somnia inuulgare amant relicto certissimo Christi uerbo.

IAm uero etiam respice, si placet in omnia præcepta Dei, quando quæso unq̃ non adfuit Deus suo præcepto, hoc est, illic ubi uere uidet esse suum præceptum?

Nolo mihi obijcias, q̃ Deus præcipit quidem hominibus, sed homines non præstant, nam uel contemnunt præceptum uel facere non possunt, ut quando per totum decalogum exigitur mundum cor, quod sit ab omni concupiscentia alienum, & non sua, sed quæ Dei & q̃ aliorum sunt quærat. Talibus quidem præceptũ est, sed non est apud eos Dei præceptum, id est, uel non suscipiunt illud, ut contemptores, uel non intelligunt neq; amant, ut hypocritæ, qui licet conentur, tamen quia absque fide sunt, non præstant quod lex exigit, Non enim potest arbor mala fructus bonos facere.

Apud eos dico esse Dei præceptum, qui illud, ut cunque adhuc fragiles, utcunque adhuc non satis agnoscant se

noſcant ſe præſtare, tamen amant & amplectuntur ut domini ſui atq; adeo ut patris ſui non contemnunt, neq; hypocriſin legis ſolũ ſequuntur ut phariſaica iuſtitia, De quibus in Pſal. dicitur, Beatus uir qui timet dominum, in mandatis eius uolet nimis. Hi ſunt fideles, arbores bonæ, quorum Deus corda immutauit per ſpiritum ſuum, ut uelint & ament Dei præcepta, De quibus & Chriſtus ſic dicit, Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, is eſt qui diligit me.

Dic mihi itaq;, quando unquam non adfuit Deus ſuo præcepto, hoc eſt illic, ubi uere ſuum præceptum eſſe uidet? Ipſe iubet quæ carni ſunt impoßibilia, & ſuis fidelibus adeſt, faciens per eos quod ipſi per ſuam naturam abſq; ſpiritu facere non poſſent, & non imputans filijs dilectis quicquid non fit, aut non ſatis fit, ut ſic tota lex & omnia Dei præcepta in illis compleantur, ſatisfacientibus ita per gratiam legi & uoluntati præcipientis Dei, ut lex amplius ab eis exigere non poßit, atq; adeo ut eis lex abrogata ſit & mortua, dum patris ſui uoluntati obtemperant abſq; legis præcepto. Interim uero omneis alij homines ſpiritum Dei non habentes, ſub legis tranſgreßione & damnatione agunt, ſiue bene ſiue male agere uideantur, Quicquid enim (ut Paulus ait) non eſt ex fide, peccatum eſt, Arboris enim malæ, id eſt, infidelis hominis, malus fructus eſt, etiamſi iures Angelicam hanc eſſe uitam.

Cor

Cor enim mundum ſiue fidele uult Deus, ſine quo omnia etiam in ſpeciẽ optima ſunt immunda coram Deo & mera hypocriſis, Quis dabit cor mundum, niſi ille cui dicitur, Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis? Tale cor fide purificatum amat legem ſiue præcepta Dei, ergo ibi Deus adeſt, ut fiant quæ lex exigit, fiant inquam ſine lege, id eſt, ſine legis exactione, per quam exactionem illa nunquam fieri poſſunt, Non enim (ut uulgo uere dicitur) placent Deo coacta ſeruitia. Hæc eſt gratia & libertas Chriſtianorum in ſpiritu, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum.

Si igitur Deus nunquam inter fideles ſuos, quibus ipſe ſua gratia dedit fidem & cor amans legis ſiue præceptorum, defuit ſuo præcepto ſiue iußioni, etiam ubi iußit quæ homini infideli ſunt impoſſibilia, Omnia enim ſunt poßibilia non carnali ſed credenti. Cur tibi Chriſtus uidetur hic ſuæ iußioni, quam in hac ſacra inſtitutione uides, deeße?

Non iubet hic omnibus hominibus ut in decalogo, ſed diſcipulis ſuis, qui amplectuntur uel amplecti uidentur Euangelium, id eſt, Eccleſiæ ſuæ in terris, Hi non contemnunt inßionẽ, alioqui diſcipuli non uellent uel eſſe uel haberi. Non iubet impoßibilia, ſed etiam uel carni iucunda, quanto magis ſpiritui, ubi ex uerbo Dei talia placere Deo certi ſumus? Iubet, Accipite,

accipimus,

accipimus, Edite, bibite, edimus, bibimus. Quid facilius, quid iucundius, q̃ uerbo Dei inuitari ad ea, quæ ultro petunt & sibi negari dolent esurientes & sitientes? Et hic esurientes & sitientes iusticiam uult Dominus, non illos qui ita spiritu mendaciter abundant, ut contemnant Christi institutionem. Præterea iubet ut hæc faciamus in sui commemorationem. Quid quæso dulcius, q̃ ad conuiuium tam optandum conuenire tam iucundos sodales & conuiuas, nempe tales qui se fratres esse agnoscunt, & capiunt alij pro alijs mori, aut uel agnoscant se hoc debere, utcunque adhuc per fragilitatem carnis cupere non possint? Quis non uellet tales conuiuas, utcunque nihil aliud, tamen optime alios de alijs sentientes? Ad hæc, Quid magis consolatione plenum, quid magis salutiferum contra omnem tentationem, contra omnem angustiam & inopiam siue necessitatem, contra omnia peccata, contra traditiones humanas & doctrinas dæmoniorum, contra pseudotheologos & pseudochristianos, contra omneis spiritus erroris & omneis spirituales nequitias, inter Christianos audiri potest, q̃ Domini commemoratio, id est mortis Christi annunciatio? Nam pater misericordiarum deus, qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo nobis omnia donabit? Quis nunc accusabit aduersus electos dei &c?

Quando igitur tam sanum, tam suaue instituitur à Christo conuiuiũ, quando tam fideles & iucundi sunt socij siue conuiuæ, quando tam utilis, sancta & salutifera inter ipsos est collatio, nempe illa commemoratio, qua Christiani nihil sanctius habent, per quam omnia eis sancta sunt, per quam agnoscunt se filios esse Dei, & Deum patrem suum, quando hic nihil difficile, sed omnia appetenda etiam, quis Christianorum hic non uellet facere, aut non faceret, quæ hic iubentur? Soli contemptores sibi desunt qui uel nunq̃ accedunt uel accedendo non faciunt quod Christus iussit, etiamsi dominica Sacramenta edant & bibant.

Quod si conuenimus ad sacram hanc Christi institutionem, ut nos discipuli Euangelij faciamus, quod magister noster Christus instituit, Dic quæso, an hic Christus possit deesse & suæ institutioni & desyderio obsequentium discipulorum? Credimus institutionem hanc esse bonam, sanctam, uerã, nobisq; salutiferam, in qua Christus nobis prædicat & promittit & dat remissionem peccatorũ, nempe precium illud pro nobis in cruce oblatum Deo patri in odorem suauitatis, ideoq; conuenimus ad hanc institutionem & obsequimur instituentis uoluntati, qui iubet dicens, Hoc facite in mei commemorationem, Hoc facite, id est, accipite, edite, hoc est corpus meum, accipite, bibite, hic est sanguis meus.

Volumus ibi edere corpus Domini & bibere sanguinem

guinem eius, non adinuentione aliqua humana, non noſtra temeritate & præſumptione, ſed Chriſti domini noſtri & unici magiſtri inſtitutione & iußione, qui dixit, Hic panis meus eſt corpus meũ, accipite, comedite meũ corpus quod pro uobis frangitur. Hoc poculum meum eſt ſanguis meus, qui pro uobis funditur in remißionem peccatorũ, accipite, bibite meum ſanguinem &c. Nam uolo ut hoc faciatis, modo faciatis in mei commemorationem, uſq; ad finem mundi, hoc eſt, donec ucnam, quoties interim uolueritis.

Huic itaq; noſtro conuentui, noſtræ huic uoluntati & deſyderio adeſt Chriſtus, inſtitutor atq; adeo donator huius muneris, & per uerbum ſuum, cui non poteſt in hac inſtitutione deeſſe, dat nobis corpus ſuum & ſanguinem ſuum, Non enim noſtrum uerbum eſt, Panis eſt corpus meum, Poculum eſt ſanguis meus, ſed eius qui omnipotenti ſuo uerbo omnia creauit, omnia quæ uoluit fecit.

Atq; ita licet uiſibiliter per manum miniſtri, tamen inuiſibiliter ex manu Chriſti uirtute & efficacia inſtitutionis ſiue uerbi eius, accipimus corpus Chriſti & eius ſanguinem. An non & ipſe promiſit, Vbi duo uel tres fuerint congregati in nomine meo, illic ero in medio eorum? An non in nomine Chriſti congregamur, quando conuenimus ad eius inſtitutionem, credentes quod ipſe dixit, & facientes quod ipſe iußit? Eſt ergo ibi

go ibi, & dat nobis ſuum corpus & ſanguinem, ita conſeruans ſuam inſtitutionem & uerbi ſui ueritatem.

Non poteſt fallere eius inſtitutio, non poteſt mendax eſſe eius uerbum, non poſſunt errare diſcipuli uerbum eius ſequentes, ne tu perpetuo dicas, unde accipietis corpus Chriſti? forte ad alicuius ſcortatoris manus reſpicitis, ut faciat uobis corpus Chriſti &c.

Omitto reliquas blaſphemias, quæ ſatis indicant, quid fidei habeas, & tamen requiris in nobis modeſtiam, quando errores detegimus, mendaces ſpiritus accuſamus, ſcripturas ſiue uerba Chriſti candide proponimus, faciat deus, ut ſimus uere modeſti, ut modeſtia noſtra nota ſit omnibus hominibus, prohibeat uero Chriſti in nos benignitas, ne ficta modeſtia alios decipiamus, & à ueritate uerbi Dei auertamus. Talem enim modeſtiam nunc in quibuſdam uidemus, quæ tamen ſe ueram modeſtiam iactitat, cordato homini uel ipſa iactantia ſatis indicans quæ ſit. Satis hactenus decepti ſumus compoſita ad fraudem humilitate, ac religione Angelica, illorum, qui fruſtra inflati erant animo in ijs, quæ non uidebant, id eſt, ſomniabant ſibi tantum aut etiam fingebant, non autem intelligebant uel ipſi credebant, aut certe uel dubitabant, quos cauere docet Paulus Coll. 2. ut non opus ſit eoſdem licet alia ſpecie rurſum ſuſcipere, inflatos fruſtra in ijs,

quæ

quæ non uiderunt, id est, de quibus ipsi egregie incerti sunt.

Igitur ne quid impoßibile causeris in hac sacra Christi iußione, quæ dicit, Edite meum corpus, bibite meum sanguinem, & dicas, facillimum quidem fuerit accipere panem, accipere poculum, & edere ac bibere, Deinde iuandus quoq; est iste Christianus conuentus, & salutifera Christi commemoratio, appetenda quidem hæc omnia, maxime Christo ita instituente, sed quis faciet, aut qui fiet, ut iste panis sit corpus Christi, & poculum sit eius sanguis, ut respondeam Christi iußioni, qua iubet, ut hic edam corpus eius & bibam eius sanguinem? Videtur mihi impoßibilia iubere, ut hic edam & bibam, quæ hic esse non possunt, quæ nemo facere potest, & si quid merito ministrorum tribueretur (id quod fides Christiana non nouit) tamen quis me certiorem faceret de merito ministri, ut scirem quando ibi esset corpus Christi? Ne inquam ita causeris & ista dicas, Christus uera Dei sapientia, qui nouit quid, quibus, quomodo instituat & iubeat aliquid, exhibet ipse per sese suum corpus & suum sanguinem dicens, Panis est corpus meum, poculum est sanguis meus, non iubeo ut faciatis corpus meum & sanguinem, sed ut corpus meum edatis & sanguinem meum bibatis.

Ne uero horrorem causeris, ubi edendum præcipitur corpus humanum, & bibendus sanguis, panem suum corpus, & poculum suum sanguinem facit in hac sacra institutione, ut non magis hic horreat sensus tuus, q̃ ad panem & poculum, ubi esuris & sitis, utq; tam facile sit edere corpus Christi, & bibere eius sanguinem, q̃ facile est edere panem & bibere poculum, modo interim non cum contemptu & oscitantia accedas, sed dijudices corpus & sanguinem domini. Nam idem panis quem hic edis, est corpus eius, & poculum idem quod hic bibis est sanguis eius, propter eius institutionem.

Quando igitur Christus instituit & iubet, ut edamus & bibamus hic eius corpus & sanguinem, in sui commemorationem, quis Christianorum hoc negligendum duceret? quando tam facilia, tam iucunda, tam salutifera, tam etiam expetenda præcipiuntur, quis nisi plane impius contemnere posset, uel causari difficultatem uel etiam impoßibilitatẽ, maxime quando tantum præcipit, ut faciamus quoties nos uoluerimus?

Quando autem nos discipuli Christi non negligimus, non contemnimus, sed conuenimus ad sacram Christi institutionem facturi & accepturi quod Christus instituit, putas Christum non adesse suis discipulis, id est, suæ Ecclesiæ ita congregatæ, quæ non cupit doceri, nisi ex Christo magistro? putas illic non curaturum, ut uerum fiat, quod ipse instituit? putas passu-

rum ut mendax sit eius institutio, & fallat quotquot eam susceperint. Impij fuerimus satis manifeste & non discipuli Christi, si talia de sanctissima eius institutione suspicati fuerimus.

Si qui autem se infirmos dixerint, q̃ talia capere nondũ possint, illi interim non fiant orbis magistri non perturbent bonas conscientias, quas certo dei uerbo in sua opinione confirmare non possũt, & libẽter non pro impijs, sed pro infirmis fratribus habebimus modo suã ignorantiam non ament, qui est contemptus uerbi Dei.

Quod si Deus suæ ordinationi nunq̃ defuit, q̃ si obsequentibus semper præsto fuit, huic soli ordinationi & iussioni ita scilicet defuturus est, ut impossibile sit fieri, quod ipse uoluit, ordinauit & instituit, ut mendacij rea fiat æterna ueritas, per quam omnia condita sunt, & ita conseruantur, quemadmodum ipsa instituit & ordinauit?

HVc adde si uis omnia Dei miracula, quæ unq̃ per homines fieri iussit, obsecuti sunt sancti iubenti Deo, & fecerunt quædam humanitus, quæ homines facere possunt, secundum Dei iussionem, ideo adfuit Deus faciens illa, quæ ut homines, ipsi sancti facere non potuissent.

Ita caput nostrum Christus dominus, qui omnia fecit iussu patris, sanaturus hominem à natiuitate cæcum, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos cæci, Hæc omnia ut homo facere potuit, agnoscens tamen hæc Deum uelle, Quam risissent hic illi, qui nihil habent in ore de sacratissimis Christi Sacramentis, q̃ contemptum & blasphemias, & dixissent.

Quid talia ad rem? quid hæc prosunt? hæc scilicet uirtutem habent aperiendi oculos? non potest Christus aperire oculos sine his tam stultis & plane ridialis, ne dicamus, sine his omnino non necessarijs? Vbi uero satis ista linitione lusum est, quid opus est cæcum mittere ad piscinã Siloæ, ut ibi lauet? scilicet illa aqua, ubi lutũ illud abluerit, auferet simul cæcitatem, & reddet cæco lumen? non posset hoc Albis & Rhenus & Odera, atq; adeo totum mare. Si non sanatur tangente Christo, quomodo sanabitur amissus à Christo?

Ita necesse est ut dicant, qui in res istas tantũ intuentur, relicto dei uerbo, ai talia placẽt, q̃ per talia uult operari, q̃ nouit sic expedire cæco, sic expedire alijs, ad quos fama hæc peruẽtura est, ut non dicã, q̃ interim sic ei placet stultã facere sapientiã nostram, quo discamus ipsius sequi uoluntatẽ, non illud q̃ nobis rectũ uidetur, Abscondit se à sapientibus, & reuelat se paruulis, id est, stultis, qui hæc magni faciunt propter eius uerbum, quæ mundus non potest non stulta iudicare, de quibus mundus potius disputare uult q̃ credere.

Sed reuertor. Hæc inquam interim cæco Christus facere potuit omnia ut homo, q̃ & alius homo facere potuisset, cæterũ uisum reddidit ut deus & omnipotẽs

uerbum, Sic hic. Accipit panem, gratias agit, frangit, dat discipulis suis, Humana tantum hactenus uideo, deinde ut magister iubet, Accipite, edite, hoc facite in mei commemorationem. Vt Deus uero & æternum atq; omnipotens Dei uerbum dicit, Hoc est corpus meum, quod instituo & iubeo edi, Hic uel hoc est sanguis meus, quem instituo & iubeo bibi in mei commemorationem, quæ uerba si non dixisset, nihil esset quod dissentiremus á Sacramentarijs, quorum figmentum non stabit, nisi illis uerbis ex eo contextu institutionis Christi sublatis.

Egregie quidam fertur nuper alicubi docuisse, q̃ in cœna quidem illa ultima, panis fuerit corpus Christi, sed non nunc, homo scilicet insigniter in hac re stupidus, licet loquax, q̃ non uidet uel sic totam omnium Sacramentariorum causam perire, quam sese defendere putat. Adeo constitutum est illis fingere potius quid uis, ut persuadeant alijs, quando sibi persuadere non possunt, ne cogantur ab opinione sua, quam defendendam susceperunt, recedere.

Sed quid ego hæc dico de Christo, quin potius intuemur cæcum? Hoc enim propius accedit ad id quod dicimus. Cæcus iste ita super oculorum sedem sputo litus, habet hoc uerbum Christi, quod dabit ei oculos & lumen, Vade, laua in piscina Siloæ, ad quid? nempe ut uideas, neq; aliter debuit intelligere cæcus. Non dixit ei, Vade, fac tibi oculos, aut da illi aquæ hanc uirtutem, ut quando ea te lauas, det tibi uisum. Abijt ergo & fecit quæ iussus erat, & redijt uidens, Abire potuit, lauare potuit, & dum hæc secundum uerbum Christi credulus facit quæ potest, adest suo uerbo Christus, & diuina uirtute dat ei uisum, non enim potest suo uerbo abesse.

Sic nos habemus hic Christi uerbum, nempe eius institutionem & iussionem, Hoc facite, id est, edite panem qui est meum corpus, bibite poculum quod est meus sanguis, in mei commemorationem. Non dicit, Facite meum corpus, sed hoc est meum corpus, quod edi iubeo. Ergo obedientes conuenire possumus, accipere, edere & bibere possumus, Vt autem edamus eius corpus, & bibamus eius sanguinem, ipse, qui non potest suam institutionem facere aut permittere fieri mendacem, tam certo curabit, q̃ certo curauit, ut hic cæcus obsequens eius uerbo uideret.

Neq; Ananias missus ad Paulum, ut imponeret ei manus, quo uisum reciperet, aliud humanitus potuit q̃ manus imponere, cæterum Deus suo uerbo adfuit & uisum Paulo reddidit. Et hic quid manus imposito ad oculorum instaurationem? quid alibi ad ægrotorum curationem? immo quid alibi ad spiritus sancti donationem? Christus ita uoluit, qui ut ita fieret iusserat, ergo non fieri non potuit, quod per talia futurum dixerat.

Adest suo uerbo, & facit etiam per homines, quæ homines per sese facere non possunt, quantacunq; etiam sanctitate præpolleant. Et in hac solum causa scilicet disceptamus, num fieri possit ab hominibus, mandatum Christi suscipientibus, & uerbum eius uerum esse credentibus, quod ipse eos facere iubet, nempe ut edant corpus eius bibantq; eius sanguinem, in hac sacra ut uocamus Eucharistia?

An non Christianum est facere quod Christus iubet? Et si negligit sæpe homo quod iubetur, an non Christianum est, credere esse uerum quod Christus dicit? Edimus panem Domini, & bibimus calicem domini, & commemoramus Christum dominum nostrum, prædicantes eius corpus traditum pro nobis in mortem, & sanguinem effusum pro nobis in remissionem peccatorum, quia ipse exhibens panem & poculum dicit, Accipite, comedite, bibite in mei commemorationem. Et credimus panem, quem ita iussu & institutione Christi edimus, & poculum, quod ita bibimus, esse corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, quia ipse offerens nobis panem dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, & offerens nobis poculum dicit, Hic est sanguis meus &c. Non itaq; uane credimus aut ex superstitione siue mentis humanæ somnio, sed ex uerbo Christi, Cœlum & terra transibunt, non Christi uerba.

Quid

Quid ergo hic accusantur homines, uel de impossibilitate uel de peccatis, ubi Christus necessario adest, & præstat sui uerbi siue institutionis suæ ueritatem?

Accipe & aliud si uis ex ueteri historia, Mosi dicitur Exodi. 17. Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel, & uirgam qua percussisti mare tolle in manum tuam, & uade. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb, percuticsque petram, & exibit ex ea aqua ut bibat populus. Et addit hystoria sic, Fecit Moses ita coram senioribus Israel. Et Numeri. xx. Tolle uirgam & congrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & iumenta eius. Tulit igitur Moses uirgam quæ erat in conspectu Domini, sicut præceperat ei, congregata multitudine ante petram &c.

Quam impossibilia, q̃ absurda, q̃ ridenda (quæ procul dubio uel in occulto riserunt impij & incredituli) audit hic Moses, quando interim est in præsentaneo periculo, ne lapidet eum populus. Nonne hic Moses desperasset, si relicto dei uerbo, quo deus promisit aquam ex petra, in res ipsas solum respexisset? Certe

dixisset, Ex pumice aquam, Non habemus potum, & quis est iste Deus, qui iubet ut bibamus lapides? Egregia scilicet prouidentia. Hic tandem duritia silicis uertetur in naturam aquæ fluentis? Hoc ego præstabo percussione uirgæ siue baculi? Stultorum & puerorum ludo sunt hæc similima, ego ridebor ab omnibus, & lapidabor prius q̃ hæc fiant.

Sed absurda & impossibilia abiecit ex oculis, solum intuitus in uerbum Dei, quod talia iusserat & dixerat, fecit ergo quod iussus erat, Nam congregauit populũ, & antecessit perducens ad petram, cum assũpsisset secum uirgam, & loquutus est ad petram, & percussit eam uirga, quia sic iussus erat, Congrega populum ad petram, & assume uirgam, & loquimini coram populo ad petram, atq; hanc uirga perute. Hæc potuit Moses facere secundum præceptum Dei, cæterum ut petra uomeret aquam, nullus hominum facere potuit, nisi uerbum Dei, quod dixerat, Petra dabit aquas, Non dixerat, Tu fac aquam. Huic uerbo credidit Moses, & fecit quod iussus erat, Deus autem adfuit suo uerbo, & præstitit quod dixerat, quemadmodum ait, En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb.

Ita & secundum hanc Christi institutionem facimus quæ ipse iubet, certe facilima, iucundissima & Christianis appetenda, & credimus quæ ipse dicit, non dubitantes, quin adsit suæ institutioni, & præstet uerbi uerbi sui ueritatem, non minus certo, q̃ tunc produxit aquam ex petra.

Vides q̃ spacios⁹ campus mihi hic rursum apertus sit, si placeret uerbis multas complere chartas, satis & hic fuerit hæc indicasse.

Sed iamdudum hic mihi occinunt, omnia Dei miracula oportere esse manifesta, ita ut sensibus nostris appareant, alioqui non esse miracula, talium autem nullum uidetur in Sacramento. Quibus respondeo, me non hæc produxisse de miraculis, ut confirmem quicquid quidam erga hoc Sacramentum commenti sunt, uel quicquid ludibrio Satanæ sæpe accidit, sed ut ostendam Deum nunquam deesse potuisse suo uerbo. Obiectio

Hoc solum miraculum hic prædicamus, quod panis Domini est corpus eius, poculum domini est sanguis eius, propter Christi institutionem & uerbum, Edite, hoc est corpus meũ, Bibite, hic est sanguis meus. Christi uerbum facit nobis hoc miraculum, nullum autem aliud miraculum foris quærimus quod uideamus. Ideo & solo Christi uerbo contenti, nullis hic alijs miraculis occupamur. Christiani hic tantum respiciunt in uerbum Christi, ut credant quod dicit & pronunciat Christus, & faciant quod ipse iubet, ut ueri & obedientes unici magistri discipuli, Quæ uero hac sacra Christi institutione comprehensa non uident, ad se nihil pertinere putant, Quid enim ad Christianos, quid

quid depraueut, quid commententur homines, nisi q̃ uerbo Dei confundere oportet errores?

Hic autem obiter admonitos uelim illos, qui antea fratres nostri uideri uoluerunt, ut quando se continere non possunt, quin scribant contra Christi institutionem, separent nos ab illis, qui Euangelium oderunt & persequuntur, in quorum numero uel ipsi fatentur nos non esse, & seorsum scribant contra nos, & non permisceant sic omnia, ut omnes omnium hominum abusus & errores effundant super capita nostra, ob hanc unam causam, q̃ non uolumus negare Christi in cæna nouissima institutionem, hinc alios simpliciter papistas dixerunt, nos uero⁹ dupliciter esse papistas. Quo quæso spiritu sic protinus raptantur, ut damnent totum Euangelium nostrum, quando tamen interim ne uno quidem uerbo, quod ad doctrinam attinet, discedimus á dei ueritate, parati uel á puero admoneri, si quid humani nobis contingit?

Discant uel ex ijs quæ nobis obijciunt de miraculis, q̃ non Christiane sentiant, Nullum aiunt est miraculum in Christi pane & poculo, quia nullum uidetur. Ita nihil separare nouerunt miracula & signa, quæ infidelibus dantur, ab ijs, quæ fidelibus.

An non sunt fidelibus miracula illa, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus

gẽtibus sc, miracula certe de quibus nunq̃ satis mirari possunt, q̃ reuelatur eis Euangeliũ, ab æterno absconditum apud patrem deum, q̃ per fidem in Christum accipiunt remissionem peccatorum, q̃ agnoscunt se filios Dei esse factos, q̃ gaudent in tribulatione, quod crescunt iugiter in fide & cognitione domini nostri Iesu Christi, q̃ sciunt ista tantæ humilitatis & utilitatis corpora in resurrectione configuranda claritati corporis Christi &c. Quæ certe talia sunt, ut quemadmodum Petrus ait, etiam angeli certatim in ea prospicere desyderent, ad quorum cognitionem Paulus omnem iusticiam humanam reputat ut stercora, miratur quoq̃; ita ut præteritorum obliuiscatur, sequaturq̃; iugiter, ut tandem possit perfecte comprehendere Christi cognitionem, quemadmodum ipse cognitus est.

Breuiter, non postulamus ut hic miraculis credas, sed Christi institutioni & uerbo. Si Christianus es, non recusabis conditionem, Nam si suæ creationi, ordinationi, iussioni adesse solet, nec potest abesse, ut fiant quæ alioqui fieri non possent, quæ temeritas est, hanc solã Christi institutionẽ uelle excludere? quæ impietas hic Christum facere mendacem? Summa stultitia est sic argumentari, Vos non potestis facere corpus Christi, quia Christus uobis non dixit, Facite corpus meum, ergo non est uerum quod Christus dicit, Panis est corpus meum, poculum est sanguis meus, nisi

fictis

fictis tropis subuertatur contextus institutionis Christi.

VIs audire q̃ Christus autor Sacramentorum, etiam est & dator, qualiscunq; sit interim externus minister in occulto, de quo iudicare non debeo, Nam publice criminosos Ecclesia Christi non patitur, sed si potest emendat eos, non autem am eis interim communicat, in Ecclesia autem Papistica tales habere licet & defendere. De occulto ego loquor, qui bonus uidetur, & forte est aliquis Iudas, hic ut prædicat mihi Euangelium, non suum, sed Christi, ut credam non in ministrum, sed in Christum, ita dat mihi Sacramenta non sua sed Christi. Nam nisi Christus tam salubria Sacramenta suo uerbo instituisset, nullus ministrorum, neq; bonorum neq; malorum mihi hic aliquid daret uel prodesset.

Audi itaq; præter ea quæ diximus, Siat Christus nos baptizat, ita etiam ipse nos in hoc Sacramento (ut am uulgo dicam) communicat corpore & sanguine suo.

Solus enim ille baptismus quem ministrauit Ioannes, dictus est Ioannis, qui tamen non erat humanum inuentum, sed Dei consilium, ut dicitur Lucæ. 7. Pharisei & legisperiti consilium Dei sprecuerunt in semetipsos, non baptizati á Ioanne. Et Christus Matth. 21. Baptismus Ioannis unde erat ẽ cœlo an ex hominibus? id est, erat ne Dei consilium an hominum inuentum? Et Luc. 3. dicitur, Factum est uerbum domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & uenit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Hinc ipse Ioannes dicit Ioan. 1. Qui misit me baptizare aqua, ille mihi dixit &c. nimirum significans se ad suam prædicationem & baptizationem á Deo uocatum. Baptizabantur autem á Ioanne, ut crederent in Christum, qui post eum uenturus erat, ut dicit Paulus Actor. 19. Et ipse Ioannes Ioan. 1. Vt inquit manifestetur in Israel, propterea ego ueni aqua baptizans &c. Et Matth. 3. Ego quidem baptizo uos aqua in pœnitentiam &c.

At nunc (ne obijcias nobis scortatores & mœchos & usurarios &c) nullius hominis uel Angeli baptismus est, sed solius Christi, á quocunq; ministro detur, Quemadmodum Ioannes Baptista ait, Hic inquit baptizat spiritu sancto. Si Christus baptizat, quid apud te disceptas de homine ministro? In Christi manum respicc. Et ne dicas, hæc de spiritu sancto dici non de aqua, Christus aquam ut necessariam (quia sic uoluit) adiunxit suo baptismo dicens, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, quibus uerbis non soli spiritui, sed & aquæ tribuit regenerationem propter spiritum, quia uerbo siue institutione sua ita sanctam

uult aquam fidelibus in baptismo, ut non clames, caro non prodest quicq̃, prodasq; tuam ignorantiam. Quod si & per aquam renascimur, quis non uidet Christum etiam ipsa aqua nos baptizare? Nam minister aquam quidē potest nobis ministrare, ut autē renascamur ex aqua, non potest efficere nisi solus Christus suo spiritu.

Vides itaq; q̃ Christus ipse baptizat nos, etiam quando homo tantum baptismi minister est, non in nomine suo, sed in nomine Christi. Hinc legis sæpe in Actis Apostolicis, homines ab Apostolis & ab alijs baptizatos in nomine domini nostri Iesu Christi, id quod interpretatur Paulus. 1. Cor. 1. dicens, Ne quis dicat q̃ in nomine Pauli sit baptizatus. Et Gal. 3. Quicunq; baptizati estis, Christum induistis, non hominem baptizantem dominum Conradum aut alium &c. Et Ro. 6. Baptizati estis in Christum Iesum, & in mortem Iesu Christi. Petrus quoq;. 1. Pet. 3. Baptisma aquæ saluos nos facit per resurrectionem Christi &c.

Vides num Apostoli intellexerint Christum nos baptizare etiam aqua. Paulus Eph. 5. sic dicit, Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eā lauacro aquæ in uerbo &c. Nonne dicit Christum etiam adesse aquæ, immo ipsum baptizare aqua, & ita baptizare aqua, ut per aquam mundet suam sponsam? quemadmodū & ante diximus, q̃ minister aquam quidem dare potest, per aquam autem regenerare aut ut hic dicitur mundare non potest. Quod autem illic Christus dicit, Ex aqua & spiritu sancto

sancto, hic Paulus dicit, Lauacro aquæ in uerbo.

Hoc indico propter quosdam, qui nunc ubi legunt, Spiritus est qui uiuificat, &, Verba q̃ ego locutus sum sunt spiritus & uita, somniant sibi suas illas speciosas cogitationes & humani cordis figmenta esse spiritum sanctum, & ita iactitant plenitudinem spiritus & exundantiam, ut uidere liceat, q̃ non intelligant uerba dei, quæ fidem nobis expimunt.

Sic & ad Tit. 3. dicit, Non ex operibus iusticiæ, q̃ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Iesum Christum saluatorem nostrum. Quid lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti dicat, uel ex supra dictis locis manifestum est, ne quid calumnientur, qui parati sunt, quæ Christus instituit, uel negare uel deprauare.

Sed quid attinet tam manifesta multis agere, manifesta inquam illis, quibus curæ est uerbū dei & Apostolicorū scriptorum lectio? Quin respicimus in Christi institutionem, qua instituit & iussit baptizari dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, Euntes ergo docete omneis gentes, baptizātes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti? Audis q̃ iubet eos baptizare ut ministros, non ut baptismi autores. Ipse ergo dat baptismum suum, non Apostolorum, licet per Apostolos, Ipsius baptismus sine dubio est, qui baptismum instituit æterno & omnipotenti suo uerbo. Hinc baptismus Christi dicitur, ut supra indicatum est.

Quod

Quod enim non tuo nomine sed alterius facis, ut iudicum, principum &c. non tu facis, sed ille, cuius nomine facis, modo ille tibi mandarit, potestatemq; habuerit hoc tibi mandandi, ut eius nomine faceres. Sic principum legati nomine principum agunt & suscipiuntur, Sic Paulus de Euangelio suo dicit, Pro Deo legatione fungimur, exhortamur uos tanq̃ Deo exhortante per nos. Hinc illud, Benedictus qui uenit in nomine domini Rex Israel.

Impij autem doctores, apud quos non est Euangelium, sed traditiones humanæ & doctrinæ dæmoniorum, non ueniunt in nomine Dei patris, sed in nomine suo. Nam uel mentiuntur se esse legatos Dei, uel si ad munus Euangelicum uocati sunt, tamen infideles legati sunt, nunciantes ea & exigentes, quæ dominus eis non mandauit, Quanto tolerabilior erat sceleſtißimus ille proditor Iudas, qui ut sua quæsierit, tamen Euangelium prædicabat, & non rapuit secum suos auditores in præcipitium damnationis. Sed mundus illos debet suscipere, qui ueros Dei ministros non nouit nisi contemnere, blasphemare & damnare, ut suscipiant mendacia, qui dilectionem ueritatis, quando Euangelium prædicabatur, suscipere noluerunt, quemadmodum Christus dicit Ego ueni in nomine patris mei, & non me suscepistis, si alius uenerit in nomine suo, illum suscipietis. Hoc dixit Christus optimis illis & sapientissimis tißimis & iustißimis Iudæis, quemadmodum in speciem uidebantur, quos auertebat á Christi Euangelio cordis infidelitas, id est, eorum cupiditas, & quæstus & arrogantia.

Si igitur baptizamus quidem nos, sed non in nomine nostro, quid respicis in baptizantem hominem, siue ministrum aquæ, & non potius in eum, cuius nomine ex institutione & iussione Christi baptizamus?

Baptizamus in nomine patris & filij & spiritus sancti, hoc est, in nomine sanctæ trinitatis, quemadmodum & tota trinitas reuelata est in Christi baptismo, non quod nos baptizamur, quia Christus baptizatus est, sed quia Christus, ut baptizemur, instituit. Qui in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizatur, nonne baptizatur in nomine Dei? Et qui in nomine patris baptizatur, nonne baptizatur in nomine Dei? Et qui baptizatur in nomine filij, nonne baptizatur in nomine Dei? Qui autem baptizatur in nomine filij, nonne baptizatur in nomine Domini nostri Iesu Christi, qui filius Dei patris & Deus est? quemadmodum de baptismo sæpe scribitur in Actis Apostolorum, baptizatos homines in nomine Domini nostri Iesu Christi. Non legitur quibus uerbis baptizarint Apostoli, sed quo nomine, Non enim uerba præscripserat eis Christus, nisi predicationem Euangelij, sed iusserat baptizari in nomine Dei, ut non indigeant

quidam excusare Apostolos, quod baptizarint in nomine Domini nostri Iesu Christi. Porro & qui baptizatur in nomine spiritus sancti, baptizatur in nomine Dei, quando & spiritus sanctus deus est, in quem credimus, sicut in patrem & in filium. Rursum, qui baptizatur in nomine Dei, baptizatur in nomine sanctæ trinitatis, patris & filij & spiritus sancti, quando hæc trinitas in æternum benedicta, nihil aliud est q̄ Deus. Et qui baptizatur in nomine patris, qui Deus est, baptizatur in nomine sanctæ trinitatis, nam non potest intelligi pater deus sine filio deo, á quibus spiritus sanctus, quando est utriusq; spiritus, abesse non potest. Sic & qui baptizatur in nomine filij, qui est Deus baptizatur in nomine sanctæ trinitatis, Non enim potest intelligi filius Deus sine patre Deo, á quibus utriusq; spiritus abesse non potest. Sic & qui baptizatur in nomine spiritus sancti, qui Deus est, & tertia in trinitate persona, baptizatur in nomine sanctæ trinitatis. Est enim spiritus sanctus patris & filij spiritus, & hæc trinitas Deus separari non potest.

Quia uero huius baptismi institutor & autor Christus est, Apostoli baptizabant in nomine Domini nostri Iesu Christi, significantes Christum ipsum baptizare & regenerare etiam per aquam, & mundare lauacro aquæ in uerbo suam sponsam, se autem eius esse ministros, ad prædicandum Euangelium, non suum sed eius, ad dandum baptismum, non suum, sed eius.

At uero post Apostolos, propter hæreticos, negantes trinitatem, quorum alij filium negabant esse deum, alij spiritum sanctum, alij utrunque, Ecclesia Christi & immaculata sponsa, id est, quæ nihil aliud ad salutem, & ut necessarium suscipit, quam uerbum Dei siue sacrum Euangelium, cæpit his præscriptis uerbis baptizare. Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti, ut certi essent qui baptizabantur, se rite esse baptizatos secundum Christi institutionem, non alio nomine q̄ sanctæ trinitatis, quam hæretici negabant.

Atq; hic mos præscriptorum uerborum perdurat in Ecclesia etiam nunc, nec debet temere mutari, quando minister nihil aliud his uerbis dicit se facere, quã quod Christus instituit, & facere iussit, quasi dicat, Christus iussit, Baptizate in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Ecce, Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Ego quidem baptizo te, sed non in nomine meo, sed in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Deus est, qui te baptizat. Dominus noster Iesus Christus, qui ita baptizari instituit, te baptizat, hoc nomine suscipe baptismum, ut fis Christianus, baptizatus in Christum, Qualis qualis ego sim, qui interim minister sum.

Hinc & omneis dicunt puerum istum, qui baptizatur, fieri Christianum, quem ante baptismum fatentur esse gentilem, nimirum sentientes puerum in Christum baptizari, non in baptizantem hominem, & non tam ab homine, quam à Christo baptizari.

Nam huc pertinet, q̃ ante baptismum paruulorum, ex sancta atq; adeo necessaria consuetudine legitur Euangelium, Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere eos, talium enim est regnũ cœlorum. Quo significamus nos paruulos nostros offerre Christo, quia ipse dicit, Sinite paruulos uenire ad me. Quando uero etiam addit, Talium est regnum cœlorum, offerimus etiam eos Christo baptizandos. Si enim eorum est regnum cœlorum, cur eis baptismum negaret? An indignum est baptizari, quorum est regnum cœlorum?

Siue igitur paruuli siue adulti baptizentur, baptizantur in nomine domini nostri Iesu Christi, qui baptismi autor est & institutor, baptizantur in nomine Dei siue sanctæ trinitatis, quemadmodum Christus instituit.

Magna quidem hic gloria ministri, quod stat & agit in baptismo uice Christi & totius trinitatis, sed maior gloria baptizati, quod à Christo domino nostro & à tota trinitate baptizatur, & q̃ ibi Deus cum homine, qui erat natus filius iræ, init pactum sempiternæ salutis, per resurrectionem domini nostri Iesu Christi, ut Petrus dixit, modo homo in isto pacto permanserit.

Quos hic mihi obijcies scortatores, blasphemos, usurarios, nebulones &c? Nos manifeste criminosos ministros non sustinemus, ut Ecclesia papæ, Si quis autẽ est occulte Iudas, qui interim apparet esse ex nobis, nihil mihi obest, ego ut ab homine prædicatore suscipio Euangelium, non hominis, sed domini nostri Iesu Christi, ita ab homine, qui minister est Ecclesiæ, suscipio baptismum, non hominis, sed domini nostri Iesu Christi.

Quorsum hæc de baptismo? nimirum ut manifestum sit, Christum nos baptizare, dum baptizamur secundum eius institutionem ac iussionem, id quod ex scriptis Apostolicis & Christi institutione declarauimus.

Turpe est Christianos hanc gloriam baptismi non attendere, quin uetant potius hodie, qui aduersantur Euangelio Christi, uel in hac parte, id quod negare non possunt, ne coram Germanis Germanica lingua baptizemus, ne scilicet qui astant intelligant quid dicatur. Ecclesia à tempore Apostolorum ut prædicauit omnibus linguis, ita etiam baptizauit inter Hebræos Hebraice, inter Græcos Græce, inter Persas Persice, inter Latinos Latine, Solis uero nobis non licet in

sacro Christi baptismate audire linguam nostram. Tam stultum autem est Germanos latine nescientes interrogare latine, ut respondeant sua lingua nescientes ad quid, quam stultum esset Euangelium coram eis latine prædicare.

Quemadmodum autem Christus nos baptizat, licet per ministrum, ita etiam ut diximus nobis dat corpus suum & sanguinem suum, in hac, de qua loquimur, sanctissima cæna, licet per ministrum. Videamus rursum uerba huius institutionis, q̄q̄ hac de re satisfacere debeant Christi discipulo, quæ supra diximus. Christus dicit, Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, Bibite, Hic est sanguis meus. In quem ministrum siue bonum siue malum, in quem scortatorem & adulterum hic respicies? ad quæ murmura & flatus male olentes hic attendes? tacco reliquas blasphemias, propter dominum nostrum Iesum Christum, qui nobis hic dat suum corpus & sanguinem, An ministri hominis hæc uox est, Accipite, edite, hoc est corpus meũ, ut uerearis te accepturũ corpus scortatoris aut proditoris? Certum itaq; est q, Christus ipse hic adest, & dat nobis suũ corpus & sanguinem, efficiens institutionis suæ uerbo, ut panis sit corpus suum & poculũ sanguis suus, sit inquam illis qui credunt esse, propter uerbum eius & institutionem, siue digne siue indigne manducent.

Adeo enim non potest abesse huic institutioni, adeo non potest fallere suos discipulos, id est, qui eius uerbum credunt esse uerum, ut etiam malos discipulos sinat edere corpus suum & sanguinem suum bibere, ne quid dubites de hac sacra institutione. Nihil hic decedit maiestati corporis Christi, decederet autem maiestati & ueritati diuinæ, si propter malos discipulos inueniretur mendax esse uerbum Christi, quod dicit, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.

Quam nihil patitur hoc corpus, dum editur à bono, tam nihil etiam patitur dum editur à malo, sed ille bono corpore Christi utitur in salutem, hic autem ad iudicium, ut Paulus ait, quemadmodum deus facit oriri solem suum super bonos & malos, super gratos & ingratos, nec tamen decedit aliquid gloriæ solis, nec propter malos perit institutio Dei, qua instituit ut sol quotidie oriatur, & diem reddat sua præsentia illustriorem. Et Manna edebant grati & ingrati, & ex petra bibebant boni & mali, propter uerbum Dei, Exibitis & colliget unusquisq; &c. Item, Bibet omnis populus & pecora uestra.

At ait aliquis, Tu hisce rebus maiestatẽ corporis Christi comparas? Respondeo, Non, sed uerbũ dei cũ uerbo dei comparo, q, ut hæc uoluit, ita etiã uult secundum Christi institutionẽ edi corpus Christi, & sanguinẽ eius bibi. Non gaudet dominus in cæna de proditore, qui accipit eius corpus et sanguinẽ, sed gaudet de sui uerbi ueritate &

te, & non poteſt uelle æterna ueritas propter proditorem, ut non ſit uerum quod dicit, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.

Accipit itaq; & malus, & edit, ſed non facit hoc, ut Chriſtus inſtituit in Chriſti commemorationem, niſi forte hypocriticam & ſimulatam, quia non fidit morte Chriſti, quemadmodum hodie abominationibus miſſarum mundus eſt plenus, in quibus non quæritur Chriſti inſtitutio, nec ſeruatur, ut ſupra diximus, á multis uero ſolum hoc quæritur, quod per Iudam quærebatur.

Quanq̃ ego non ſum ſollicitus pro ijs, qui Euangelium oderunt & perſequuntur, quid ex Chriſti Sacramentis faciant, tantum his uerbis conforto eos, qui ante hac ignorantes cum eis communicarint, & poſthac forte inciderint in miniſtros Eccleſiæ, quos poſtea deprehendent fuiſſe Iudæ conſortes, ne dubitent de uerbi ueritate cui credunt, quaſi propter miniſtri maliciam tu non accipias, quod ſecundum Chriſti uerbum te accipere credis. Chriſtus tibi hic dat ſuum corpus, cuius uerbum audis, cuius inſtitutionem ueram credis.

Hoc certe uoluit & Paulus, quando repetijt Chriſti inſtitutionem his uerbis, Ego accepi á Domino quod & tradidi uobis, q. Dominus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem &c. Hinc & panem Domini & calicem Domini uocat, nempe quem Dominus ſuo uerbo conſecrat, & nobis ipſe dat, ut præſtet ſuæ inſtitutionis ueritatem.

Alioqui quid hic haberemus aliud, q̃ panem & uinum, quemadmodum Sacramentarij illi plane nihil aliud habent, quia non credunt panem Domini eſſe corpus Chriſti, & poculum Domini eſſe ſanguinem Chriſti, quod non credunt non habent in toto ſuo conſortio. Sunt ergo abſq; periculo, ne fiant in hoc Sacramento rei corporis & ſanguinis Chriſti, ne quis putet eos nihil lucri ex tam inſigni doctrinaa ſſecutos, Sed in hoc periculum ſolent incidere mali diſcipuli Chriſti, qui propterea nonnunq̃, ut Paulus ait, á Domino corripiuntur & iudicantur, ut non cum hoc mundo damnentur. Iſti uero ſunt deprauatores & abnegatores uerbi & inſtitutionis Chriſti, non ſolum ſe abducentes á Chriſto, ſed etiam multos alios ſecum rapientes in præcipitium erroris, & ideo niſi reſipiſcant admoniti, indigni ſunt quos Dominus corripiat, ut non cum hoc mundo damnentur, Fugiant ergo uenturam iram, contra uerbũ Chriſti eis res eſt, quod eis pereuntibus manet inæternum. Sciant Chriſtũ ipſum hic dare nobis ſuũ corpus & ſanguinẽ, & non ſcortatoris, aut etiam alicuius ſancti hominis hic eſſe panem & poculum, ſed Domini noſtri Ieſu Chriſti, omnis ſanctitatis autoris, non Capernaitarum aut Thyeſtis (o blaſphemiam

horrendam) hic esse eænam, sed illius, per quem uiui-
ficantur omnia, qui est dominus noster Iesus Christus,
huius sacri conuiuij institutor Deus in æternum bene
dictus Amen.

Paucis itaq; accipe omnia quæ dixi, Vt tibi panis
domini sit eius corpus, crede uerbis & institutioni
eius, ut autem digne edas, fiduciam habe in mortem
eius, & respondisti sacræ huic institutioni.

HEc ubi scierimus de hac Christi institutione,
qua fit ut hic non possit non esse corpus Christi,
non contendo de uerbo consecrationis, q̃ uulgo
uocant cosecrationem corporis & sanguinis Christi,
dicentes, q̃ ministri consecrant in altari corpus & san
guinẽ Christi, modo omnia hic etiam tribuantur Christi
uerbis & institutioni, nihil nobis arrogemus præter
ministerium, nobis ad hoc commissum, ut curemus, quo
fiat quod Christus instituit, nẽpe ut edatur & bibatur
à fidelibus hoc Sacramẽtũ in Christi commemorationẽ.

Quid attinet digladiari de uerbis, quando constat
de ipsa re? Scio melius dici Christi institutionem q̃
nostram consecrationem, attamen non contendo. Vbi pa
nis fit corpus Christi, & poculum sanguis Christi ex
Christi institutione, dei consecratio est, spiritus sancti
consecratio, Christi consecratio est. Si tantum nostra con
secratio posset dici, & non Christi, cederemus Sacra-
mentarijs, Quando autem dei & Christi est hæc con-
secratio, secundum Christi uerbum dicentis, Hoc est
corpus

corpus meum, Hic est sanguis meus, & hæc institutio no
bis instituta est & data, non prohibeo, si quis & mini-
strorum dixerit consecrationem, quemadmodum &
patres quandoq; dixerunt.

Quia nos super panem & uinum, in hunc sacrum
usum assumptum, coram communicaturis repetimus
Christi institutionem, ut audiant et intelligant quid ex
uerbis Christi hic sit & faciendũ & credendũ, ut edãt
panem domini, & bibant calicem Domini Christi, in
Christi commemorationẽ, & credant panem quẽ edunt
esse corpus Christi, & poculum quod bibunt esse san-
guinem Christi. Ibi enim quando pronunciatur Christi
institutio super panem & uinum, amplectimur corde
& amamus eam gratiarũ actione Christi institutionem,
ideirco credimus esse uerum quod Christus illic dicit,
nempe panem esse suum corpus, & poculum suum san-
guinem, & facimus, quod ipse faciendum instituit,
nempe edimus Christi corpus & bibimus eius sangui-
nem, in eius commemorationem. Quod ibi ex uerbo
Christi credimus, habemus, Ideoq; si quis propter
hoc ministerium dixerit nostram consecrationem,
per me licebit, modo non aliquis propter hãc loquẽdi
consuetudinẽ dicat nos præsumere, quasi nos faciamus,
ut panis sit corpus Christi, & non potius uerbum &
institutio Christi coram communicaturis recitata,
tanq̃ priuilegium, & donatio siue beneficium nostri
Imperatoris Christi, Non enim exigit institutio Christi,

ut faci

ut faciamus corpus eius, sed ut credamus panem illum esse corpus Christi, qui hoc non credit, infidelis est, & facit Christum in hac institutione mendacem.

Potestatem itaq; habemus accipiendi & edendi corpus Christi, accipiendi & bibendi sanguinem Christi uere in hoc Sacramento, Atq; adeo Ecclesiæ ministri, qui uerbum annunciant salutis, potestatem habent dandi etiam alijs panem Domini, de quo ipse dicit, Hoc est corpus meum, & poculum Domini, de quo ipse dicit, Hic est sanguis meus, nimirum ipso efficiente, ut sit ibi corpus ipsius & sanguis, qui suæ institutioni & uerbi sui ueritati deesse non potest.

Hanc potestatem ita expressit Paulus, Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? & poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Nos, inquit, frangimus panem, & panis quem ita frangimus siue distribuimus, est propter Christi institutionem communicatio siue participatio corporis Christi, Et nos benedicimus poculo, & poculum benedictionis siue benedictum, quod uel cui nos benedicimus (non quo benedicimus, ut audet quidam ex Sacramentarijs depravare) est communicatio siue participatio sanguinis Christi, quia Christus instituendo hoc Sacramentum, de hoc dixt, Hic est sanguis meus, sicut de illo, Hoc est corpus meum, quemadmodum & sequenti Capite in eadem

in eadem Epistola Paulus narrat Christum dixisse, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur.

Fractio siue distributio ministrorum est, qui nomine Christi distribuunt, communicatio autem siue participatio est omnium accipientium. Communiter enim accipimus, id est, quisq; partem suam ex uno pane, quem frangimus, & ex uno uino siue poculo quod hic bibimus, id quod est communicare siue participare, & hæc communicatio siue participatio, est communicatio siue participatio corporis & sanguinis Christi, illius quando edis panem Domini, huius quando bibis poculum siue calicem Domini, quia ipse Dominus, cuius est hic panis, & non uulgaris panis, cuius est hoc poculum, & non uulgare poculum, de illo dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur siue frangitur, de hoc autem, Hic uel hoc est sanguis meus, qui &c.

Et ne dubites, propter deprauatores huius loci Paulini, ipse Paulus exponit, quam dixerit communicationem siue participationem, Quoniam, inquit, unus panis est, unum corpus multi sumus, quia omneis ex uno pane participamus.

Et licet uulgo subaudiamus, Vnus panis, scilicet sumus, quemadmodum sequitur, Vnum corpus multi sumus, non mala quidē sententia, si pie interpreteris, ut sic

ut sic simus unus panis, quemadmodum unum corpus, quia ex uno pane, de quo Christus pronunciat, Hoc est corpus meum, omneis participamus. At huic sententiæ similem non inuenies in sacris scripturis alibi, nempe, q̃ nos multi unus panis sumus, quod uero unum corpus sumus, sæpe leges.

Quisque hic suo sensu abundet, nostra parum refert, si absit sententiæ Paulinæ deprauator. Siue enim unus panis simus, siue unum corpus, propterea ut ait Paulus sumus, quia omneis nos ex uno pane quem frangimus, de quo Christus dicit, Hoc est corpus meum, participamus siue communicamus, ut uideas eandem, quam indicare uolui, communicationem, in hac ipsa esse sententia hactenus uulgo recepta & pia.

Ex uno, inquit, pane quem frangimus, participamus siue communicamus, de quo Christus dicit, Hoc est corpus meum, Et panis quem frangimus est participatio siue communicatio corporis Christi. Non hic dicit Paulus, quod nos qui sumus unus panis & unum corpus, nos mutuo edimus, ut nunc audent corrumpere etiam hunc locum, sed utcunque etiam intelligas nos unum esse panem, tamen propterea dicit nos unum esse panem & unum corpus, non quia nos mutuo comedimus, sed quia omneis ex uno pane, quem frangimus, participamus siue communicamus.

Ergo.

Ergo quam dixerat communicationem siue participationem corporis Christi, eandem dicit communicationem siue participationem unius panis, nempe illius, quem frangimus, de quo infra narrat Christum dixisse, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, de quo etiam narrat Paulus ita, Accepit panem, & cum gratias egisset, fregit &c.

Vides ne tandem panem quem frangimus & edimus secundum Christi institutionem, esse ut participationem panis, ita & participationem siue communicationem corporis Christi, & participatum siue communicatum hunc panem Domini, & multis distributum, esse participatum siue communicatum corpus Christi?

Quemadmodum uero communicationem corporis Christi intellexisti, ita intelliges communicationem sanguinis Christi, quando dicit, Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? quemadmodum & alibi communicationem spiritus sancti dicit.

Licet inquam uulgo sic interpretemur, quasi Paulus nos sic unum panem dicat, quemadmodum unum corpus, pia quidem sententia ut dixi, tamen preßius intuenti consuetudinem scripturæ, quæ non solet nos dicere unum panem, præterea & contextum atque sententiam huius loci, luce clariùs

clarius apparet, non hoc loco dici de pane allegorico, quasi nos simus unus panis, quando dicitur, Quoniam unus panis, sed de uero pane, de quo dixerat, Panis quem frangimus, ut quando sine uerbo etiam in græco hoc dictum est, quoniam unus panis, subaudiendum sit, est, non sumus.

Exponere enim uult quam dixerit communicationem corporis Christi, in his uerbis, Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Quare est communicatio corporis Christi ille panis? Quoniam, inquit, unus panis est, nempe quem frangimus siue distribuimus, quem Christus nobis his uerbis consecrauit & dedit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur. Nos multi sumus unum corpus, id est, inuicem alij aliorum membra, sub uno capite Christo, saltem secundum iudicium nostrum, quando interim omneis de fide in Christū & unico domino nostro Iesu Christo gloriamur, nemo nostrum non uult non dici Christianus, aut pro Christiano haberi, ut interim non dicam, q. Paulus non dicit, Vnum corpus Christi multi sumus, sed simpliciter, Vnum corpus multi sumus, id est, una congregatio. Ideo non diuidamus nos idolis, id quod in eo loco agit Paulus, Siquidem indignum est nos communicare siue participes fieri mensæ Domini Christi, & mensæ dæmoniorum. In mensa Domini accipimus panem, qui est corpus Christi, In mensa dæmoniorum accipimus non malum quidem cibum, sed tamen dæmonibus immolatum, cum scandalo infirmiorum fratrum, & cum opinione gentilium, quasi & nos edendo colamus idola, quæ est, non per uerba quidem, sed per ipsum factum, abnegatio Christi, & manifestum consortium cultus idolorum, utcunq; aliter in occulto sentias. Sed quare nos multi sumus unum corpus? Quia, inquit, omneis ex uno pane quem frangimus, de quo Christus nobis dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, participamus.

Quemadmodum etiam multa membra, id est, omnia membra unius corporis, sunt unum corpus (ne quid te offendat, quod multi dixit & omneis) quia ex uno pane & cibo omnia uegetantur, & unius cibi comesti omnia sunt participantia. Si quod membrum aridum fuerit & mortuum, cui non prosit cibus, tamen cibus bonus est, & æque pro illo membro sumitur atq; pro alijs, & membrum illud iudicatur pertinere ad corpus, & spe restitutionis fouetur, ut possit idem cibus ei prodesse, qui alijs, donec abscissum non fuerit. Potest etiam fieri, ut uulnerato membro cibus susceptus noceat, qui alioqui eidem sano sanus esset. Hinc medici crure læsis aut alibi uulneratis, uel alioqui male affectis suillam prohibent, quam tamen aßerunt bene nutrire, & humanæ naturæ non male conuenire. Quis non uidet, quo ista similitudo pertineat, ut nunc abstineam ab

neam ab ea explicanda? Si quid non satis respondet ad rem, abijciat quod meum est quicunq; uoluerit, ut integrum mihi maneat in hoc sacratissimo Sacramento illud quod Christus instituit, Non enim pro nostris uerbis contendimus, sed pro ueritate uerbi Christi,

Igitur communicatio corporis Christi in hoc loco Pauli est, quod omneis communicamus siue participamus ex uno pane quem frangimus, de quo Christus dicit, Hoc uel hic panis est corpus meum, quod pro uobis frangitur, Nam sic ait, Panis quem frangimus, id est, distribuimus, & nobis inter nos communem facimus, dum quisque partem suam sumit, nonne communicatio corporis Christi est? Quoniam unus est panis, nempe quem frangimus, non alijs alium damus, sed eundem. Nos multi sumus unum corpus, Quare? quia ex uno illo pane quem frangimus, omneis ut membra unius corporis participamus siue communicamus. At ille panis quem frangimus, est de quo Christus dicit, Hoc est corpus meũ, quod pro uobis frangitur, Certo certius ergo est communicationem corporis Christi dictum, qua communicatur nobis corpus Christi, Nam ait, Omneis ex uno pane participamus, & institutio Christi dicit, hunc unum panem ex quo omnes participamus siue communicamus, esse corpus Christi.

Et certe eandem orationem uarie potuisset Paulus exprimere, nempe etiam sic, Panis fractio, est fractio corporis Christi. Cur enim non sic diceret, quando postea narrat institutionem Christi his uerbis, Fregit dicens, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur? Et frangere panem in scripturis, est distribuere uel dare panem, ut uidere licet in illo loco Esaiæ, Fange esurienti panem tuum &c. Et in Threnis Hieremiæ, Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Vel sic, Panis communicatio, uel panis quem communicamus, nonne est communicatio corporis Christi?

Hæc nunc crassius declaramus, contra illos qui hoc loco ex communicatione corporis Christi, faciunt inuisibilem & spiritualem communionem, qua credentes & accepti Deo coram Deo in Christo, sunt unum & uere in Christi corpore, quod à solo Deo cognoscitur, Nouit enim Deus qui sint sui. Hanc communionem fidelium nemo negat, sed hoc loco de ea dici in uerbis his, Nonne communicatio corporis domini est? negamus, At illi asserunt contra manifesta uerba, tantum ideo, ut non permittant panem Domini esse corpus Domini nostri Iesu Christi secundum Christi institutionem, Vident enim & sentiunt, q̃ forte telum hoc loco Paulus iaculetur, contra ipsorum impiam & præsumptam opinionem, & dum lucem ferre non possunt, solem, si fieri potest, obscurare nituntur.

Hinc & pergunt etiam ex communicatione sanguinis hoc loco facere non communicationem, qua communicatur nobis sanguis Christi, aut qua communiter inter nos bibimus sanguinem Christi, dum poculum omneis bibimus, de quo Christus pronunciauit, Bibite ex hoc omneis, Hic est sanguis meus &c. Sed communionem illam eandem inuisibilem, de qua diximus, addentes, sic nos qui sumus in Christo, dici unum Christi sanguinem, quemadmodum dicimur unum corpus. Sed certe sic non loquitur scriptura. Ego uero non repugnarem, si quis de corpore mystico Christi pie disserens, diceret nos unum esse sanguinem, unum poculũ, atque adeo unum uinum, Sed quando hæc hoc loco contra manifesta Pauli uerba, & ad negandam clarissimã Christi institutionem, dicuntur, cogit pietas & Christiana religio, ut fatear Satanæ omnis mendacij patris esse commentum.

Visibilis itaq; est ista communicatio, qua omneis communiter uisibilia suscipimus Christi Sacramenta, quæ inuisibiliter hoc sunt, quod esse Christi uerbo statuuntur, ob quæ Sacramenta uisibiliter ab omnibus nobis accepta, nos multi, dicimur & sumus unum corpus, Nos, inquit, multi sumus unum corpus, quia ex uno pane participamus. Tale, inquam, corpus, non quale deus in omnibus membris agnoscit, sed quale nos agnoscimus, id est, uisibilis Ecclesia, quam ex confessione fidei & fructibus dilectionis cognoscimus, in qua & illos pro bonis habemus, & reuera per Christum boni sunt, nisi mendacio & hypocrisi nos fallant, qui licet peccarint, uel in fidem uel incharitatem, tamen resipiscentes & errorem agnoscentes meliora promittunt.

In hac uisibili uel potius externa Ecclesia, non mundo quidem, sed nobis inter nos conspicua, id est, in hoc externo, ut ita dicam Christi corpore, siue congregatione omnium, qui sunt membra Christi, & qui pro mẽbris Christi habentur, potest fieri (fœlix autem corpus siue Ecclesia ubi hoc non fit) ut aliquis iudicio nostro sit membrum Christi, quando interim nobiscum est unum corpus & in uno corpore Ecclesiæ nostræ, non publico Ecclesiæ nostræ iudicio, propter insanam doctrinam uel scandalum, quod non uult emendare, sic condemnatus, ut sit nobis secundum doctrinam Christi non sicut frater, sed sicut Ethnicus & publicanus, qui tamen coram Deo non membrum Christi est, sed Satanæ.

Sumus itaq; inter nos unum corpus, dum interim de occultis non iudicat Ecclesia, & charitas non est suspicax, donec probemus spiritus, num eorum doctrina à deo sit, aut uideamus publica fratrum scandala, quando primum curabimus, ut seruemus errantes, deinde si hoc fieri non potest, ut abscindamus eos ex nostro corpore, ne pars syncera trahatur.

Non excommunicamus eos á Christi communione uel Christi corpore, nisi externo ut dixi, sed publico nostræ Ecclesiæ iudicio declaramus fratribus nostris, tales quando emendari nolunt, iamdudum apud deum fuisse excommunicatos, & non pertinere ad corpus Christi coram Deo, Non enim potest Ecclesia aliquem uere excommunicare, nisi prius excommunicatum coram Deo. Hunc conuictum, quod docet contra Christi fidem, uel quod scandalo est Euangelio Dei, & non uult emendari, excommunicare debemus, ut accedente nostro iudicio, quod certe Deus approbat in cœlo, secundum illud, Quæcunq; alligaueritis super terram &c. incipiat timere iudicium dei, quod contempsit, & cæteri probent nostram iusticiam, & territi caueant, ne similia ipsi admittant.

Donec uero ita iudicare non licet, aut zizania separare, fouemus sæpe in sinu nostro Lucianicos, & alios Dei contemptores, qui quia in uno corpore nostræ Ecclesiæ nobiscum sunt, communibus nobiscum utuntur Sacramentis, licet ad iudicium, ut Paulus ait, & non ad salutem, immo quia nostris Sacramentis utuntur, non possumus eos negare esse unum corpus nobiscum, non enim aliud scimus, ut maxime deus hoc neget, qui est cordium cognitor, id quod ita expressit Paulus, Multi sumus unum corpus, quia omneis ex uno pane participamus.

Si quæris exemplum, accipe rursum illud de Iuda proditore crasissimum, Hic cum Apostolis, & alijs tunc discipulis Christi erat unum corpus Ecclesiæ, non enim aliud sciebant Apostoli, ideo nõ aliud de eo iudicare licebat, sicut neq; nũc de talibus occultis, & ipse talis haberi uolebat, & ideo eisdem cum alijs cõmunicabat sacramentis, Quis præterea aliud iudicare præsumpsisset, quando ipse Christus cum Apostolico munere dignatus erat? & tamen idem coram deo ad illud corpus filiorum dei, qui sunt uere corpus & Ecclesia Christi, non pertinebat, sed erat proditor & diabolus, quemadmodum Christus dixit Ioannis. 6. Nonne duodecim ego uos elegi, & unus ex uobis diabolus est?

Tale igitur corpus Ecclesiæ siue congregationis nostræ externum est, id est, quemadmodum á nobis cognosci potest, de quo Paulus hic ait, Nos multi unum corpus sumus, quia omneis ex uno pane participamus siue communicamus, Alioqui non diceret infra, edere & bibere quosdam panem & poculum domini indigne ad iudicium. Item in conuentu Corinthiorum, ubi conueniunt ad dominica Sacramenta, esse schismata & hæreses, ut taceam de alijs scandalis, utq; non dicam, quod quidam etiam inter eos negabant carnis resurrectionem. Item in Epistola secunda dicit quosdam esse obnoxios contentionibus, æmulationibus, obtrectationibus, tumoribus & seditionibus, quos nondum pœnituerit immundiciæ, libidinis & impudicitiæ.

impudicitiæ. Et quis non etiam hoc loco uidet eum de quibusdam male sentire, cum ait, Nolim autem uos consortes uel communicatores dæmoniorum esse. Non potestis poculum Domini bibere & poculum dæmoniorum, Non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum, An prouocamus Dominum? Num fortiores illo sumus? Et tamen hi omneis quando interim non erant publico Ecclesiæ suæ iudicio excommunicati, erant unum cum alijs corpus, quia non prohibebantur à communibus Christi Sacramentis, quemadmodum hic ait, Nos multi sumus unum corpus, quales quales interim aliqui sint coram Deo, quia omneis ex uno pane participamus. Et nos VVitembergæ hanc excommunicationem seruamus, ut criminosos ad Christi Sacramenta non admittamus, quæ est, ut hic uides, uetus Ecclesiæ Christi consuetudo.

Sic & scriptura solet loqui de corpore & Ecclesia nonunquam externa, tunc scilicet, quando de corpore Ecclesiæ loquitur, quemadmodum à nobis agnosci potest. Ita legis é regno Christi per Angelos quandoq; colligenda omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem. Regnum Christi siue corpus Ecclesiæ audis, & tamen in eo interim etiam scandala & operarios iniquitatis, de quibus lege Matth. 7. Discedite &c. Et in Ioanne Christus ait, Omnem palmitem

tem in me, non ferentem fructum, tollet. Si quis in me non manserit, mittetur foras &c, Palmitem audis in uite, quasi membrum Christi, & tamen nihil fœcunditatis ex uite trahentem, id est, nihil spiritus ex Christo accipientem, quem pater agricola tollet &c. Hinc & Ioannes dicit non de uulgaribus Euangelij discipulis, sed de illis, qui doctores esse incipiunt contra sanam Christi doctrinam, ut nunc nostri sectarij. E nobis, inquit, profecti sunt, sed non erant ex nobis, Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscum, sed ut manifesti fierent, quod non sint omneis ex nobis. Insipienta enim eorum, ut Paulus alibi ait, nota fiet omnibus hominibus. Et ut Psalm. habet, Non permanent impij in iudicio, neq; peccatores in consilio iustorum.

Et quid attinet multis agere, quando Paulus etiam de corpore Corinthiorum siue Corinthiæ Ecclesiæ sic dicit, Oportet etiam sectas in uobis esse, ut qui probati sunt manifesti fiant? Ex his facile uides, ut supra dixi, quid hic agat Paulus, nempe ut non eant ad mensam dæmoniorum, qui solent omneis accedere ad mensam Christi, ne participes siue communicatores panis & poculi Domini Christi, (quæ est participatio siue communicatio corporis & sanguinis eius) fiant quoq; participes dæmoniorum, edendo & bibendo inter cultores idolorum, quæ sunt idolis immolata, ne ab

his sacratißimis cæremonijs Christi, id est, externo cultu Christi, quem ipse in sui commemorationem instituit, ubi credimus & agimus omnia, quæ ipse dixit & iußit, & præterea nihil, Qui aliud hic agunt aut credunt, quam in Christi institutione nobis præscriptum est, ipsi uiderint, ne, inquam, ab his eant ad impijßimas gentium cæremonias, quibus idola coluntur, & eodem ore prophanent Christi sacra mysteria, quæ ipse suis discipulis tradidit edenda & bibenda, quo prophana hauserunt gentium Sacramenta. Vnum corpus sunt, quia ex uno Christi pane, quem inter nos frangimus, qui est participatio corporis Christi, de quo Christus dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, omnes participant, quemadmodum omnia corporis membra naturaliter ex uno cibo uiuitant. Ideo in hoc corpore & una congregatione sese contineant, & non diuidantur idolis, timeant Dominum Christum, quem non est tutum prouocare, non enim sumus illo fortiores.

At hic excusant dicentes, Reuera Paule, quod ad scientiam atq; adeo conscientiam nostram attinet, nos fugimus á simulachrorum cultu, Nam tametsi aßidemus mensæ idolorum cum gentilibus, & edamus de cibis eorum, tamen non colimus idola, neq; edimus aut bibimus ut idolis immolata. Corda nanq; sunt libera, quod conscientiam habemus, idolum esse nihil in mundo

in mundo, neq; cibum aut potum, qui illic sumitur esse aliud quàm creaturam Dei bonam.

Amici nostri, uicini & ciues nostri sunt, in quorum gratiam ista cum eis edimus, qui alioqui nos incipe-rent odisse & persequi, nostra culpa, ut qui deficeremus ab eis propter rem nihili. Quomodo itaq; hoc modo coleremus idola, quæ scimus esse nihil? quomodo obesset cibus aut potus, quem scimus creaturam Dei esse bonam? tantum incommoda fugimus, quæ nobis obuenirent inter gentes, si non eis in his rebus nihili seruiremus. Non igitur propterea sumus participes immolationis impiæ, quia ex ea edimus, Siquidem scimus nihil aliud esse eum cibum, q̃ creaturam Dei bonam, etiamsi gentes sexcenties sua uanitate & stulticia idolis immolarint, Nobis á Deo ille cibus datus est ad sumendum cum gratiarum actione, non gentibus ad immolandum &c.

His sic abutentibus Christiana libertate respondet Paulus, quæ legis in eadem Epistola capite 8. & hic, Recte, inquit, dicitis idolum esse nihil, & illam immolationem esse uanam, nemo ex nobis aliter sentire debet, sed tamen non ignoratis, quod quæ gentes immolant, non Deo immolant, sed dæmonijs, Huic impio cultui interestis, non contradicitis, sed facto etiam ipso uestro approbatis. Horrendum q̃ ruinam hic paretis imbecillioribus Christianis uestro hoc facto offensis, pro quibus tamen Christus mortuus

est, &

est, & præterea gentes quid interim de uobis sentire possunt, quàm quod cum ipsis colitis idola, utcunq; sciant uos præterea habere alium Deum quendam Christum, id quod apud eas licet, nempe ut singuli habeant singulos deos? Quomodo non estis participes siue communicatores idolorum atqueadeo dæmoniorum, qui participatis siue communicatis, hoc est, editis cum alijs & bibitis in publico idololatriæ loco, dæmonijs, id quod non ignoratis, immolata?

Videte Israelem secundum carnem, Nonne qui legales edunt uictimas, Deo uero, secundum præscriptum legis ut olim, aut secundum opinionem Iudaicam ut nunc, post reuelatum Euangelium, oblatas, participes sunt altaris domini Dei, quale quale illud sit pro tempore? Qui ibi participes sunt siue communicatores uictimarum, hoc est, qui ibi edunt uictimas, participes sunt & cultus illius Dei, qui ibi qualiter qualiter pro tempore colitur.

Sic & qui participes siue communicatores sunt eorum, quæ idolis immolantur, immo dæmonijs, hoc est, qui edunt ea cum alijs idololatris in publico idololatriæ loco & idolorum altu, participes & communicatores sunt etiam illius publici cultus dæmonum atq; adeo dæmonum ipsorum, Nemo enim neq; piorum neq; impiorum de eis aliter sentire potest, & ipsi hoc publico facto fatentur & confirmant, utcunq; enim

enim talia interim rideant in corde, & nihil esse sciant, tamen non sunt nihil quæ ipsi ibi faciunt, seducentes ipso scandalo alios, aut saltem offendentes, & ipso facto Christum abnegantes, communicatores facti eorum, quæ sunt dæmonijs immolata, & per hoc consortes & publici communicatores dæmoniorum, recedentes & sese diuidentes ex illo uno corpore, in quo cum alijs Christianis solent participare ex uno pane Christi.

Nolim autem, inquit, uos communicatores esse dæmoniorum, Non licet simul bibere poculum Domini & poculum dæmoniorum, mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum. Communicatores dæmoniorũ sunt, qui edunt & bibunt dæmonijs immolata, nihil moror, quod quidam in occulto rident impiam superstitionem, quando interim se publice admiscent, Nam Christus dicit, Qui me negauerit coram hominibus &c. quicquid interim sentiat in corde. Quemadmodum communicatores Dei olim in lege Mosis erant, qui edebant & bibebant Deo immolata, sicut dictum est Leuitis & sacerdotibus, Deute. 18. Non habebunt sacerdotes & Leuitæ, & omneis qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo populo Israel, quia sacrificia Domini & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum, Dominus enim ipse est hæreditas

eorum

eorum, sicut locutus est illis. Alij quoq; Israelitæ, ex spontaneis suis oblationibus partem edebant, participes interim Dei, quando oblata deo edebant.

Communicatores uero Christi sunt, qui sibi communicant aut participant quæ Christus instituit, id est, qui edunt panem non uulgarem, sed Domini Christi, de quo ipse dicit, Hoc est corpus meum, & bibunt poculum non uulgare, sed Domini Christi, de quo ipse dicit, Hic est sanguis meus &c. Hæc est communicatio corporis & sanguinis Christi, propter quam sumus communicatores Christi, quia participes siue communicatores edendo & bibendo sumus, eorum quæ Christi sunt, & quæ ipse instituit, sicut illi communicatores sunt dæmoniorum, quia edendo & bibendo participes siue communicatores sunt eorum, quæ dæmonijs sunt oblata.

Quis igitur non uidet hoc loco communicationem corporis & sanguinis Christi externam esse, qua communiter edimus & participamus corpus Christi, dum panem Christi, quem frangimus edimus, de quo pane ipse dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, & qua communiter bibimus sanguinem Christi, dum poculum benedictum, cui nos benedicimus, bibimus, de quo ipse dicit, Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine &c? Nam dicit, Ipse panis externus, quem nos externi ministri, uel nos externi inter nos Christiani, externe frangimus siue distribuimus

distribuimus, aut nobis inter nos externe communicamus, ad externe edendum, sed in Christi commemorationem (tanta uerborum crassicie opus nobis est, aduersus illos, qui hoc loco ad hoc solum sunt spiritualissime spirituales, ut negent, quod Christus certissimis uerbis instituit, nempe panem Christi, quem frangimus & edimus, esse corpus Christi) Ipse, inquam, panis quem frangimus, nonne communicatio siue fractio siue distributio Christi est? quoniã unus est panis quẽ frangimus, Nos multi sumus nos unum corpus & una congregatio Christianorum sumus, quales quales quidã in occulto coram Deo sint, quia omnes nos ex uno pane, quem frangimus, participamus, quæ participatio siue communicatio unius panis quem frangimus, est participatio siue communicatio corporis Christi, quando & Christus manifeste dicit de pane quem fregit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur. At panis participatio externa est, ergo & participatio corporis Christi hic externa est, quando, ut ex Pauli uerbis uides, hæc duo in cæna Domini secundum eius institutionem sunt idem. Est enim panis corpus Christi, ergo communicatio panis est communicatio corporis Christi, & poculum, cui benedicimus, est sanguis Christi, ergo communicatio poculi est communicatio sanguinis Christi.

Hic potest fieri quemadmodum supra diximus, ut aliquis communicet nobiscum in hac sacra Christi

commemoratio-

commemoratione, corpore & sanguine domini, externa communicatione, id est, edat una nobiscum in una congregatione siue corpore Ecclesiæ nostræ, panem, qui propter Christi institutionem est corpus Christi, & bibat poculum, quod proter institutionem Christi est sanguis Christi, qui tamen interim interna communicatione, qua fideles coram deo in Christo sunt unum corpus spirituale, ut legis Ioann. 17. non communicet nobiscum, & non sit membrum Christi, (quemadmodum accidit tunc in illo corpore Apostolorum & discipulorum Christi, quando Iudas traditor Domini una cum alijs accipiebat sancta Christi Sacramenta, ut est in Euangelio Lucæ) aut sit quidem membrum Christi prædestinatione, qui tamen nunc non habeat nobiscum internam communionem, propter præsentem culpam, sed inuitetur bonitate dei ad pænitentiam, ideoq; interim dum non cupit se emendare utcunq; sit in corpre nostræ Ecclesiæ, id est, non á nobis manifesto Ecclesiæ iudicio excommunicatus, indignus etiam sit ista, de qua nunc dicimus, externa communicatione, etiam si communicet, id est, edat nobiscum panem, qui est corpus Christi, & bibat poculum, quod est sanguis Christi.

Nam propter maliciam humanam, non potest Christus negare ueritatem suæ institutionis, Vbi autem ueritas huius institutionis non est, ut apud nostros Sacramentarios, non mirum, si ibi non sint quæ Christus instituit. Tolle institutionem Christi, & panis est panis, uinum uinum, Vbi autem institutio Christi seruatur, & ei creditur, ibi sunt uere quæ Christus instituit, Si quidam non bene accipiant corpus & sanguinem Domini, in hoc Sacramento panis & uini, non est propterea accusandus qui instituit, neq; neganda quæ sunt instituta.

Sed neq; uerendum, ne in hoc sacro mysterio corpus Christi aliquid mali patiatur. Siquidem Deus etiam suum solem facit oriri super bonos & malos, super aurum & stercus, Neq; propterea accusandus est creator solis, qui instituit solem sic oriri, aut negandum solem esse solem, quia etiam sol suo splendore, calore, gloria & effectu se immiscet stercori, aut certe se permittit à stercore suscipi, & facit illud deterius tempore æstatis fœtere. Quoniam uitium est in stercore, & nihil interim discedit gloriæ solis, gratiæ uero agendæ sunt Deo, quod beneficium solis creaturis sub cœlo in salutem datum, propter fœtentem cloacam non aufert. Sic & hic non est aliquid nobis sentiendum contra hanc sacram institutionem, quia etiam indigni suscipiunt Christi Sacramenta, sed potius gratias agere debemus tantæ dignationi, quæ potius hæc permittit ab indignis discipulis accipi, q̃ nos incertos fieri de sua, tam certis uerbis expressa, institutione.

Sanctißimam nobis instituit sanctißimus institutor Christus cæremoniam, cui nullæ humanæ poßunt comparari, ut conuenientes ad hunc ritum sacrum, à Christo nobis præscriptum, edamus Christi panem, qui est eius corpus, & bibamus poculum, quod est eius sanguis, quoties uoluerimus, donec ueniat, id est, usq; ad nouißimum diem, in eius commemorationem, id est, prædicantes & publice & mutuo inter nos, beneficia mortis Christi, quemadmodum Paulus interpretatur dicens, Quotiescunq; comederitis panem hunc & de poculo biberitis, mortem Domini annunciate donec ueniat.

Missarij qui interim ex tam sacro ritu nundinationem, aut aliud q̃ Christus præscripsit faciunt, & prohibent laicis, quod ille instituit, nec iam reuelatæ ueritati cedunt, ipsi uiderint, certe uidebunt quando Christus apparuerit. Horrendum est, tam sancta instituta ad tantam potuisse peruenire prophanationem & abominationem, faciunt ex Sacramento, quæ Christus non instituit, prohibent quæ ille iußit, quæ est abominatio abominationum, digna quæ solo iudicij extremi die tollatur, nam erubescere canes insaturati nesciunt.

Quin & nostri Sacramentarij, licet alij aliter, hanc sanctißimam cæremoniam à Christo institutam nobis auferunt, negantes panem quem secundum Christi institutionem

institutionem edimus, esse corpus Christi, & poculum eius sanguinem, Deinde ubi urgentur, faciunt eandem nobis, si sequi uolumus, incertam. Aiunt enim, Christiani quidem & credentes Christiani, immo recte credentes Christiani edunt ibi uerum corpus Christi, & bibunt uerum sanguinem Christi, in uiuo uerbo Dei per ueram fidem, Sed de his in fine dicam.

Non dubium itaq; est communicationem corporis Christi, in hoc loco Pauli esse non illam spiritualem, qua soli communicant, qui digne communicant, siue semper credentes, ut infra dicam ex sexto capite Iohannis, siue quoties uoluerint in congregatione Ecclesiæ nostræ (in qua multi sumus unum corpus) Sacramentum hoc accipientes, sed illam potius, quam uocant Sacramentalem, qua ob uirtutem uerborum & institutionis Christi iubentis, ut ibi edamus panem, quem ipse dicit suum esse corpus, & bibamus poculum, quod ipse dicit suum esse sanguinem, uere non ficte in pane corpus Christi, & in poculo sanguinem accipiunt, omneis qui accipiunt in nostro corpore, id est, congregatione, siue digni siue indigni. Nam panem quem frangimus dicit esse hanc de qua dicimus communicationem corporis Christi, & poculum, cui benedicimus, communicationem esse sanguinis Christi, Et præterea dicit, Nos multos esse unum corpus, propterea quod omneis ex uno illo pane, quem frangimus, qui

mus, qui est communicatio corporis Christi, de quo Christus dicit, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur, participamus siue communicamus, siue digne siue indigne, quemadmodum sequenti capite quosdam indigne ad iudicium edere & bibere dicit, Et hoc certe loco indigne communicare dicit, qui à mensa & poculo Domini uadunt ad mensam & poculum dæmoniorum, á cæremonijs Christi ad cæremonias Satanæ, à corpore Ecclesiæ nostræ siue congregationis Christianæ ad congregationem gentilium, quæ est interim Satanæ.

EX his facile accipies & illud obiter, quid de uirtute concomitantiæ, quam uocant, sentiam. Quod enim ad institutionis uerba attinet, panis est corpus Christi & non sanguis Christi, quia Christus dicit, Panis est corpus meum, & non dicit, Panis est sanguis meus, aut panis est Christus, aut panis est corpus meum & sanguis meus, & totum quod ego sum totaq; trinitas. Et Paulus dicit, Panis quem frangimus est communicatio corporis Christi, non dicit, Corporis & sanguinis Christi, aut totius Christi, aut sanctæ trinitatis, siquidem communicationem diuidit, ut alteram panis, id est, corporis Christi, alteram poculi, id est, sanguinis Christi dicat, & non confundit ista duo in unum, sicut neq; institutio Christi ista duo confundit aut confundi uult, quemadmodum papistæ laicis suis istam confusionem persuadent contra Christi institutionem, que iubet, ut ex calice bibatur, Sic et poculum, quantum ad institutionis uerba attinet, est sanguis Christi & non corpus Christi, quia Christus dicit, Poculum est sanguis meus, & non dicit, Poculum est corpus meum, aut poculum est Christus, aut poculum est sanguis meus & corpus meum, & totum quod ego sum, totaq; trinitas. Et Paulus dicit, Poculum benedictionis, cui nos benedicimus, est communicatio sanguinis Christi, non dicit, Sanguinis & corporis Christi, aut totius Christi, aut sanctæ trinitatis.

Et certe Christus diuidit hoc Sacramentum in comestionem & bibitionem, panem quem dicit suum esse corpus, iubet edi, & poculum, quod dicit suum esse sanguinem, iubet bibi, Contra præcipiunt papistæ non esse poculum bibendum, quemadmodum Christus iubet, sed quemadmodum ipsi contra Christum iubent, fingendum esse quod edendo panem, bibas, adeo profecit stulta præsumptio & impia traditio, ut iam cogant eam præferri Christi institutioni. Edere & bibere apud eos hic idem sunt, quando Christi institutio idem esse nolit, sed iubeat etiam externe edere & bibere.

Hanc sententiam, ne meam solius aliquis putet, etiam Theologi Sophistæ ante nos dixerunt, nempe quod ad Christi uerba attinet dicentis, Hoc est corpus meum, hic

um, hic est sanguis meus, non bibere sanguinem qui corpus edit, neq; edere corpus, qui sanguinem bibit.

Hæc est Sacramentalis comestio & bibitio, qua edunt & bibunt digni & indigni corpus & sanguinem Domini, Neq; hic sequendæ sunt cogitationes humanæ, num uinum corpus Christi posit esse absq; sanguine, quemadmodũ corpus bouis uiuentis non potest esse absq; sanguine, & num etiam in calice sit corpus Christi, alióqui non sanguis sed cruor diceretur, Nam uanæ & stultæ sunt istæ cogitationes, quas Christiana fides non sequitur, sed solum uerbum Christi dicentis, Panis est corpus meum, Poculum est sanguis meus, ideo omnibus alijs cogitationibus omissis, credit hic esse uerum corpus domini in pane, & uerum sanguinẽ Domini in poculo, siue, ne quis calumnietur, credit panem hunc uerum esse corpus Domini, & calicem Domini uerum esse sanguinem Domini, & hæc ipsa à Christo ita instituta, accipi à dignis & indignis.

Commemorationem mortis suæ uoluit Christus instituere, iussit ergo panem edere, quem pronunciat esse suum corpus, ut commemoremus siue inter nos prædicemus & doceamus corpus pro nobis in mortem traditum, & iussit bibere poculum, quod pronunciat esse suum sanguinem, ut commemoremus siue inter nos prædicemus & doceamus sanguinem eius effusum pro nobis in remissionem peccatorum nostrorum, ut dum uulgatur inter Christianos ista commemoratio, non audiantur interim pseudoapostoli & iusticiarij prædicatores, qui aliud ad salutem & absolutionem siue remissionem peccatorum necessarium prædicant, quam corpus Christi pro nobis traditum, & sanguinem pro nobis in remissionem peccatorum effusum, Vbi enim uerus usus huius Sacramenti ablatus est ab Ecclesia, atqueadeo per Papistas etiam nunc ut hæreticus damnatus, quasi hæreticum sit, quod Christus iussit & instituit, omneis sectæ perditionis inualuerunt, & docuerunt quod quisq; uoluit, tantum iusticia Dei per Iesum Christum, quæ est uerum Euangelium, tacita est & tandem etiam damnata. Qui enim institutionem hanc cænæ recte nouit ex Christi uerbis, nouit quæ sit uia salutis & remissio peccatorum.

Sunt ergo hic secundum uerba institutionis Christi uerum corpus & uerus sanguis Christi, de quo fides Christiana dubitare non potest, ad hunc usum solum, ut edatur & bibatur in Christi commemorationem, ad alium usum non dedit Christus, Quomodo autem hic sint corpus & sanguis Christi, credo neminem scire posse, neq; aliquem debere esse solicitum ut sciat, quando ex uerbo Christi hoc non intelligitur, aut ut intelligamus iubetur, tantum credamus hic quod Christus dicit, & faciamus quod ipse iubet, &

ſatis reſponſum eſt Chriſti inſtitutioni.

Quod autem Sophiſtæ de concomitantia in hoc Sacramento, maxime panis qui eſt corpus Chriſti, dicunt, in iniuriam uidetur excogitatum inſtitutionis Chriſti, ne laici accipiant cálicem Domini, quando per concomitantiam, ut dicunt, accipiunt ſanguinem Domini in pane. Ipſi hoc dicunt, Chriſtus autem aliud.

Concomitantiam uocant, hoc modo dicentes, Tametſi in pane ſecundum formam uerborum Chriſti ſit tantum corpus Chriſti, tamen ex concomitantia naturali, quando corpus non poteſt eſſe ſine ſanguine, eſt ibi etiam ſanguis, atque eadem concomitantia naturali eſt ibi quoq; anima Chriſti, quando uero corpus, ſanguis & anima Chriſti, id eſt, Chriſti humanitas ita unita ſunt diuinitati, ut ſeparari non poſſint, conſequitur eadem concomitantia ibi quoq; eſſe Chriſti diuinitatem, & ſimul in pane eſſe totum Chriſtum Deum & hominem, Præterea ubi filius eſt, ibi pater eſt & ſpiritus ſanctus, ergo eadem naturali concomitantia in pane eſt Chriſtus & ſimul tota trinitas. Tacco ſi quæ alia hac ratione dixerunt in pane contineri, propter quæ nuper Sacramentarij nos nullo noſtro merito aut culpa irriſerunt, ſiquidem impiũ rithmum apposuerant cuidam libello Zuuingliano, quaſi nos præſtare debeamus, quicquid quiſq; deliquerit, Hanc itaque uocauerunt

uocauerunt in pane concomitantiam, quam ſine dubio etiam cogentur facere in uino ſiue poculo.

Quis nobis talia docere mandauit? naturales & innaturales conſequentiæ & humanæ cogitationes hic nihil ſunt, tantum ſpectandum eſt uerbum Chriſti, quicquid illud dicit, hoc tibi credendum, dicendum & docendum eſt, quicquid non dicit, uide ne dixeris, maxime ne dixeris in iniuriam uerbi Chriſti, quemadmodum hic factum eſt, ubi propter iſtam eorum concomitantiam negatus eſt cálix Domini laicis, contra uerbum & inſtitutionem Chriſti, quam nulli ne Angelo quidem mutare licet,

Eadem ratione alius negaret nobis panem, & diceret ſatis eſſe, ſi quis acciperet tantum cálicem, quia naturali concomitantia haberet omnia in cálice, etiam illa quæ Chriſtus in cálice non inſtituit, & ſic liceret cuilibet nebuloni inſtitutionem Chriſti pro libidine mutare, & facere inde quiduis, quemadmodũ papiſtæ mutauerunt. Nam Chriſto dicente & iubente, Accipite, bibite ex hoc omnes, Hic cálix nouum Teſtamentũ eſt in meo ſanguine &c. ipſi dicunt, Nolite accipere, nolite bibere, hæreſis eſt Huſſitica & Lutherana, etiam ſi tantum uelis bibere cálicem Domini, & magno periculo fidei ueſtræ ſumpſeritis cálicem, Quod enim cálicem bibere uultis ut inde Chriſti hauriatis ſanguinem, certiſſimum ſignum eſt, quod non creditis

corpus in pane habere quoq; sanguinem.

Hic ubi interrogamus, quare ergo uestri sacerdotes, quorum magna pars indoctior & rudior est multis laicis, suscipiunt calicem? Respondent, ut est in decretis, hi debent suscipere totum Sacramentum. Fatentur itaq; panem solum totum Sacramentum non esse, cur ergo negant laicis totum Sacramentum? qua autoritate prohibent & damnant, quæ Christus instituit & dedit, nisi Antichristiana?

Hic iam uenit in mentem illius Episcopi, qui nuper publico edicto mandauit omnibus pastoribus suarum Ecclesiarum, ut diligenter docerent populum & inculcarent, quid contineatur sub pane, ut scilicet audientes, non ex Christo, sed ex humano figmento, ibi etiam contineri sanguinem, non curarent sequi Christi institutionem, sed Episcopi illius sancti bonam intentionem. Doceat ille Episcopus in pane contineri quicquid uoluerit, etiam cœlum & terram, quid hoc ad Christianos? Hoc uero expostulamus cum Episcopo illo, num Christo dicente, Accipite, bibite poculum quod est sanguis meus, ipsi liceat prohibere, Nolite accipere & bibere. Christus iubet, Episcopus prohibet, uter est audiendus? sed harum insaniarum plenus est mundus.

Audi itaq; si nondum audisti, Christus instituendo hoc Sacramentum, instituit commemorationem & annunciationem mortis suæ, idcoq; dedit nobis edendum panem corpus suum, & bibendum poculum sanguinem suum, in commemorationem siue annunciationem corporis in cruce pro nobis traditi, & sanguinis pro nobis in remissionem peccatorum effusi. Hoc corpus itaq; & hoc poculum in hoc Sacramento, sic certo tradidit suæ Ecclesiæ edendum & bibendum, ut etiam interim quidam in nostro corpore siue congregatione nostræ Ecclesiæ accipiant indigne ad iudicium, rei facti corporis & sanguinis Domini, quia eius institutio & uerbum propter nostram malitiam mendax esse non potest, ne propter quorundam impietatem alij dubij fierent de ueritate institutionis. Propter pios sustinet Dominus Christus hanc impiorum erga corpus suum & sanguinem iniuriam, ita tamen ut in Sacramento, Alioqui ipse nihil patitur, ut neq; quando editur corpus eius & bibitur sanguis eius in hoc Sacramento à dignis, ita neq; quando editur & bibitur ab indignis.

Corpus ergo edere & sanguinem Christi in sacramento bibere, licet non debeant, tamen possunt indigni. Vt autem edant & bibant totum Christum & totam trinitatem, quis indignis permiserit? Præter ea quæ in hac institutione Christi expressa sunt, nemo hic aliquid asserere debet. Si non capis tua ratione, quod panis est communicatio corporis Christi & non sanguinis, & poculum communicatio sanguinis Christi & non

& non corporis, aut si mauis, q̃ panis est corpus Christi & non sanguis Christi, & poculum sanguis Christi & non corpus, Da gloriam Christi institutioni, quæ dicit panem esse corpus & poculum sanguinem, & iubet corpus edi & sanguinem bibi in Christi commemorationem. Quid enim nos sumus, ut immutemus, ut non dicam prohibeamus, quæ Christus Dominus maiestatis instituit & iubet? An impune hoc faciet puluis & cinis?

Ne uero omnino abijcere uidear concomitantiam illam, distinguo. Indignis tribuo concomitantiam quandam peccati & damnationis, Nam si quis peccat in hoc Sacramentum, peccat etiam in totum Christum & totam trinitatem, Dignis uero tribuo cõcomitantiam quandam gloriæ dei & salutis, Nam si quis digne communicat, quacunq; parte apprehenderit Christum, siue in Sacramento (modo sic accipiat, quemadmodum Christus instituit) siue extra Sacramentum spirituali manducatione, apprehendet simul totum Christum & totam trinitatem, Iuxta illud, Qui diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quam concomitantiam etiam suscipies, ubi tantum suscipis aliquem Euangelij Christi prædicatorem, quẽadmodum dixit Apostolis, Qui uos suscipit, me suscipit, & qui me suscipit, suscipit eum, qui me misit.

At quid suas concomitantias producunt contra rationem huius Sacramenti, quod digni & indigni accipiunt? ex quo nulli uel angeli uel homines debent aliud suis doctrinis facere, quàm quod Christus instituit. Sileat humana præsumptio, & det gloriam uerbo Christi.

Hæc omnia quæ iam dixi de illa, contra institutionem Christi excogitata, concomitantia, Nam non dixit, Bibite panem qui est sanguis meus, edite poculum quod est corpus meum, uel, Edite & bibite panem qui simul est corpus meum & sanguis meus, sed longe aliter, Iussit enim edi panem corpus suum, & bibi poculum sanguinem suum, & tu quis es, qui solum edendum putas, bibendum autem prohibes, & ut hæreticum damnas? quo iure? qua autoritate? certe contra uerbum Christi, ex doctrina Antichristi, quæ sunt secundum Paulum doctrinæ dæmoniorum. Hæc omnia, inquam, quæ iam dixi, licet παρεργα uideantur, tamen quis non uidet ad illam externam, quæ in Sacramento fit corporis & sanguinis Christi, communicationem pertinere, de qua Paulus dicit, Panis quem frangimus &c.

At iamdudum ex isto Pauli loco audio nobis obijci, Idolis immolata non sunt ipsa dæmonia substantialiter, & tamen Paulus dicit, edentes esse consortes uel communicatores dæmoniorum, ita nec panis & uinum in cæna sunt corpus & sanguis Christi substantialiter

tialiter & realiter, licet Paulus dicat, Panem quem frangimus esse communicationem corporis Christi. Hæc & similes ineptias nobis obijciunt, quasi uero Paulus non statim sese exponat dicens, Non potestis poculũ domini bibere & poculum dæmoniorum, Non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum. Participatio mensæ Domini est participatio corporis Christi, Participatio mensæ dæmoniorum est participatio idolothytorum, Quæ participatio sine dubio est dæmoniorum, sicut illa Christi, Satan enim eius autor est, sicut illius Christus.

In mensa dæmoniorum sunt quæ dæmonijs & non Deo immolata sunt, In mensa Christi ipse Christus nobis edenda & bibenda frangit siue distribuit & effundit, quæ olim in cruce Deo patri pro nobis obtulit, in odorem suauitatis. Ipse enim per sanguinem suum fecit nos Deo patri reges & sacerdotes, Iccirco ipse sacerdos æternus nobis, ut sacerdotio sancto, generi electo, regali sacerdotio & sacerdotali regno, sua sacrificia, quæ ipse sacerdos placator Dei & propiciatorium nostrum in cruce perfecto sacrificio semel consecrauit, nobis offert, ut semper fide incorporemur eius corpori & sanguini, quemadmodum dicam ex Ioanne. 6. & quoties uoluerimus in corpore nostro siue in congregatione nostræ Ecclesiæ, secundum institutionem eius in Sacramento sumamus, tantum uidendum, ne in Sacramento quis indigne sumat, extra enim hoc Sacramentum nemo indigne sumere potest.

Vtcunq; uero ista acceperis. Paulus certe participationem corporis Christi in cæna, & participationem panis pro eodem accipit. Panis, inquit, quem frangimus, nonne cõmunicatio siue participatio est corporis Christi? & omneis ex uno pane, quem frangimus, participamus.

Si autem hic audire nolueritis, quod nihil aliud hic agitur, quám ne inquinentur cultu idolorum in illa manducatione & bibitione, qui solent ire ad Domini mẽsam, & urgere cœperis secundũ capitis tui somnia, quasi omnia debeant esse similia in utraq; mensa, & Domini & dæmoniorum. Primum facies contra rationem fere omnium similitudinum, in quibus non omnia quidem respondere necesse est, sed ea solum, propter quæ illæ aßumptæ sunt. Deinde resistit hic tibi manifeste Paulus, dicens non se uelle hic omnia esse similia, Nam idolum, inquit, nihil est, & simulachris immolatum nihil est, id quod non potes dicere de pane & uino in cæna, nempe quod nihil sint, Impium enim fuerit dicere esse nihil, quæ Christus instituit.

Credo quod isti calumniatores, qui & anxie & ridicule quærunt, quod manifesto uerbo Dei obijciant, tandem nos coacturi sunt, ut fateamur etiam dæmonia

dixisse

dixisse in illo cultu publico de idolothytis, Hæc sunt corpora nostra, Hic est sanguis noster, sicut fatemur Christum dixisse, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, quia omnia, ut aiunt, hic debent esse similia, utcunq; hæc sint impia, illa pia. Vides quæ stulta, quæ ridicula hic possem istis cãluniatoribus obijcere, usus ipsorum iure, si ineptire uel liberet uel liceret in his serijs rebus.

Totius Capitis decimi illic in Paulo sententia est, Ne prouocemus aut irritemus Dominũ, ne fortior ille nos damnet. Prouocant qui contemnunt eum, euntes ad cultum illum idolorum, per libertatem illam, qua omnia alióqui licet edere. Prouocant & qui concupiscentias suas & stupra sequuntur, & qui obdurantur contra Dei uerbum, tentantes Christum & obmurmurantes diuinæ uoluntati, quemadmodum Iudæi infideles in deserto, & interim contemnunt ista, quasi nihil contra Deum faciant, atqueadeo interim gloriantur sese esse Christianos & Euangelicos, quia Euangelium audierunt, Sacramenta Christi susceperunt, literas sacras legunt, in populo Dei habentur, quemadmodum illi Iudæi iactitantes se esse filios Abrahæ, Dei populum, quos eduxisset Dominus ex Aegypto per mare rubrum, pauisset Manna, potasset ex petra &c. Sed exempla perditionis eorum nobis scripta sunt, ne similiter pereamus, si cum contemptu cœperimus agere in conspectu Domini, Nam aliud est de illis

illis, qui ex ignorantia aut fragilitate peccant, qui agnoscunt peccatum, & ueniam atq; remedium serio resipiscentes postulant á patre per Iesum Christum Dominum nostrum. Hæc fere est summa illius Capitis. Interim & alio argumento detterret á simulachrorum cultu, nempe hoc, Indignum est ut qui ad mensam Domini solent accedere, accedant etiam ad mensam dæmoniorum, ex nostro corpore ad corpus gentilium, ex nostra unitate ad illorum dispersionem & Satanæ confusionem &c.

EPILOGVS.

SEd iam satis diximus hoc libro nostro de nostra consecratione, id est, unde fiat ut in cœna edamus panem corpus Domini, & bibamus poculum sanguinem eius, nempe ex institutione Christi iubentis, ut hic edamus corpus suum & sanguinem bibamus. Qui hoc iussit & instituit, suæ institutioni deesse non potest, modo hic credamus quod ipse dicit, nempe panem esse corpus eius, quod pro nobis frangitur, & poculum sanguinem, qui pro nobis effunditur in remissionem peccatorum, & faciamus quod ipse iubet, nempe ut edamus & bibamus in ipsius commemorationem. Hæc est tota ratio huius Sacramenti, cui non licet addere uel demere aliquid, quo institutio ipsa immutaretur. Hæc nos accepimus ex uerbis & institutione Christi, quæ nobis non obscuris aut ænigmati-

 cis uerbis

eis uerbis scripserunt Matthæus, Marcus, Lucas & Paulus. Ex quibus hic etiam sic scribit, Ego accepi á Domino quod & tradidi uobis &c.

Neq; moramur hic ministrum aliquem huius Sacramenti, etiam si incidamus in Iudam aliquem, non enim propter bonitatem ministri uerax est hæc Christi institutio, neq; propter maliciam mendax. Christus dat nobis hoc Sacramentum, & nostra fides accipit, Illi soli non habent hic corpus & sanguinem Christi, qui negant hic ea esse, contra Christi uerbum.

Vt enim hic sit corpus Christi edentibus, & sanguis bibentibus, uel ad edendum & bibendum, satis est credere Christum non mentiri, sed uerum dicere, quando dicit, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Vt autem digne edas & bibas, fiducia efficit, qua credis remissionem peccatorum per Christi mortem & sanguinis eius effusionem. Pro nobis nunc etiam in mensa frangitur corpus Christi, uide ne contra te accipias, quod pro te tibi datur,

Non igitur posthac obijciant nobis scortatores, adulteros, usurarios & alios, ut faciant nobis corpus Christi, quando neq; sanctos, castos, pios dicimus nobis facere corpus Christi. Christus sua institutione iubet & instituit, ut edamus corpus suum & sanguinem bibamus, credentes panem quem secundum institutionem eius edimus esse corpus eius, quia dicit, Hic panis quem iubeo edere est corpus meum, & poculum quod secundum institutionem eius bibimus esse sanguinem eius, quia dicit, Hoc poculum unde iubeo bibere omneis est sanguis meus, quemadmodum & Paulus dicit, Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Ideo non homo aliquis, neq; sanctus neq; peccator, facit hic nobis corpus Christi, quod nisi Christus hic suo uerbo faceret & nobis consecraret, nemo faceret siue consecraret.

Si quis tamen propter ministerium nostrum, quo institutionem Christi nomine Christi, ut ministri Ecclesiæ nostræ, in conuentu illorum qui esuri sunt & bibituri, pronunciamus, & mortem Domini commemoramus, prædicantes nostri redemptionem, & Sacramentum damus, dixerit etiam nos consecrare Sacramentum corporis & sanguinis Christi, pie dixerit, modo interim præter ministerium nihil tribuat homini, & prædicetur Christus Dominus esse institutor & dator sui Sacramenti, cui placuit insigni erga nos amore, non osculandum solum prebere suum corpus & sanguinem, per quæ nos redemit, sed etiam in suæ mortis commemorationem edendum & bibendum, eo modo quo non solum possemus accipere, sed etiam libenter acciperemus, Nam etiam Paulus ministeria nostra expressit, quando dixit, Cui benedicimus, quem

frangimus. Vbi ut Zuuinglius ineptit, si legendum est, Calix benedictionis quo benedicimus, legamus etiam, Panis quo frangimus.

Ad hæc, ut propter ministros indignos non aufert nobis suæ institutionis ueritatem, ita neq; propter corum uitas indignos. Edunt enim quidam & bibunt indigne corpus & sanguinem Domini, id quod dicit Paulus, & Christus sic dicit in Lucæ. Veruntamen manus tradentis me mecum est in mensa. Et Marcus dicit, Biberunt ex eo omneis, in quibus sine dubio erat & Iudas, Nam q, quidam doctorum ueterum Iudam tunc non adfuisse scribunt, sed antea abijsse, Euangelium Lucæ non permitit esse uerum. Nam sicut Iudæis Manna é cœlis & aqua ex petra erat communis, licet erga plures illorum non erat beneplacitum Deo, ita nobis & bonis & malis communis est panis, existens corpus Christi, & poculum existéns sanguis Christi.

Adeo certam uoluit Christus suam Ecclesiam esse de hac institutione, ut etiam indignis permittat edere & bibere, quæ ipse instituit, ne dubitaremus, qui in nostro corpore, id est, conuentu ederent hic & biberent Christi corpus & sanguinem, alioqui disceptatio fuisset perpetua, Hic edit corpus Christi, forte non edit, quia si dignus est edit, si non dignus non edit &c. id quod fuisset nihil instituisse.

Edunt

Edunt aut̃ indigni uerum corpus Christi, id quod & credunt hic esse propter uerbum Christi dicentis, Hic panis est corpus meum, & bibunt uerum sanguinem Christi, quem hic credunt esse propter uerbum Christi dicentis, Hoc poculum est sanguis meus, sed edunt & bibunt in Sacramento, in hoc sacro mysterio, ubi solum uerbum Christi efficit, ut panis sit nobis corpus Christi, & poculum sanguis, ne quid interim suspiceris humana cogitatione, quasi corpus Christi & sanguis hic aliquid patiantur, siue á dignis siue ab indignis comesta & bibita.

Hic exclamabunt, Si Pomeranus intelligeret hic sua uerba, negaret nobiscum, hunc panem esse corpus Christi, quia dicit, hic corpus Christi & sanguinem Christi esse & edi & bibi, sed in Sacramento. Hic licet me satis explicem & plus q̃ satis, id est, multis uerbis sæpe repetitis, tamen non audiunt, Veteres doctores sic locuti sunt, nec tamen negauerunt panem hunc Domini esse corpus eius, & poculum sanguinem. Sic & nos loquimur ut hactenus consueti sumus.

Si tibi displicent uel ueterum uel nostra uerba, & non pateris nos uti uocabulo Sacramentum & alijs, abijce uerba ueterum, abijce & nostra, modo integra nobis relinquas uerba Christi, ex quibus ueteres ut & nos dixerunt panem Domini esse corpus eius, & po-

culum ſangninem, non enim de humanis uerbis nunc contentio eſt, ſiue ueterum ſiue noſtris, ſed de uerbo Chriſti ſinequo libenter tibi permitterem panem nihil aliud eſſe quám panem. Si quid uero in uerbis ueterum aut noſtris offenderis, unde uel per calumniam uel etiam uere poſſet negari, quaſi in cæna Chriſti non ſit panis corpus eius & poculum ſanguis, pereant uerba humana & ſint nihil, ne per ea negetur ueritas inſtitutionis Chriſti, Nulla autoritas in Eccleſia debet ualere contra uerbum & autoritatem Chriſti.

Veteres quædam in hac cauſa liberius dixerunt, maxime Auguſtinus, quia tunc nulla hac de re erat contentio, ſed tamen multis ac manifeſtiſſimis uerbis in alijs locis confeſſi ſunt corpus Domini & ſanguinem edi & bibi in cæna á dignis & indignis. Lege ueteres omneis & ita inuenies.

Tunc & apud hæreticos ita indubitata erat iſta ſententia, ut ſæpe ex uerbis inſtitutionis Chriſti cogerentur á catholicis ſuſcipere contra ſe argumenta.

Et iamdudum poſt tempora Apoſtolorum inter gentes ſæpe accuſati erant Chriſtiani, quaſi ſecretis conuenticulis ederent humanam carnem, uel infantis alicuius, & humano ſanguine litarent, id quod bis legis in hiſtoria Eccleſiaſtica, & uidere licet in Apologetico Tertulliani, id quod ex fama huius ab eis celebrati

lebrati Sacramenti accidiſſe non dubito, donec etiam apoſtata Auerrois ſcriberet, Non eſſe Chriſtianis aliquem nequiorem in terris populum, quod quem deum colerent deuorarent, id quod alius populus nunquam feciſſet.

Ego fateor hic eſſe uerum corpus Chriſti, non imaginarium, non fictum aut mendax, quia Chriſtus dicit, Hoc eſt corpus meum, & illud ipſum edi ſecundum Chriſti inſtitutionẽ & iußionem, Quod autem Sacramenti & myſterij mentionem facio ut & ueteres, ſignifico panem quidem eſſe uerum Chriſti corpus, & uere edi propter uerbum & inſtitutionem Chriſti, ſed inuiſibiliter, inſenſibiliter (niſi attendas ad externum Sacramentum ſiue ſignum panem & uinum, quæ ſunt corpus & ſanguis Chriſti) incomprehenſibiliter, ita ut non uideatur ibi eſſe corpus Chriſti, neq; ſentiatur neq; intelligatur niſi fide uerbi Chriſti.

Alioqui nullus ſenſus capit, nulla ratio intelligere poteſt, q; panis eſt corpus Chriſti & poculum ſanguis, & ſi eſt corpus Chriſti & ſanguis, q; poßit edi & bibi uel á dignis uel indignis abſq; ſui incommodo, & tamen utrunq; habet inſtitutio Chriſti, cui non credere impium eſt, dicit enim, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus, Edite & bibite, nihil ueritus ne pereat corpus comeſtum aut ſanguis bibitus,

cui nihil incommodi accidere poteſt, niſi q̃ indigne fert ab indignis edi & bibi.

Verbum Chriſti hic efficit ut ſit corpus & ſanguis Chriſti, & ut edi corpus & ſanguis bibi poßit. De hoc non eſt dubitandū, nam ita eſſe & ita fieri atq̃ debere fieri, uerbum Chriſti expreßit, quomodo autē ſit aut commode fiat, ut ſeorſum corpus edatur, ſeorſum ſanguis bibatur, ſine ſui incommodo, nemo ſcire aut intelligere poteſt. Nam quando (id quod nemo negare debet) hic omnia pedent ex uerbo Chriſti, nemo ſcire poteſt, quod ſuo uerbo Chriſtus non expreßit.

Itaq̃ contra omnia abſurda quæ rationi humanæ uidentur, danda eſt hic gloria uerbo Dei, ut in omnibus fidei articulis. Omnia hic intelligimus dum credimus omnia quæ hic Chriſtus dicit, & facimus omnia quæ hic iubet. Cæterum neq̃ credendo neq̃ faciendo neq̃ omittendo contra huius inſtitutionis rationem aliquid tentandum eſt. Sed hæc obiter contra illos exclamatores.

Impietas Sacramentariorum negat & aliò uiolenter detorquet, quod Chriſtus dicit, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus. Impietas autē Papiſtica mutat quod Chriſtus ordinauit & inſtituit, neq̃ mutat ſolū aliud inde faciens, ſed etiam prohibet & hæreticū eſſe declarat. Chriſtus iubet edere & bibere in ſui commemorationē, illi autē iubent ſacrificare pro uiuis & mortuis & defunctis, etiamſi ſolus ſacrificulus edat & bibat, & nemini det ad edendum & bibendum, utcunq̃ uerbis Chriſti dixerit, Accipite, edite, bibite omneis. Chriſtus iubet de poculo externo, dicens, Bibite ex hoc omneis, Hic eſt ſanguis meus, Illi autem iubent laicos non bibere, niſi uelint eſſe hæretici & damnati.

Concomitatoribus uero illis, id eſt, qui ſua concomitantia, quam ex humana ratione uerbo Dei permiſcent, confirmant impietatem illam, quæ damnat & prohibet quod Chriſtus iubet, ordinat & inſtituit, illis inquam dicimus, Sinant nobis integram hanc Chriſti ordinationem & inſtitutionem, quam non licet neq̃ Angelis neq̃ hominibus mutare, & interim ſuas cogitationes ſibi habeant, relicto nobis uerbo Dei.

Nam fateri debemus hunc panem & poculum Domini, id eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in Sacramento, quod Chriſtus nobis ſua inſtitutione conſecrauit, edi & bibi etiam ab indignis, totum autem Chriſtum edere & bibere & totā trinitatem per illam concomitantiam, indignos negamus, Siquidem totum Chriſtum edere & bibere & totam ſimul trinitatē, eſt Chriſto ueraciter incorporari & Deo uniri, de qua manducatione infra dicemus ex Ioan. 6.

Hoc autem negare non debemus, quod per concomitantiam

mitantiam, qui indigne accipit hic corpus & sanguinem Domini, non solum reus erit corporis & sanguinis Domini, sed etiam totius Christi & totius trinitatis, atqueadeo reus læsæ maiestatis diuinæ, ut discant mißatores nostri timere iudicium Dei, & omneis Christiani respondere huic sacræ institutioni, maxime ne quid contra eam doceatur. An prouocamus Dominum? num fortiores illo sumus? Quemadmodum & hoc fatemur, quod per concomitantiam, qui digne accipit hic corpus & sanguinem Christi, particeps & consors erit totius Christi & totius sanctæ trinitatis, non ui Sacramenti, quod est corpus & sanguis Christi, sed ui dignæ communicationis, quæ fidei est siue fiduciæ in Christum.

Hanc concomitantiam si docerent, nihil derogarent sacræ Christi institutioni, immo eam honorarent. Maledicta uero doctrina & omnis cogitatio humana, quæ hoc agit quacunq; tandem specie, ut uel negetur uel mutetur, ut non dicam damnetur & hæreticum iudicetur, quod Christus iußit & instituit, Amen.

NVnc uero postq̃ nostra ex uerbo Dei confirmauimus, cur non uel paucis etiam indicemus pios homines & doctores, eadem olim & sensisse & docuiße? non quod autoritate humana nitamur in rebus fidei nostræ, sed ut uideamus illos eadem nobiscum sensisse in hac causa ex eodem Dei uerbo.

uerbo. Quicquid enim uel ab illis uel à nobis sine uerbo Dei dicitur aut ex uerbo Dei male intellecto, esto nihil, pereat, sola Dei ueritas manet in æternum,

Quod beatus Cyprianus martyr pro sua rebaptizatione nimium tribuerit ministris Ecclesiæ, & alicubi Hieronimus, satis dilucide ostendemus scribentes in Epistolam ad Corinthios, Nam ut uerbum, quod prædicare debemus, non nostrum sed Dei est, ita & Sacramenta, quæ dare nos oportet, non nostra sunt, sed Christi instituentis & dantis.

Id quod Augustinus fatetur his uerbis, contra Epistolam Parmeniani, libro 2. cap. 10. Omnia Sacramenta cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne suscipientibus, sicut & uerbum dei testatur, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite, Nam etsi apud Christianos sint aliqui præpositi uel ministri, qui per impietatem & iniquitatem suam mortui sunt, uiuit tamen ille de quo dictum est, Hic est qui baptizat, quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur &c.

Et cap. 11. Cum, inquit, Parmenianus probare uellet carnales homines non posse spirituales filios procreare, addidit ex Euangelio testimonium, Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu spiritus est, quasi nos dicamus per seipsum quemlibet hominem

spirituales

ſpirituales filios generare & non per Euangelium, in cuius prædicatione ſpiritus ſanctus operatur ad gignendos filios, quemadmodum Apoſtolus non ſolum dixit, Ego genui uos, ſed etiam addidit, In Chriſto Ieſu per Euangelium, Euangelium autem fur quoq; Iudas ſine detrimento fidelium prædicauit.

Et de baptiſmo contra Donatiſtas libro. 5. cap. 20. Deus, inquit, dat, etiam homicida, id eſt, eo qui odit fratrem baptizante, ſpiritum ſanctum.

Et in Pſalmum decimum ſcribens ait, Chriſtus eundem traditorem ſuum, quem diabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec loculis dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris diſcipulis miſit ad prædicandum regnum cælorum, ut demonſtraret dona dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiam ſi talis ſit per quem accipiunt qualis Iudas fuit.

Et rurſum, Nam, inquit, ſi dantis & accipientis eſt meritum, ſit dantis Dei & accipientis conſcientiæ meæ, Hæc enim duo non mihi incerta ſunt, bonitas illius & fides mea. Quid te interponis, de quo certum ſcire nihil poſſum? Sine me dicere, In domino confido &c.

Chryſoſtomus quoq; Homilia. 51. in Matth. capi. 14. ſic ait, Tangamus ergo etiam fimbriam ueſtimenti eius, immo uero totum, Ipſum enim ſi uolumus, non ueſtis ſolum, ſed corpus ipſius nobis propoſitum eſt, non ut tangamus ſolummodo, ſed ut comedamus & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtum ſinguli ægrotantes magna cum fide, Nam ſi qui fimbriam ueſtimenti eius tunc tetigerunt, recte omneis conualuerunt, quanto magis corroborabimur, ſi totum in nobis habuerimus? Cum fide autem accedere, non eſt ut tantummodo propoſitum corpus accipias, uerum etiam multo magis ut mundo corde tangas, ut ſic adeas quemadmodum ad ipſum Chriſtum. Quid enim ſi uocem eius non audis? nonne uides iacentem, immo uero & loquentem per Euangeliſtam ipſum audis, Credite igitur omneis quod etiam nunc illa cæna celebratur, in qua Chriſtus ipſe recumbebat, Nihil quippe interest inter illam & hanc, non enim hæc ab homine, illa ab ipſo conficitur. Quando igitur ſacerdotem corpus tibi prebere uideris, noli ſacerdotis, ſed Chriſti manum ad te porrigi arbitrari, Nam quemadmodum in baptiſmo non á ſacerdote baptizaris, ſed á Deo caput tuum uirtute inuiſibili tenetur, non ab Angelo, nullus enim prorſus id facere poteſt, ita etiam nunc. Cum enim homo regeneratur ſolius dei hoc munus eſt. Nonne uides eos qui poſt hanc uitam ſibi filios adoptant, quomodo nullo pacto rem ſeruis committunt, ſed ipſi præſentes in iudicio cuncta peragunt? Sic Deus non Angelis hoc munus commiſit, ſed ipſe præſens iubet ac dicit, Ne uoces patrem in terra, non ut parentes contemnas, ſed

nas, sed ut omnibus illum anteponas qui te creauit & adoptauit. Qui enim maius, id est, animam suam pro te posuit, quare dedignabitur suum tibi tradere corpus? Audiamus igitur tam sacerdotes quám alij, q̃ magna, quàm admirabilis res nobis concessa est. Audiamus oro & perhorrescamus, Carnes suas nobis tradidit, seipsum immolatum proposuit &c. Hactenus Chrysostomus. Atq; hæc interim de uerbi & Sacramentorum ministris.

Cæterum q̃ hic sit communicatio externa corporis & sanguinis Christi, id est, qua edũt corpus & bibunt sanguinem Christi, non solum digni sed etiam indigni, ueteres quoq; illi confessi sunt.

Augustinus contra Fulgentium Donatistam sic ait, Sicut qui manducat & bibit sanguinem Domini indigne, iudicium sibi manducat, & bibit. Sic & qui accipit indigne baptisma, iudicium accipit non salutem, Nam & Iudas proditor bonum corpus, & Simon magus bonum baptisma Christi percepit, sed quia bono bene non usi sunt, mali male utendo deleti sunt, Bonum est baptisma, bonum est Christi sanguis & corpus, bona est & lex, sed si quis ea legittime utatur.

Et in Iohannem scribens tractatu 22. ait, Apostolus dicit ad eos qui corpus, quod fideles norunt, male tractabant, & quia male tractabant, corripiebantur flagello Domini, Propter hoc multi sunt inter uos infirmi &c.

Et ad Glorium, quæ est Epistola. 162. Qui, inquit, unquam fuerunt sancti utriusq; Testamenti, qui non cogebantur tolerare malos in sua communione? Tolerat ipse Dominus Iudam diabolum furem & uenditorem suum, Simit accipere inter innocentes discipulos, quod fideles nouerunt, precium nostrum.

Et de baptismo contra Donatistas libro 5. capi. 8. Sicut, inquit, Iudas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed male accipiendo, locum in se diabolo prebuit, sic indigne quisq; sumens dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini & sanguis Domini nihilo minus etiam erat illis quibus dicebat Apostolus, Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit.

Chrysostomus quoq; Homilia. 83. in Matth. cap. 26. ad suos sacerdotes, ut arceant á sacra communione criminosos, ita loquitur, Quod si ipse pellere non audes, mihi dicas, non permittam ista fieri, animam prius tradam meam, q̃ dominicum alicui corpus indigne, sanguinemq; meum effundi potius patiar, q̃ sacratissimũ illum sanguinem præterq̃ digno concedam. Quod si quis uenerit cum sordibus ignoranter, nulla uestra culpa est &c.

Postq̃

Postq̃ nunc sententiam nostram de cæna dominica satis multis uerbis atqueadeo sæpe superfluis, nisi calumnijs quantum licet ubiq; occurrere uoluissem, dixi, & eandem uerbo diuino confirmaui, animus erat quibusdam calumnijs Sacramentariorum & obtrectationibus respondere, sed iam ante id abunde Lutherus præstitit. Verba institutionis Christi sunt apertißima, sed pater tenebrarum ea conatur obscurare, Nam q̃ aperta sunt ista, Accipite comedite, Accipite bibite, tam aperta sunt & hæc, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.

Ne tamen in hac parte uidear omnino contemnere aduersarios, propter fratres nostros, ad quædam paucis respondebo, nam ad omneis omnium calumnias & ineptias, ut non dicam blasphemias manifestas uel etiam mendacia, non est nostrum respondere, neq; hoc fratres exigere debent, ubi uiderint nostra uerbo Dei æterno constare & persistere.

Primum aiunt, Nulla unq̃ grauior seductio hominibus aduenit, atq; illa qua dictum est, in uarijs locis esse Christum, ut populus nunc ad hoc nunc ad illud altare currat, nunc ab hoc templo ad illud monasterium, propter impanatum deum, Sic enim audent Satanico more blasphemare summæ maiestatis Christi hanc institutionem, Hanc autem ut aiunt seductionem proprie prædictam á Christo his uerbis Matthæi. 24. Tunc si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, Ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus est, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente & apparet usq; in occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.

Respondeo me nunq̃ uel audisse uel legisse maiorem in Christum blasphemiam, q̃ hanc ex ore Sacramentariorum contra Christi institutionem iactatam, non contra nos, id quod tamen excæcati homines putant. Ad ferulas rursum cogendi sunt isti magni doctores, sed excæcati, quos si secutus fueris, cum eis in foueam cades desperationis & omnium blasphemiarum, Modestiam nostram hic requirent, ut liberius possint blasphemare Dominum nostrum Iesum Christum, Non sit mihi pars cum eis, nisi resipiscere uelint.

Accedat nunc uel puer aliquis, qui possit intelligere humana uerba, & indicabo ei id quod nulla quorum cunq; sapientia negare poterit, q, Sacramentarij, qui nobis contra Sacramentum nostrũ hæc obijciunt, faciunt hac ratione Christum unum ex seductoribus, ex pseudochristis, ex pseudoprophetis, iccirco Chri-

sto seductori non esse credendum, non esse ei accedendum, ut credamus eius uerbo, nisi uelimus eius uerbo in errorem induci.

Siquidem ex his Christi uerbis seductores faciunt omneis illos, qui dicunt panem cænæ Domini esse corpus Domini, & poculum sanguinem. At Christus dicit hoc, Nam accepto pane dicit, Hoc est corpus meum, & accepto poculo, Hic est sanguis meus, qui nisi hoc diceret, nemo iam esset qui diceret. Est ergo Christus secundum eos seductor, & omnium seductorum caput, qui hoc dicunt & asserunt, quod ipse dicit & asserit, quasi ita uelit dicere Christus, Non credite seductoribus qui dicunt, Ecce hic ecce illic Christus, ita ut ne mihi quidem credatis, dicenti, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Ecce prædixi uobis, nolite mihi credere, quia induco uos in errorem.

Credo Satanam ualde risisse, quando Sacramentarijs primum persuasit, ut hoc dicto Christi abuterentur contra hanc sacram Christi institutionem. Primum quia uidit etiam quorundam piorum mentes ista specie posse moueri contra Christi institutionem, si respiciant in missariorum abusum, quemadmodum ego quosdam noui, Deinde quia uidit hanc esse ualde insignem blasphemiam contra Christum, Præterea quia sic multis posset persuadere, nos hactenus non recte usos hoc dicto Christi contra iusticiarios illos seductores & seductores & pseudoprophetas, qui ueniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ut sic suspectum redderet nostrum Euangelium, quando iam tandem acciperetur quod prædixit Christus, Ecce hic, ecce illic, esse dictum contra nostrum Sacramentum. Hæc uoluit Satan, & nemo posset tam insigni blasphemiæ dare ansam nisi Satan ipse,

I nunc impia temeritas, & perde caput tuum uanis cogitationibus, ut aliquid excogites, siue scripturarum siue rationum, quod nobis obijcias contra hanc sacram Christi institutionem. Nihil aliud inuenire debes tuo insano studio quàm meras blasphemias, ut à planta pedis usq; ad uerticem capitis blasphemijs intus & extra replearis, Qui sordet sordescat adhuc, Errantes & pecatores libenter suscipit Dominus, subuersores autem sui uerbi, postq̃ ita admoniti sunt, qui sustinebit?

Rursum expostulo, da mihi uel puerum aliquem, Nonne qui dicit, Ecce hic est Christus, & qui dicit, Ecce illic est Christus, sic contendunt, ut ille qui dicit, Ecce hic est Christus, neget illic esse Christum, & ille qui dicit, Ecce illic Christus, neget hic esse Christum? ut altero dicente, Hic est Christus, alter neget dicens, Non est hic Christus, sed illic est, Rursum hoc dicente, Illic est Christus, alter neget, Non est illic Christus, sed hic est.

At dic mihi nunc, quando unquam talis contentio

fuit de nostro sacramento, inter eos qui propter uerbū & institutionem Christi crediderunt esse uerum corpus & uerum sanguinem Christi? Hæreticis quidam negauerunt illam, quam uocant, consecrationem, Cæterum inter omneis qui se catholicos dicebant, & hactenus inter papistas, licet uarijs sectis diuisos, de substantia Sacramenti conueniebat.

Non dicebant monachi aut Carthusiani se habere uerum corpus Christi in Sacramento, alios autem non habere, aut melius in summo altari quám in imo. Certe non seductores fuerunt, dicendo secundum uerbum Christi, panem cænæ esse corpus Christi, & poculum sanguinem, quia aliter dicere, est negare uerbum Christi, sed in hoc seductores fuerunt, quod abstulerunt & prohibuerunt nobis usum huius Sacramenti, dicentes esse hæreticum qui uoluerit sequi Christi institutionem, Sed de hoc nunc reuelata ueritate ipsi uiderint. Securis ad radicem arboris posita est.

Sicut autem hos seductores recte uocamus, qui usum huius Sacramenti prohibent, ita multo rectius seductores uocamus, qui nunc totum Sacramentum quod Christus instituit sua negatione auferunt.

Incidunt ergo in foueam quam nobis foderunt. Si quis igitur ex fratribus nostris offensus est hac Sacramentariorum contra nos citatione, qua citant contra Sacramentum nostrum, Ecce hic, ecce illic &c. auertat oculos suos à missatoribus illis & missationibus, nam sic ista citatio habet egregiam speciem, & conuertat oculos suos ad institutionem Christi, & statim uidebit, quám non solum temere & nulla specie, sed etiam impie hoc citatum uel obiectum sit, ut nunc indicauimus, Pro institutione & uerbo Christi nunc nobis certamen est, non pro abusibus missariorum. Dicere autem institutionem & uerbum Christi esse seductionem, blasphemia Satanæ est, id quod faciunt sua hac contra nos citatione Sacramentarij.

Quæ est ergo sententia horum uerborum in Matthæo? Respondeo, De Christo loquitur & de regno Dei, non de aliquo Sacramento à Christo instituto, de prædicatione Antichristorum, cui non est credendum, non de uerbis & institutione Christi, cui æquum est ut omneis credamus.

Nam quod hic Christum dicit, Lucæ. 17, regnum Dei appellat. Sic enim illic scribitur, Interrogatus Iesus à Pharisæis quando uenturum esset regnum Dei. Respondit, Non ueniet regnum Dei cum obseruatione, neq; dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra uos est &c. Regnum Dei ut dicitur Rom. xiiij. est iusticia & pax & gaudium in spiritu sancto. Hæc iusticia, pax & gaudium est nobis Christus, qui factus est nobis á Deo iusticia, sapientia,

ſanctificatio & redemptio. 1. Corinth. 1. Qui eſt pax noſtra. Epheſi. ij. Iuſtificati enim ex fide per Chriſtum pacem habemus & gaudium, Rom. 5. Hoc regnum Dei ſiue hic Chriſtus rex à Deo patre conſtitutus intra nos eſt, ad nos miſſus eſt & per uerbum Euangelij iam habitans in nobis, quem pſeudochriſti, id eſt, falſi Chriſtiani, & pſeudoprophetæ, id eſt, falſi prædicatores auferunt, in quibus primi erant illi pſeudoapoſtoli, & poſt eos iuſticiarij omneis doctores, maxime ſub papiſtis aliam iuſticiam q̃ Chriſtum docentes, per quã ut nulla certitudo contingit conſcientijs adflictis, ita etiam nulla pax & gaudiũ. His non poteſt contingere ut idem dicant, quemadmodum nullis contingit ſectarijs, neceſſe eſt enim ut qui à ueritate, in qua eſt unitas, diſceſſerunt, non in ſua quidem impia unitate permaneant, ſed in multas diuerſitates diſcindantur.

Incipient ergo docere, Ecce hic eſt Chriſtus ſiue regnum Dei, ecce illic eſt, id eſt, incipient ſine uerbo Dei atqueadeo contra uerbum Dei docere, alius ſic alius aliter de Dei iuſticia, quæ uere Chriſtus eſt, & quicquid ſibi ſomniauerint, hoc dicent eſſe iuſticiã ſiue regnum Dei ſiue Chriſtum, cum interim nihil docebant niſi iuſticias humanas, ita tamen diuerſo modo, ut incertas & dubias reddant auditorum conſcientias, quæ dum nunc ſic quærunt regnum Dei ſiue Chriſtum, nunc aliter, ſeducti à pſeudochriſtis & pſeudoprophetis

prophetis, tandem incipiunt dubitare & ignorare ubi Chriſtum inueniant, id eſt, quid faciant unde Deo placeant, unde agnoſcant ſibi remiſſa peccata, unde certo ſperent ſalutem, Nunc hæc & illa opera ſuſcipiunt non á Deo præcepta, ſed á falſis doctoribus ſine uerbo Dei præſcripta, per quæ docentur abluere peccata, accumulare meritum, nunc fraternitates erigimus, miſſas legi iubemus, uenias ſiue indulgentias redimimus, currimus Romam, ad ſanctum Iacobum, tandem, ubi iſta non proſunt, in monaſterium & inde in Carthuſiam, quia Chriſtum ſiue regnum Dei extra talia eſſe non putamus, id quod tamen non ucnit cum obſeruatione, ſiue obſerues à dextris, id eſt, pompa mundi, ſiue á ſiniſtris, id eſt, fuga mundi, quemadmodum quidam mundum fugerunt, & mundum ſecum in corde tulerunt, iudicantes ſe per hoc alijs meliores quos reliquerunt, quibus ſeruire debuiſſent. Quid ſinguli ordines monachorum hactenus contra alios clamarint, quidue contra ſeipſos diuiſi, quid alij contra illos, quis ignorat? Et tamen hæ iuſticiæ humanæ & falſæ opiniones de Chriſto contra Euangelium gloriæ Dei, confirmatæ ſunt ſignis magnis & prodigijs, ut dicitur. ij. Teſſalo. ij. mendacibus.

Chriſtus ſiue regnum Dei non eſt in deſerto, ut fugias extra mundum, neq; eſt in penetralibus, ut te ſecludas à mundo, ſed ubiq; regnat accepta poteſtate

in cœlo & in terra, nulli loco alligatus est, nullis obseruationibus, illic autem cum certo inuenies, ubi se suo uerbo reuelat, quo fit ut credas in eum, seruias proximo, & patiaris pro ueritate, ibi est Christus siue regnum Dei.

Sed iste Christus & hoc regnum Dei, præ superstitione iusticiæ humanæ & pompa humanarum cæremoniarum iam contemnitur, Qui uero inuisibili Christo ubiq; præsenti, & regno Dei, quod coram mundo non est glorioſum, iam per fidem uerbi adhæserint, in consummatione mundi adhærebunt uisibili & apparenti in gloria patris, rapti obuiam Christo in aere, & sic semper aquilæ istæ cum Domino erunt, quæ est nostri consolatio.

Itaq; uel hic unus locus, quem produxerunt Sacramentarij quasi contra nos, declarat quám insigniter sint blasphemi, & q, ignorent de quibus affirmant, Donec itaq; non feceris Christum unum ex seductoribus, non euinces ex hoc loco Matthæi, panem cænæ non esse corpus Domini, & poculum non esse sanguinem, nam nullus pseudochristus, nullus pseudopropheta hoc nobis dixit, sed uerus ille Christus, uerus propheta, quem suscitauit nobis Deus, unicus doctor & magister noster, de quo dicit pater, Hunc audite. Is inquam dicit, Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus, hic nulla seductio est, sed uerbum uitæ & salutis, modo credas.

Post

Post hæc sic nos oppugnant, Marcus ita narrat de calice, Accepto poculo cum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omneis, & dixit illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur. Si, inquiunt, uirtute uerborum Christi sanguinem esse in calice aſseritis, quid biberant discipuli anteq̃ Christus diceret, Hic est sanguis meus? Videtur ergo ex isto loco Marci, quod Dominus postq̃ edcrant dixerit, Hoc est corpus meum, & postq̃ biberant, Hic est sanguis meus. Ideoq; non ederint corpus Domini aut biberint sanguinem eius, Habere ergo hæc uerba aliam interpretationem q̃ ut panis sit corpus Christi, & poculum sanguis. Quos si interroges, Quam aliam interpretationem? audies uere fanaticos, alios aliud loquentes.

Respondeo ergo, Qua conscientia hæc ex Marco dicunt? Ex corde suo ista fingunt, Quis eos de hac sententia certificabit? Verbo Dei addunt, ut ipsum deprauent. Quid quæso peccauit in hosce bonus Euangelista Marcus, quod conantur eum inuisum reddere Ecclesiæ Christi, quasi aliquid dixerit contra Matthæum, Lucam, Paulum, contra seipsum atq; adeo contra sacram hanc Christi institutionem? Non mirum q, infames reddunt & suspectos hodie bonos uiros, quasi cum ipsis sentiant, quando idem tentant in Marcum sacri Euangelij scriptorem.

Sic itaq; habet res in hoc loco Marci, Quod alij dixerunt, hoc quoq; hic Marcus dicit. Narrat enim Dominum dixisse de calice, Hic est sanguis meus &c. hoc & alij narrauerunt. Et licet primum narret q, biberint, postea uero narret quod Dominus dixerit, Hic est sanguis meus &c. tamen non dicit, quod Dominus postq̃ biberint dixerit, sed simpliciter ait, Et dixit illis, Hic est sanguis meus &c. Iam quid opponitis Marcum cæteris, quando plane idem dicit quod cæteri, nempe Dominum dixisse, Hic est sanguis meus &c? Nihil aliud habes ex Marco. Et dixit, inquit, illis, quis hoc negat Dominum dixisse? amplectimur toto corde.

Si autem uis scire num ante bibitionem uel post, dominus hoc dixerit, in Marco non uidebis, quia neq; dicit, Et dixit Dominus antequam biberent, neq; sic, Et dixit Dominus postq̃ bibissent, sed sic tantum, Et dixit illis, Itaq; dixisse hæc Dominum de calice omneis illi quatuor testantur, quo autem ordine dixerit, id est, antequam biberent, non Marcus dicit, sed alij tres, ita manifestis uerbis, ut nemo nisi insigniter stupidus negauerit.

Matthæus sic ait, Accepto poculo, gratijs actis, dedit illis DICENS (uides ne cæcitas hanc connexionem?) Bibite ex hoc omneis, Hic est enim sanguis meus &c. Lucas etiam sic. Similiter & poculum, postquam cænauit, dicens, Hoc poculum nouum testamentum in sanguine meo, qui pro uobis effunditur. Et Paulus sic, Similiter & poculum, peracta cæna, dicens, Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine.

Clara ergo per obscura isti obscuratores interpretantur, quorum interpretationem quisquis acceperit, Matthæum, Lucam & Paulum fecerit mendacij reos, & huius impietatis isti faciunt sanctum Marcum uel reclamantem autorem, Nam & ipse Marcus de pane narrat, Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, ut uideas Marcum hoc non uoluisse, quod illi ex eo sibi somniant.

Bis pueri uidentur facti, qui non uidere uolunt, quod in omnibus & sacris & prophanis historiographis uulgatissimum est, nempe q, sæpe narrant posteriora gesta antequam priora, non tamen mentiuntur, modo tantum quod gestum est narrent, quo autem ordine gestum sit non dicant, aut si dicunt, significent interim se scribere prius omissa.

Si ego dicerem, Dominica die uesperi cænamus, meridie prandemus, mane ieiuni audimus sacras conciones, quid peccarem ista narratione? Et tu interim stolidus disputator propter meam istam narrationem, quæ uera est, censeres subuertendum esse gestorũ ordinem & ipsam rerum naturam, dicens, Ergo uespera est ante

ante meridiem, & meridies ante matutinum tempus, & prius cænamus q̃ prandemus, & post cænam & prandium audimus sacras conciones ieiuni?

Similiter me narrante uerum, Christus crucifixus est & Christus natus est ex uirgine, tu ex ista uera narratione inferres falsum, Ergo Christus primum natus est ex uirgine, postq̃ fuit crucifixus? Tale plane est & ex uera narratione Marci, Biberunt ex eo omneis. Et dixit illis &c. inferre, Ergo postq̃ biberant, dixit illis.

Verum est quod Marcus dicit, Biberunt ex illo omneis, & uerum est quod dicit, Et dixit illis, Hic est sanguis meus. Bibisse omneis nemo negare debet, & dixisse Christum, Hic est sanguis meus, nemo negare debet. Mendacium autem esse, quod Christus hæc uerba dixerit postq̃ biberant, conuincunt Matthæus, Lucas & Paulus. Hoc enim tuum commentum est, Marcus hoc non dicit. Adeo isti non uidere uolunt in hoc loco Marci illam præposteritatẽ, quã προῶβυστερον græci appellant, etiamsi tanta lumina ucrsentur ob oculos.

Nihil itaque ex Marco habent, quo se tueantur, immo his suis nugis declarant, quàm anxie laborent pro suis mendacijs contra Dei ueritatem statuendis.

Præterea audio dicentes, Cur nos traditis Satanæ & impios dicitis? quid si uera essent quæ docetis, nempe panem esse corpus Christi, & poculum sanguinem, & nos adeo infirmi, ut nondum capere possemus? infirmos non susciperetis? Audio, De errantibus, peccatoribus & infirmis alia ratio est, Contra pugnatores atque adeo, ut uideri uolunt triumphatores & suæ impietatis defensores, agimus. Si infirmi sunt, non sint orbis magistri, & desinant non in uno populo sed ubiq; publicis scriptis perturbare bonas conscientias, impia sua doctrina & ueritatis Christi negatione, compescant quas excitarunt blasphemas linguas, & dent gloriam uerbo Christi, Quod si non cessaucrint cantabimus eis iudicium Dei in nomine Domini ex uerbis Pauli, Qui autem conturbat uos, inquit, portabit iudicium quicunq; fuerit ille.

Tandem prorumpunt indignantes Christi institutioni & dicentes, Ad quid prodest ut in cæna edatur corpus Christi & bibatur eius sanguis, quando commemoratio illa Christi potest fieri etiam ad panem & uinum? Quid audio? forte etiam ad lignum & lapidem, cur non fiat ad præsentiam corporis & sanguinis Christi? Aiunt, quia commemoratio est absentium, Quis tibi dixit? sed esto, An nescitis boni Sacramentarij q, hic debet fieri commemoratio siue annunciatio mortis Christi? mors Christi ut olim in cruce nunc non adest, licet eius mysteriũ celebremus

secundum

secundum hanc Christi institutionem, Nam Christus amplius non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Si commemoratio est absentium ut dicitis, nos commemoramus mortem Christi.

Sed quid respondebimus dicentibus, Ad quid corpus Domini & sanguis in cæna? Primum expostulate cum Christo qui sic instituit, & suam Ecclesiam hoc honore dignatus est, impijs autem uoluit etiam hac ratione esse lapis offensionis & petra scandali.

Deinde uoluit ibi esse corpus & sanguinem suum, ne ita contemneremus hoc Sacramentum, atq; uos uel saltem uestri, id quod Paulus post narratam Christi institutionem sic dicit, Itaq; (quia narraui Christum dixisse, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus) quicunq; manducauerit panem, non quemcunq; sed hunc, & biberit calicem, non quemcunq;, sed Domini, indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini, non panis & calicis solum, quia de isto pane dixit Christus, Hoc est corpus meum, & de isto calice, Hoc uel hic est sanguis meus. Quod si indigne accipientes iudicium sibi accipiunt, quid accipient digne hic communicantes nisi uitam æternam?

Præterea commemorationem sui hic Christus instituit, id quod nemo negat, hanc tu nullam dixeris? Neq; ideo non est hic corpus & sanguis Christi, quod commemoratio

memoratio instituta sit, quæ est absentium, ut aiunt. Non enim hic celebratur memoria uel potius commemoratio corporis & sanguinis Christi simpliciter, de quo & Satan recordari atq; dicere potest, sed memoria corporis Christi pro nobis in cruce traditi, & sanguinis Christi pro nobis in cruce fusi, id est, commemoratio siue annunciatio mortis Domini,

Ad hanc itaq; commemorationem non solum panem & uinum instituit, sed etiam suum corpus & sanguinem mandauit & tradidit, inuisibiliter quidem & sub Sacramento, sed tamen uere edendum & bibendum, ne quid dubitemus de his pro nobis traditis, quæ nunc in cruce non traduntur ut olim, sed traduntur in cæna ista pro nobis ad edendum & bibendum, in commemorationem, quod pro nobis in cruce tradita fuerunt. Non possum hic satis dicere utilitatem huius Sacramenti, si recte utaris.

Impietas Sacramentaria Christo dicente, Accipe, ede, bibe, dicit, Edo quidem & bibo non mihi sed fratribus quia Sacramenta Christi non sunt aliud q̃ signa inter homines ipsos, unde noscamur esse Christiani, nõ est uerum, si interim neges signa & pactum esse inter Deum & hominem, id quod uere sunt, si uere accipias, quemadmodum dona sponsi non tam alijs quám ipsi sponsæ certissima signa sunt amoris, unde sponsum quantus quãtus est credat esse suum. Non est ignotũ in

scripturis

scripturis de circuncisione, q̃ sit pactum inter Deum & hominem, pudendum scilicet signum, quod in conuersatione hominum ostentetur, maxime inter uirgines, si Deus ad hoc solum instituit ut sit signum inter homines, unde noscatur Iudæus.

Non nego pactorum aut signorum Dei utilitatem etiam peruenire ad alios, sed dico inter quos pacta & signa sint, nempe inter Deum dantem siue instituentem & hominem recipientem

Ita in hac huius Sacramenti institutione Christus duo instituit, alterum ut edas corpus eius & bibas sanguinem, alterum est commemoratio illa, ut annuncies mortem Domini, ex quibus uenit duplex utilitas & maxima quidem, altera tibi, altera alijs.

Tua utilitas est non aliorum, quod edis corpus eius & bibis sanguinem, nam pactum Christi & certissimum signum accipis salutis, certus Christum esse tuum, cuius corpus & sanguinem assumis secundum eius ĩstitutionem. Talibus externis pactis & signis per uerbũ uoluit etiã nobiscum agere deus, ut & corpora nostra, quæ sunt templum spiritus sancti, quæ etiam sicut & animæ in Christum baptizantur, ad resurrectionem pertinere credantur. Sumus enim membra corporis eius ex carne eius & ex ossibus eius, Ephe. 5. Siquidem uerbum caro factum est, ut totum sibi saluaret hominem.

Vis istud audire ex hac institutione? Christus ait, Pro uobis frangitur, Pro uobis effunditur in remissionem peccatorum, Pro uobis, inquit, qui edetis & bibetis secundum meam institutionem & mandatum. Et si causaris obscuritatem in his Christi uerbis, audi Paulum interpretem, Qui, inquit, indigne accedit, iudicium sibi non alijs manducat & bibit, non enim ego inquinor, si mecum alij indigne accedunt ad hanc communionem. Quod si uerum est hoc Pauli uerbum, consequitur, quod qui digne accedit, manducat & bibit uitam æternam sibi non alijs, quemadmodum Petrus sibi manducabat & bibebat uitam æternam, non Iudæ proditori. Tibi itaq; manducas & bibis, siue bene siue male, non alijs.

Aliorum autem utilitas non in hoc est, quod tu edis & bibis, sed in commemoratione, qua annuncias mortem Domini, ut alij quoq; credant, aut si credunt, confirmentur, ut sic inuulgata inter nos Domini morte, nempe quod sanguinem suum pro nobis effuderit in remissionem peccatorum, non facile rursum seducamur à pseudoapostolica prædicatione, quæ humanas satisfactiones & excogitatas iusticias, sine uerbo Dei atqueadeo contra uerbum Dei, nobis obtrudit, pro illa iusticia Dei quæ est Christus Iesus pro nobis à patre traditus in mortem, ut liberi simus á peccato, morte & inferis, facti filij Dei. Nam totum Euangelium perijt,

um perijt, postquàm in Ecclesijs nostris impie abolitus & prohibitus est uerus huius Sacramenti usus.

Ex his nunc etiam uidere licet, quàm nihil agant qui irrident nos, dum dicimus quod Dei signis confirmamur. Et aiunt, Paulus dicit quod per spiritum sanctum confirmamur & obsignamur. Qui si uel minimum sensissent, quæ sit ista confirmatio & obsignatio spiritus sancti, licet spirituosissimi uelint uideri, gauderent de nostra sententia, non eam impie irriderent, & suas cogitationes putarent esse spiritum sanctum, contempto uerbo Dei, sine quo nulla signa magnificamus.

Nam quis negat spiritum sanctum nos confirmare & obsignare? sed ad confirmationem utitur spiritus uerbo Dei prædicato uel scripto & signis dei, quibus certificat, confirmat, consolatur, obsignat uacillantes conscientias, Alióqui si spiritum acceperis sine uerbo Dei, si te confirmatum & obsignatum dixeris sine uerbo Dei, uide cuius spiritus sis &c. Verbum quidem Dei, similiter & signum uerbo additum non est mihi efficax sine spiritu Dei, non enim credo sine spiritu, sed rursum spiritus Dei nihil uult in me efficere ad salutem sine uerbo Dei. Omnipotens quidem est Dei spiritus, qui possit aliter facere, sed mea temeritate non mutabit ordinem, quem nobis promisit, quem hac gradatione depingit Paulus Roma. 10. Quomodo

inuocabunt eum in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei de quo non audierunt? Quomodo autem audient absq; prædicante? Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint?

Cur ergo nos accusant, quod hic conscientiarum confirmationem asserimus? Nam quod aliás consolatur & confirmat nos spiritus uerbo, hic facit & uerbo & signo, Magna enim consolatio & confirmatio est in omni tentatione, hæc Christi tradentis nobis suum corpus & sanguinem dignatio & nostra inter nos de Christo commemoratio

Hic propter uerbum Christi uere adsunt, quæ olim tradita in cruce commemoramus, quemadmodum ad præsentiam amici recordaris, & cum gratiarũ actione commemoras, quid beneficiorum in te olim præstiterit.

I nunc & dic, ad quid uobis corpus & sanguis Domini in cæna? ut fias disputator & mentium seductor, dum benignitatem erga nos Christi intellegere non potes, accusare pergis, cui gratias agere deberes.

HAEc quæ scripsi sint mihi testimonium coram toto mundo, quod cum sacramentarijs negantibus panem esse corpus Christi in cæna Domini, & poculum sanguinem, & hæc ad uitam æternam

accipi, si accipiantur quemadmodum Christus instituit, quod, inquam, cum his negatoribus non sentio. Nemo sit mihi posthac molestus ut aliò uadam, uerbo Christi credo, à quo impie ad hominum somnia recederem. Gaudeo nunc testimonium fidei meæ edidisse, exprobrantibus posthac perpetuo uerbum Christi respondebo.

Deus illuminet sua ueritate corda omnium, & confirmet nos in omni opere bono, per Iesum Christum Dominum nostrum, A M E N.

SEQVITVR

DE SINGVLARIBVS QVIBVSDAM SACRAMENTARIIS.

Ioannis Bugenhagij Pomerani.

Cum expositione sexti Capitis Ioannis Euangelistæ.

NVNC TANDEM, ID quod ante promisi, nouum genus Sacramentariorum tibi optime lector ostendo, hi promittunt sese accipere uelle omnia sacræ institutionis Christi uerba in propria & naturali significatione, ne non accedamus ad eos, & tamen negant ut alij, panem Domini esse corpus eius, & poculum sanguinem.

Hi dicunt, Christiani quidem & credentes Christiani, immo recte credentes Christiani, edunt ibi uerum corpus Christi & bibunt uerum sanguinen Christi, in uiuo uerbo Dei per ueram fidem, Sed his uerbis interim ludunt, quasi respondeant Christi institutioni, nihil tamen aliud uolentes, quám panem Domini, quem edimus non esse corpus Christi, & poculum Domini, quod bibimus non esse sanguinem Christi, contra manifesta institutionis Christi uerba, & huic negationi uerbi Christi atq; adeo ipsius Christi ne sentiatur á uulgo, fucũ obducunt, loquẽtes Germanicis quidẽ uerbis, sed Hæbraica simul phrasi & Germanica, Im lebendigen Vuort Gottes durch einen uuaren glauben. Et tamen interim negant uerbum Dei, quo negato, quam fidem quæso habent? quasi uero nos sine uerbo Dei aliquid in hac causa aßeramus, aut doceamus sine fide utendum esse tanto Sacramento, id quod quidam de nobis nuper publicis scriptis asserueriat, impudenti ualde mendacio, postquám toti mundo constat Martinum Lutherum nõ hoc docere, & certe Zuuinglius sic mentiri non debuit contra conscientiam, posteaquám legerat, ut ipse publico scripto fatetur, librum Lutheri scriptum aduersus Carlstadium.

Dixi supra & nunc breuiter repeto, Si in nostræ Ecclesiæ corpore siue congregatione, propter institutionem Christi, quæ nos non decipit, docemus, credimus & fatemur panem Domini esse corpus Domini, & poculum domini esse sanguinẽ Christi, indubitato ita est, dum credimus quod ipse dicit, & facimus quod ipse iubet, Sacramentarij neutrum faciunt, non enim credunt panem esse corpus Domini, id quod Christus dicit, neq; edunt corpus Domini, id quod Christus iubet, siquidem non dixit, Edite panem, sed edite meum corpus.

Vt autem tu non indigne edas hic corpus & bibas sanguinem Domini, requiritur non solum fides ut credas quod ita sit, sed etiam illa fides, unde sumus filij Dei, quam uocamus fidem iustificantem, hæc est fiducia in sanguinem Iesu Christi. Illam fidem incipientem dicere possis, quæ interim non uiuificat aut iustificat, hanc autem perficientem, quæ illam sine dubio includit, quemadmodum legis Hæbreo. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet

accedentem ad Deum, quod Deus sit, & quod inquirentibus se remunerator sit.

Hac fiducia, quam Christus docit Ioan. 6. docemus accedere oportere peccatores resipiscentes ad Sacramentum panis & uini, quod ipse propterea instituit in ultima cæna, ut certo & uisibili signo declararet nostræ imbecillitati sese adhuc agere nobiscum. Cum signum dico non nego ueritatem, quam sola fides ex institutione Christi illic adesse uidet, ne hic me petant mendacia calumniatorum.

Si autem ais, Hac fiducia ut docet Christus Ioan. 6. semper edunt fideles, & bibunt carnem & sanguinem Domini, nam credere siue fidere in Christi carnem & sanguinẽ, illic est edere & bibere. Bene dicis & Christiane. Si uero addis, Ergo non opus est, ut aliquando edatur eius corpus & bibatur eius sanguis in Sacramento panis & uini. Respondeat tibi Christus, qui sic instituit, mihi certe ita consulere uoluit.

Non itaq; debent suo isto fuco, in uiuo uerbo Dei per ueram fidem, negare nobis uiuum uerbum Dei, Hoc est corpus meum &c. ne nullam habeant fidem, uerbi Christi negatores.

Sed cur nunc non prodam, qui sint de quibus hæc potißimum dico? Nam licet omneis Sacramentarij raro ad rem respondeant, quam ipsi susceperunt probandam, nempe quod panis Domini non est corpus Domini, interim multa dicentes de uerbis fidei, & alia de quibus non est contentio, ut interim alijs fucum faciant, quasi multa scribentes pro sua causa, tamen sunt quidam, qui magno spiritu longe post se omneis alios Sacramentarios relinquunt, non accipientes, Hoc pro corpore aßidente, neq; Est, pro significat, neq; corpus pro corpore significato, neq; hoc pro illud, ut meus ille Conradus ab Offen, quem postea uidi appellatum alio nomine, nisi me fallat utriusque eadem mens & stulticia, qui cum sit ineptißimus & omnium rerum ignarus, tamen putat se dignum ad cuius ineptias aliquis respondeat, quasi mundus non uideat insaniam, etiam si nemo admoneat.

Sed sic dicunt singulares illi sacramentarij, quos nunc ut ab eis caueas indico, sine nomine tamen, quia fratres esse mallem q̃ aduersarios. Nobis inquiunt, hæc uerba Christi, Hoc est corpus meum, manent in sua naturali significatione, quemadmodum & sunt prolata á Domino, & ab Euangelistis & Paulo ex spiritu sancto scripta, quæ nos simplicißime accipimus sine omni additione. Et hæc Christi uerba conferimus cum alijs similibus Christi uerbis, quæ scribuntur Ioann. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, quando in cæna non potest esse aliud corpus & alius sanguis, quám de quibus antea in Ioanne locutus est.

Et diuidimus cænam Domini in ſpiritualem comeſtionem & bibitionem, & in dignam commemorationem ſiue panis fractionem & calicis Domini bibitionem, ut Paulus uocat, Iuxta comeſtionem ſcimus, credimus & fatemur quod uere credentes Chriſtiani, ueſcuntur uero corpore Chriſti, & bibunt uerum eius ſanguinem, in uiuo uerbo Dei per ueram fidem. Hinc fidelibus certiſſime declaratur, quis ſit cibus & cæna, neceßarium enim eſt bene cognoſcere illum cibum, quo fideles ſatiantur ad uitam æternam, In commemorationem faciunt Chriſtiani quod Chriſtus fecit, & poſtea facere iußit in ſui commemorationem, poſtq; ſuum corpus dedit, & ſuum ſanguinem effudit in remiſſionem peccatorum, quemadmodum hæc in uerbis Domini & Pauli latius ſunt expreſſa & clarius. Sic inſtituit Chriſtus. Paulus Corinthijs ordinauit, ſancti patres in primitiua Eccleſia obſeruarunt, Tertullianus, Cyprianus, Hilarius, Auguſtinus & plures ſcripſerunt.

Habes omnia, nec plura nuper in publicum ædiderunt, reliqua nihil aliud erant quám uerba, quando tamen longe plura ſperaueramus ex tanti ſpiritus abundantia, mallem autem ædidiſſent ſub nomine ſuo, non enim ignoramus autores, quám ſub alieno nomine, & præterea ſub nomine paſtorum. Quid inuidiam excitant alijs bonis uiris, qui ipſi in culpa ſunt? ſed ita nunc commodum ipſis uiſum eſt ut iſtud decorum ſeruarent, quo ſibi non alijs conſulerent. Non

Non ignoro quid doceant de ſacra Euchariſtia, neq; ipſi ignorant me hoc ſcire. Siquidem literis & integris tractatibus priuatim miſsis, copioſiſsime ſolent agere ſuam cauſam, apud eos, quos ad ſe trahere nituntur, ex quibus ita per eos tentatis, ego unus fui.

Non credo quod me accuſabunt perfidiæ, quaſi reuelem amicorum ſecreta, quando ipſi in publco docent, maxime quando uideri uolunt ſe prædicare ueritatem & gloriam Dei, me autem errare. Gaudebunt ergo, quod uel paucis ſcribam ipſorum gloriam & meam ignominiam.

Ipſi quidem conſentiunt alijs Sacramentarijs, negantes panem Domini eſſe corpus Chriſti, & poculum Domini eſſe ſanguinem Chriſti, iccirco habent illos pro bonis ſocijs panis & uini, ſed autoritatem ſpiritus illis detrahunt & ſibi arrogant. Sic enim huc ſcripſit unus ex anteſignanis eorum. Zuuinglius, inquit, ut uir bonus non gloriatur de reuelatione aliqua, ſed ſic ſcribit, Somnium narro &c. nos autem habemus ſpiritus reuelationem.

Hæc reuelatio etiam huc ita ſcripta erat. Vni eorum, dum eſſet nimis anxius pro ſua cauſa Euchariſtiæ, uiſum quaſi admoneretur à ſpiritu ſancto ut legeret, hunc ſtatim aperuiſſe librum beati Cypriani martyris & inueniſſe libro. 1. Epiſt. 6. unde non poſſet poſtea dubitare, panem Domini non eſſe corpus

eius.

eius. Vides certitudinem huius spiritus, cui non licet nunc dubitare, etiamsi Christus diuersum dicat. Lege totum Cyprianum, dispeream si in hac causa non dicat id quod nos. Quæ ergo fuit illa spiritus reuelatio ex uerbis Cypriani?

Quin dicamus de uerbis eorum supra propositis. Si uera sunt quæ proponunt, cur non paramus coronas? cur non decernimus eis triumphum? composita est discordia, non habemus uel uerbum, quo Sacramentarijs obmurmuremus. Dolebunt quidem Sacramentarij se perdidisse suam gloriam, quam alij per Tuto, alij per significat, alij aliter quæsierunt, & indigne ferent se hactenus humanis suis somnijs fuisse sacræ Christi institutionis depravatores, quando nunc ex istis audiũt uerba Christi sine tropo debere accipi, sed minus dolebunt, quando, utcunque male pugnatum est, uident uictoriam stare à se, & nos succumbere, contra quos grauius pugnauerunt quám contra papistas, quia nos Satan grauius odio prosequitur. Lutherani uero, quos uocant, uelint nolint, cogentur accedere & herbam porrigere. In hoc infœliciores q, licet integris uiribus & armis, non tamen possunt gloriari de uictoria, Siquidem postquám bene pugnarunt optimis argumentis, hoc solum requirentes, ut uerba institutionis Christi simplicissime acciperentur, arma & pugnæ probantur, & uictoria cedit eis, qui male pugnauerunt, attestante spiritus reuelatione, quæ dixerat suo mystæ, Quid si neq; Zuuinglius neq; Lutherus probe sentiret de Eucharistia? Verba nunc manent nobis integra in naturali significatione, Hoc, id est, hic panis significat panem. Est capitur substantiue, Corpus meum pro corpore uero Christi non significato, Quid aliud requirimus? Et tamen panis non est corpus Christi, id quod suscipiebamus ex uerbis Christi, in naturali significatione acceptis defendendum. Non est nunc ultra nobis excusatio, si non fiamus Sacramentarij. Istam uictoriam & pacem, & Sacramentarij & nos, quibus quæso debemus nisi istis tanto spiritu afflatis? Quid mirum, si totus mundus miretur, post tanta dissidia, tam subito per hos omnia in unum coijsse?

Ego uero, licet adhuc ita pertinax ut non accedam, tamen ne sim omnino ingratus tantæ reuelationi, ago gratias nomine omnium Lutheranorum atqueadeo Christianorum, primum quod docent hæc uerba, Hoc est corpus meum, debere accipi in sua naturali significatione, quemadmodum etiam prolata sunt à Domino, & ab Euangelistis & Paulo ex spiritu sancto prolata simplicissime, quia per hoc damnant omneis alios Sacramentarios, quotquot hactenus scripserunt, Deinde quod claris uerbis fatentur in cæna non posse aliud esse corpus & alium sanguinem, quám de quibus antea Dominus in Ioanne locutus est. Nam hic nobis ita pergere licet. At Dominus in Ioanne locutus est de

est de uera sua carne & sanguine, Ergo & in cœna est uerum corpus & uerus Christi sanguis, quando Dominus dicit, Hic panis est corpus meum, Hoc poculum est sanguis meus. Hac ratione frustra expectatis uos spiritualistæ, ut gratias agant uobis alij Sacramentarij, dum sic protinus & arma & totam causam ceditis nobis, & tamen iucundo interim somnio pugnatis contra nos.

Sic autem faceretis contra nos ex Ioannis sexto, si ibi traderet dominus, ut in cœna, panem & uinum, & constaret ex certo Christi uerbo ista duo esse uera, alterum quod panis & uinum Ioannis sexto esset idem panis & uinum quæ sunt in cœna, alterum quod panis & uinum Ioannis sexto non esset corpus & sanguis Christi, tunc certo liceret uobis inferre, Panis & uinum Ioannis sexto non sunt corpus & sanguis Christi, ergo & panis & uinum in cœna non sunt corpus & sanguis Christi. Iam uero quando nihil horum habetis Ioannis sexto, quare ex eo loco probatis contra nos panem quem frangimus, de quo Christus dicit, Hic panis est corpus meum, non esse corpus Christi, & poculum cui benedicimus, de quo Christus dicit, Hoc poculum est sanguis meus, non esse sanguinem Christi? Quando quæso negat Christus Ioannis sexto, quod in cœna asserit? ut non dicam quod hoc non posit.

Gratias itaq; habemus uobis, quod asseritis uerba Christi

Christi hic simplicissime absque tropo accipienda, & non posse in cœna aliud esse corpus & sanguinem, quàm de quibus antea Dominus in Ioanne locutus est, Male uos interim habet, quod in cœna & non Ioannis sexto panem adhibet instituens externum Sacramentũ de quo pane uult ut credamus, quod externe non uidemus, neq; ulli sensus capiunt, sed sola fides, nempe esse corpus suum, propter uerbũ, Hoc est corpus meũ, sed interim expostulate cum eo qui ita uoluit, nos certe rationem nostræ fidei reddimus ex uerbo Christi, q̃ si non placet uobis, ite aliò.

Nunc & rationem reddere uolo meæ pertinaciæ, quare his tam bene pro nobis pronunciantibus, ut dixi, & tamen non nobiscum sentientibus, non posim neq; debeam accedere. Dicunt, Hæc Christi uerba conferimus cum alijs Christi uerbis, quæ scribuntur Ioannis sexto. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Interim autem tacent quomodo conferant.

Sic conferunt quemadmodum & scribere & docere solent, Est non potest, inquiunt, accipi pro significat, neq; corpus pro corpore significato, sed omnia uerba debent accipi in naturali significatione. Hæc nobis placent, ut diximus. Pergunt uero, Sic ex Ioannis sexto accipiemus uerborum cœnæ genuinam sententiam. Christus ibi dicit, Caro mea uere est cibus, &

sanguis

& ſanguis meus uere eſt potus, & non dicit, Cibus eſt caro mea ſiue panis eſt corpus meum, & potus eſt ſanguis meus, Ergo & in cæna, licet hoc ordine uerba expreſſa ſint, Hoc ſiue hic panis eſt corpus meum, Hoc poculum eſt ſanguis meus, tamen quod ad intelligentiam & ſententiam uerborum attinet, ſic conſtruenda ſunt, Corpus meum eſt hoc, id eſt panis, quemadmodum Ioannis ſexto dicit, Caro mea eſt cibus. Item, Nouum Teſtamentum in meo ſanguine, qui pro uobis effunditur in remiſſionem peccatorum, eſt hoc poculum, ut breuiter ſit ſententia, Sanguis meus eſt poculum, quemadmodum Ioan. 6. dicit, Sanguis meus uere eſt potus.

Hic interim miramur quo iſti nos abducant, Non ſuſtinent, & magnum periculum ſalutis eſſe calumniantur, quod non ſinimus in cæna Domini ſimplicem panem eſſe, propter uerbum dicentis, Hoc eſt corpus meum, & quod non ſinimus ſimplex uinum eſſe, propter uerbum dicentis, Hoc poculum eſt ſanguis meus, & ipſi ex uero corpore Chriſti faciunt nobis corporalem & uiſibilem panem, quem quotidie edunt omneis homines, & ex uero ſanguine Chriſti pro peccatis effuſo faciunt nobis corporalem & uulgarem potum, quem quotidie bibunt omneis homines, Ita corpus filij Dei fit uulgaris panis, & ſanguis filij Dei atque adeo Dei, quemadmodum dicit Paulus Actor. xx. fit uulgaris potus. Quid enim aliud ex hac interpretatione uidebis, ſi, quemadmodum aiunt, uerba debent manere in propria & naturali ſignificatione? Hoc ſine dubio demonſtrat panem ut certiſſime ſignificetur, Hoc, id eſt, hic panis. At hunc panem non ſinunt aliud eſſe quám panem, utcunque magnam reuerentiam affingant dominico, ut aiunt, Sacramento, coacti ſcilicet alijs Pauli uerbis. Ergo corpus meum eſt hic panis, non aliam habet ſententiam ſecundum naturalem uerborum ſignificationem, quám hanc, Corpus meum eſt panis externus, niſi hic panis, quem Chriſtus frangit, non ſit panis externus. Atq; hoc adhuc manifeſtius eſſet in traditione alicis, ubi non ſolum HOC dicitur, ut in traditione panis, ſed etiam additur Poculum, ut ſecundum eos dicatur, Meus ſanguis eſt hoc poculum, Si hoc poculum non eſt externum, non dicunt ſanguinem Chriſti eſſe poculum externum. Certum eſt quod nobis non permittunt in cæna panem aliud eſſe quám externum, & poculum aliud quàm externum, utcunque reclamemus ex uerbis Chriſti.

Vides ne tandem quo deijciatur nobis corpus & ſanguis Chriſti? Hic expoſtularem cum eis, quid proſit edere panificatum corpus, & bibere poculificatum ſanguinem, ſed nondum eſt huius fabulæ finis. Non enim hoc quod dixi uolunt, ſed nemo aliud quàm quod dixi ex inuerſione eorum poteſt colligere, quando ſimul iactitant ſeſe omnia uerba accipere in primaria ſignificatione,

Itaq; sic dicunt, Non docemus legendum, Corpus meum est hic panis, sed quemadmodum uerba habent, Corpus meum est hoc, & quanquám de calice legatur, Hoc poculum, non simpliciter Hoc, tamen censemus stygmen poni oportere post Hoc, ante poculum, id est, inter Hoc & poculũ, sic τουτο, τὸ ποτήριον, ut ita legas & intelligas, Nouum Testamentum in meo sanguine, qui pro uobis effunditur in remißionem peccatorum est hoc, quid? nempe poculum. Hic ualde commode poculum esset omissum. Porro, inquiunt, quando docemus sic construendum, Corpus meum est hoc, non intelligimus Hoc, id est hic panis, sed simpliciter, Hoc, id est, panis, & panem non intelligimus panem corporalem, sed spiritualem, qui pascit animam, ut sic dicat Christus demonstrans panem quem frangit, Corpus meum est hoc, id est, panis, nempe spiritualis, & ita conueniat hoc cum eo quod dicitur Ioannis sexto, Caro mea uere est cibus. Sic & de calice intelligimus uerba Christi, Nouum Testamentum in meo sanguine, qui pro uobis effunditur, est hoc, nempe poculum, scilicet, non quod tenet uel dat Dominus sed spirituale, quemadmodum Christus dicit Ioannis sexto, Sanguis meus uere est potus.

Satis crasse nunc tibi ob oculos posui optime lector, quomodo isti conferant uerba cænæ dominicæ cum sexto Capite Ioannis. Apud eos hæc oratio non est uera, Panis est corpus Christi, etiam si Christus dicat, Hic panis est corpus meum, quemadmodum & postea dicit, Hoc poculum uel hic calix &c. Non, inquam, est uera, nisi conuertas & retrograde legas omnia sic, Corpus Christi est panis &c. ita tamen ut non significentur panis & poculum, quæ distribuit Christus in cæna, sed alia, nempe panis spiritualis & poculum spirituale.

Non dico nunc quàm ista non commode cohæreant in institutione Christi, Accipite, comedite, corpus meum est panis spiritualis, Accipite, bibite, sanguis meus est potus spiritualis, nisi multa addas ex tuo sensu, quemadmodum isti solent, nisi etiam cohærere putes, si quis porrigendo tibi panem uulgarem dicat, Accipe, comede, musca uolat, & postea pro sui dicti confirmatione addat multa dicens, Itur in antiquam syluam, stabula alta ferarum. Et, quis est adeo indoctus, qui nesciat octo esse Grammaticis parteis orationis &c? Interim possunt hæc omnia esse uera, nempe q, musca uolat, quod itur in antiquam aliquam syluam &c. tu tamen nisi plane sis stupidus, requires qui ista sibi cohæreant, non enim licet inferre aut probare quodlibet ex quolibet. Ita non requirimus ex eis num uera sint, quæ de spirituali cibo & potu multa dicunt, & quod elementa huius mundi non possint iustificare, immo quod sola carnalis Sacramenti comestio

non sit remissio peccatorum &c. quæ sine eis scimus & uera esse docemus.

Quanquam mirer sæpe apud me, quosdam tam impudentia contra nos iactare mendacia, mirer etiam quod propter ea, quæ de nostris Sacramentis asseri-mus, mentiuntur nos fidere elementis huius mundi, & iusticiam sperare in aquula baptismi, & in pane & uino, quasi uero res istas externas habeamus sine uerbo & institutione ac iussione Christi Domini nostri. In hoc uerbo fidimus, quod non est elementum huius mundi, sed ueritas Dei, quæ manet in æternum. Alioqui sine isto uerbo permitteremus uobis panem esse panem, sicut lapidem lapidem, ficus ficus &c. Sed uestræ opiniones sunt uobis Christi uerbo multo chariores.

Quid ergo requirimus ex eis? hoc solum ut certificent conscientias primum suas, deinde & aliorum, qui conueniant ea quæ dicunt illis uerbis, quibus Christus instituit nobis hoc sacrum conuiuium, num conuersio uerborum respondeat illi uerborum ordini, quo Christum scribunt Euangelistæ expressisse, deniq; ut dicant nobis quando præstituri sint quod promiserũt, nempe se uelle accipere omnia uerba huius sacræ institutionis simplicissime in propria & naturali omnium uerborum significatione, ita ut nihil addant &c. Video enim quod ista promissione damnarint quidem omneis

omneis alios Sacramentarios, ut soli habeant gloriam, quam alij tantopere quæsierunt, sed nos interim falsa spe luserunt. Nam statim in ipso sermonis exordio, ex pane qui frangitur á nobis, faciunt panem spiritualem, Hoc scilicet est omnia uerba Christi accipere in naturali significatione?

At hic expostulo cum eis, Si secundum naturalem ut dicitis panis significationem, propter Christi institutionem, panis externus fit uobis panis spiritualis, unde pascatur spiritus. Dicitis enim, Corpus meum est hoc, id est, panis, & ne quis panem externum intelligat, additis spiritualis, & simul dicitis uoces manere in propria & naturali significatione. Si naturalis significatio est hic, ut panis qui frangitur significet non panem externum, sed spiritualem, ut panis hic sit uobis panis spiritualis, quo probetis hic Christum pronunciare his uerbis, Hoc est corpus meum, quasi dicat, corpus meum est panis spiritualis, alioqui non uideo quomodo panis quem Christus tenet in manibus, non potius naturali significatione significet materialem panem quàm spiritualem. Si, inquam, ista uestra uera sunt, quemadmodum promisistis uos omnia uelle accipere simplicissime. Si panis in cæna est panis spiritualis, alioqui quomodo constaret, quod exponitis, Corpus meum est hoc, id est, panis spiritualis, quando nulli dubium est, HOC, hunc panem significare, qui

ibi manibus & ore tractatur? Cur quæso nos accusatis, quod fatemur panem dominicum in cæna esse corpus Christi, quando non innitimur nostris somnijs sed certis Christi uerbis?

Quis est panis spiritualis nisi Christus, quemadmodum & uos dicitis ex Ioannis sexto. Caro mea uere est cibus &c? Si ergo panis cænæ est uobis panis spiritualis, cur non est nobis corpus Christi? Si tantum ualent uestræ inuersiones & additiones, cur non ualeat nobis ipsa simplicissima Christi institutio, quam uiolare deprauatis nonnullis uerbis nefas ducimus?

At non audis Pomerane? Nos non dicimus Christi corpus esse panem hunc, qui in cæna tractatur, ut intelligas, Corpus meum est hoc, id est, hic panis, sed esse panem, ut intelligas, Corpus meum est hoc, id est, panis, non quidem hic corporalis, sed spiritualis. Audio, intelligo, sed ita non manet naturalis uerborum significatio. Naturalis enim significatio huius dictionis Hoc, in uerbis Domini (id quod nemo negare debet) significat non quemlibet panem, sed solum hunc panem, qui in cæna demonstratur.

Permittite nobis itaq; ut uerba eo ordine accipiamus, quo Christus expressit & Euangelistæ descripserunt, & præstemus quæ uos præstare non potestis, nempe ut accipiamus uerba Christi simplicissime, & uicimus, atque adeo uictoria nostra stat in uerbo Christi.

Vides mi lector quám belle accipiant Christi uerba in naturali significatione, sed stultus ego qui hoc contra eos in una dictiuncula ostendere uolo, qui ut nulli unquam Sacramentarij totam orationem & ordinem uerborũ Christi inuertunt, aliã inducentes sentẽtiam, quæ hic in his Christi uerbis non est, nec esse potest. Tutistæ sunt sed alia ratione q̃ illi primi Sacramentarij. Habent enim hic duplex τὸ τὸ, id quod dicunt neglectum á sanctis patribus, atq; inde secutum errorem, quem nunc hac deprauatione sua & inuersione corrigunt, quasi ignoratum sit á patribus aut nobis, aliud esse quando dicit Christus, Hoc est corpus meum, & aliud quando dicit, Hoc facite, aut quasi patres non norint allegorias, quibus uel Origenes & post eum Hieronymus plus æquo sæpe abundant, aut quasi nos ignoremus allegorias, uel illas ueras in scriptura proditas, uel etiam illas quibus multi putant sibi licere quodlibet ubiq; fingere ex quolibet.

Et ne dicamus istos nostros ludere allegorijs, á uocabulo allegoriæ tantum abstinent, cæterum quod ad rem attinet, quis non uidet quid agant? qui etiam Significatistæ si fieri potest esse nolunt, & non allegorias se tractare, sed imaginem & ueritatem nobis proponere dicunt, atq; hunc locum de imagine &

ueritate tanti huc quidam ſcribens fecit, ut diceret, nullum unquam magis neceßarium locum in ſcripturis reuelatum, atque illum de imagine & ueritate. Quid audio? remißio peccatorum & iuſticia æterna quæ eſt per Chriſtum, ex ſcripturis iam reuelata per gratiam Dei patris noſtri, ſcilicet multo inferior eſt quàm locus de imagine & ueritate? quaſi uero ualde nouum ſit dicere, Panis materialis ſignificat panem ſpiritualem, uel ne peccem in hos, qui non uolunt uti uerbo ſignificat, Panis materialis eſt imago illius panis qui eſt ſpiritualis. Sicut enim ille corpus, ita hic animam paſcit &c. Quid iuuat illa protrita quaſi nouam reuelationem mundo uendere, ut uideare nouus autor?

At ais, in hac oratione, Corpus Chriſti eſt panis ſpiritualis, omnia uocabula accipiũtur in propria & naturali ſignificatione, quis negat? At hæc, quid ad panem cænæ in hac iſtorum inuerſione? Breuiter, Nolunt eſſe ſignificatiſtæ, ut audiſti, neq; aliis Sacramentarijs ſimiles, niſi in hoc ſolo, quod negant panem Domini & poculum Domini eſſe corpus & ſanguinem Chriſti, id quod nos contra eos aſſerimus, non ob ipſa elementa panis & uini, ſed propter ipſa uerba Chriſti &c.

Quid ergo ſunt? Certe ſunt præpoſteri & inuerſores uerborum Chriſti, ne unam quidem dictionem (ſi orationem & ſententiam ſpectes) in propria & naturali ſignificatione accipientes, Duplicem faciunt conuerſionem (ſic enim nunc libet loqui) alteram conuerſionem ſimplicem, Panis eſt corpus meum, Corpus meum eſt panis, Hic cæue ne dicas, Hic panis. Alteram conuerſionem per accidens, Panis eſt corpus meum, Corpus meum eſt panis ſpiritualis, Et tamen etiam ſi ſexcenties conuerterent omnia, non ſequeretur illa conſequentia, quam ſolam uolunt tanto cogitationum ſuarum ſudore illatam, Ergo panis Domini in cæna non eſt corpus eius. Manet enim perpetuo illa æterna ueritas quæ pronunciat, Hic panis, quem uobis do & diſtribuo, eſt corpus meum, Hoc poculum, quod uobis bibendum do, eſt ſanguis meus.

Hæc itaq; de collatione eorum, qua conferunt cænam dominicam cum ſexto Capite Ioannis, & de promißione magnifica, qua promittunt ſe hic omnia Chriſti uerba in naturali accipere uelle ſignificatione. Iamdudum, ut puto, accepiſſent Hoc pro tale, ut Hoc, id eſt, tale quiddam eſt corpus meum, id quod, utcunq; non inſtitutioni Chriſti, tamen perbelle quadraret ipſorum & ſententiæ & inuerſioni, ut poſſent non Tuiſtæ ſed Taliſtæ dici, niſi timuiſſent hoc ipſum non ſatis reſpondere ſuæ promißioni.

Vide nunc reliqua eorum uerba, Et diuidimus, inquiunt, cænam Domini in ſpiritualem comeſtionem & bibitionem

bibitionem, & in dignam commemorationem siue panis fractionem, & calicis Domini bibitionem, ut Paulus uocat.

Confuse satis hæc dicuntur, quemadmodum dici debet ab illis, qui uel non intelligunt quæ dicunt, uel fateri nolunt quod sentiunt, fractionem pro comestionem accipiunt, alióqui non dicerent, panis fractionem & calicis Domini bibitionem, sed hoc parum moror, ne putent me calumniari uelle.

Miror uero cur commemorationem idem faciunt quod fractionem siue comestionem panis, & bibitionem calicis, quando & secundum eos & secundum nos panis Domini & calix Domini posit à quibusdam sumi absq; Christi commemoratione, sed male, ad iudicium, contra iussionem & institutionem Christi, quæ ergo separari possunt non sunt idem, tametsi in cæna Domini coniungi debeant, ut & ego supra dixi.

Quod autem de spirituali comestione & bibitione dicunt, sancta quidem specie dicunt, sed duplici iniuria, altera contra institutionem Christi, ne panis qui hic corporaliter editur, credatur esse corpus Christi, de quo tamen Christus dicit, Hic panis est corpus meum. Quod si tibi displicet, quod dico hic panis, non displiceat quod sequitur, Hoc poculum &c. Altera contra nos, quasi nos doccamus corporalem istam huius Sacramenti comestionem & bibitionem absq; spirituali, hoc est externum Sacramentum (quod in se continet ea quæ sensus non percipit, sed Christus dicit) absq; fide sumendum, Nam ista mendacia iam dudum quidam nituntur spargere in uulgus, sed frustra, reclamantibus nostris publicis scriptis & doctrina.

Diuidant igitur isti ut uelint cænam dominicam, nos hic edimus Christi corpus & bibimus Christi sanguinem, in Christi commemorationem, quemadmodum satis supra de pane & calice Domini diximus.

Addunt uero, In commemoratione faciunt Christiani quod Christus fecit & postea facere iussit in sui commemorationem, postquàm suum corpus dedit (nempe in cruce) & suum sanguinem effudit in remissionem peccatorum, quemadmodum hæc in uerbis Domini & Pauli latius sunt expressa & clarius.

Respondeo, Sancta uerba dicitis, quæ nobis quidem sancta sunt sed non uobis, Primum, quia isto fuco uos ornatis, ne uulgus existimet uos contra Christi institutionem sentire, Deinde, quia his uerbis alióqui apud Christianos ueris, quæritis hoc Satanæ mendacium statuere, Christi panis non est Christi corpus, Christi poculum non est Christi sanguis, contra Christi manifestam institutionem. Quem autem Christi panem dicam aut quod Christi poculum, ex Pauli uerbis notum

notum est, qui dicit, Panem hunc & poculum Domini &c. nempe de quibus Dominus noster Iesus Christus pronunciauit, Hic panis est corpus meum, Hoc poculum est sanguis meus.

Dicitis hæc in uerbis Domini & Pauli latius expressa, ut qui ignorant ueritatem interim sic magnifice de uobis sentiant. Si ea quæ isti dicunt, sunt latius in uerbis Domini & Pauli expressa, quid alij contradicunt? quis sine impietate contradicit uerbis manifestis & expressis Domini & Pauli? Et nos ergo dicimus ista latius in uerbis Domini & Pauli expressa, sed non pro uobis. Nondum enim sic induxistis aut obliterastis nobis omnia quæ sacram hanc Christi institutionem nobis describunt, ut non uideamus quid uelint.

Eodem fuco meministis sæpe corporis Christi in cruce traditi, & sanguinis in cruce effusi, non quod horum meminisse non dicamus necessarium in hac sacra cæna, quam docemus institutam in Christi commemorationem siue annunciationem mortis eius, sed quod ueremini ne quis ita de uobis male sentiat, Hi multa loquuntur de cæna Domini, cur interim non dicunt de corpore & sanguine Christi?

Quod uero dicitis, In commemoratione faciunt Christiani quod Christus fecit & postea facere iussit &c. nemo negat. At interrogo uos qui hæc dicitis, quando multa dicitis de faciendo quæ Christus iubet, cur non uel semel dicitis de credendo quæ Christus dicit? sed ne effugium quæratis, de fide loquor uerborũ Christi, quæ loquitur in cæna, Hic panis est corpus meum, hoc poculum est sanguis meus. An non satis hactenus erratum est dum opera arripimus, uerbum Christi abijcientes? Vbi est professio uestra, qua professi temini multa uos docere de fide & spiritu, ut interim ex uerbis uestris homines de nobis male sentiant, quasi omnia doceamus de Sacramento absq; fide, quasi asserentes ueritatem uerborum Christi, negemus interim ueritatem fidei Christianæ?

Ex his uerbis uestris consequitur uos nõ esse Christianos. Si enim Christiani sunt, qui in hac cõmemoratione faciunt quæ Christus iubet, uos Christiani non estis. Quando enim faceretis quod Christus iubet, qui non creditis hic quod Christus dicit? Christus dicit, Hic panis est corpus meum, Hoc poculum est sanguis meus. Non creditis hæc uerba esse uera, quæ tamen asseritis in propria & naturali significatione accipi oportere. Christus dicit, Pro uobis frangitur, Vos autem clamatis corpus Christi si est in pane omnino nobis inutile esse, Dum itaq; sic negatis quæ Christus manifestis uerbis asserit, quæ est illa fides de qua gloriamini? quam fiduciam potestis habere in Christum, qui contenditis contra Christi uerbum? Asserit ille, uos negatis,

negatis, Qui, inquit, non est mecum aduersum me est, & qui non colligit mecum dispergit. Quia uero non creditis, quæ Christus in hac sacra institutione dicit, consequitur necessario, quod uos estis illi ipsi qui non faciunt in hac commemoratione quod Christus iussit. Siquidem dominus non iussit, Accipite, comedite panẽ qui non est corpus meum, quemadmodum uos dicitis eum iussisse, sed, Accipite, comedite panem qui est corpus meũ, quid enim aliud potestis accipere ex his uerbis, Accipite, comedite, Hic panis est corpus meum? Sic & non iussit bibere solum poculum, sed poculum quod est sanguis eius. Christiani itaq; quemadmodum dicitis hic faciunt quod Christus iussit, edunt corpus Domini, credentes panem quem edunt esse corpus Domini, propter eius uerbum dicentis, Hoc est corpus meum, & bibunt sanguinem Domini, credentes poculum quod bibunt esse sanguinem domini, propter eius uerbum dicentis, Hoc poculum est sanguis meus. Hoc ita á Christo iussum uos non facitis, immo etiam resistitis omni conatu & doctrina, ne alij faciant, ubi est ergo uester in hac parte Christianismus?

Non potestis celebrare cænam dominicam, etiamsi uno die sexcenties ad uestra excogitata tanquám ad cænam dominicam conueniatis, quia uestrum panem & uestrum poculum, quæ fingitis uos accipere secundum hanc Christi iussionem, institutio Christi non agnoscit, noscit, quocunq; nomine appellaueritis, non est hoc quod Christus instituit, sed potius humana præsumptio, & præterea blasphemia manifesta contra Christi uerbum.

Nunc etiam operæ precium est uidere, quid in fine suæ confessionis addant, nimirum hæc uerba, Sic, inquiunt, instituit Christus, Paulus Corinthijs ordinauit, sancti patres in primitiua Ecclesia obseruarunt, Tertullianus, Cyprianus, Hilarius, Augustinus & plures scripserunt.

Hic si eruditior aliquis eos urgeat, quid uelint his uerbis, Sic instituit &c. Nam consultum eis uisum est ut sua obscuritate luderent, & si fieri posset lucem obscurarent. Respondebunt, Primum nos referimus hæc ad ea quæ proxime præcesserunt, Sic instituit Christus, ordinarunt Apostoli, seruarunt pij, ut ista fierent in Christi commemorationem, quasi uero interim sit aliquis qui hoc neget, Deinde quod seorsum sanctorum doctorum memininus, hoc uolumus, quod sancti doctores contulerunt cænam dominicam cum sexto Capite Ioannis ut nos, ut uidere liceat, quanta sanctitas, quanta eruditio, quanta autoritas stet á nobis, Huius rei testimonio est, quod in sextum Caput Ioannis scribentes, multa scripserunt de Eucharistiæ Sacramento.

Interim tamen quid quærant isti indoctioribus & uulgo

vulgo his uerbis persuadere, quis ex nobis non uidet? nimirum hoc & non aliud. Sciunt omneis nos sentire & docere, quod panis cænæ dominicæ non est corpus Christi, neq; poculum sanguis, quando ergo erumpimus isto epilogo & magnificis uerbis, Sic instituit Christus, Paulus ordinauit &c. quid aliud cogitabit stultum vulgus, quod egregie ignorat quid dicamus, quàm quod Christus, Apostoli, omneis doctores, atque adeo omneis pij sentiant nobiscum, & indignabitur illis qui docent, hunc panem esse corpus Christi, hoc poculum esse sanguinem Christi, Coram eruditis & urgentibus habemus aliud quod respondeamus. Sed sic ludere in re seria est signum hominum Deum non timentium, id quod uiderit Deus.

Nos itaq; illis uerbis sic respondemus, Quid Christus instituerit nemo potest ignorare, qui uoluerit uidere institutionem hanc claris uerbis in Euangelistis & Paulo descriptam, Si qui autem sunt sua opinione contra Christi uerba tam lucida excæcati, utcunq; glorientur de sua eruditione, non debet cæcitas clarissimum solis lumem accusare. Quid Apostoli ordinarint, quis non uidet in ordinatione illa Pauli apud Corinthios? nisi Paulus non sit Apostolus & eius ordinatio non sit Apostolica, ut non dicam, q, ubi Christus in ultima cæna ordinauit & instituit hoc Sacramentum corporis & sanguinis sui & iussit ita fieri, non licet

licet ulli Apostolo, ulli Ecclesiæ aut Angelo mutare aut aliter ordinare, quemadmodum Paulus dicit, quod annunciatio mortis Domini, quoties ederimus panem & biberimus calicem Domini, debet manere in Ecclesia fidelium, donec ueniat, id est, usq; ad extremum mundi diem, etiam reclamantibus papistis, etiam reclamantibus Sacramentarijs, quibusq; autem suo modo.

Nam si uis scire quid Apostoli ordinare, quid Ecclesiæ Dei obseruare, quid doctores Ecclesiæ docere & scribere, quid omnes fideles sentire debeant de hac sacratissima corporis & sanguinis Christi institutione, quo uertes oculos nisi ad ipsa huius institutionis uerba & Christi mandatum? Quod autem contra hæc uerba & mandatum Christi tam expressum obseruatum alicubi, doctum aut scriptum fuerit, quis piorum probabit? Nulla autoritas debet hic nobis abrogare Christi autoritatem, de quo dixit pater, Hunc audite, & qui non audierit, ego ultor existam, & ipse Christus Ioann. 12. Qui, inquit, spernit me & non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum, Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.

Vis scire quam autoritatem prætendant Apostoli, tradentes Ecclesijs Christi hanc sacram Christi institutionem? audi Paulum dicentem, Ego enim accepi à Domino quod & tradidi uobis, quoniam Dominus

noſter Ieſus Chriſtus in ea nocte qua tradebatur &c. Non uoluit nec debuit hic aliud tradere quàm à Chriſto acceperat, nam & ipſe ſcripſerat requiri in diſpenſatoribus, ut fidelis aliquis inueniatur.

Cum Eccleſia itaq; quam uocamus catholicam & Apoſtolicam, quæ Chriſtum audit & facit hic quemadmodum Chriſtus inſtituit & iußit, nos integram & inuiolatam ſeruamus hanc Chriſti inſtitutionem, id quod nullæ portæ inferorum hactenus quacunq; ſpecie aliter nobis perſuadere iam reuelata ueritate potuerunt. Si qui aliter docent & præcipiunt contra Chriſti inſtitutionem, iactantes interim ſe eſſe Eccleſiam, & Eccleſiam poſſe aliter ordinare contra ordinationem & mandatum Chriſti, uiderint quid dicant, certe ad Eccleſiam catholicam & Apoſtolicam quæ Chriſtum audit, ſaltem in hac cauſa non pertinent.

Porro ut pergam, quid præterea ſancti patres in Eccleſia primitiua obſeruarint, notum rurſum eſt ex Epiſtola Pauli ad Corinthios, niſi etiam ſanctus Paulus non ſit unus ex ſanctis patribus, & Corinthij quibus tunc ſcribebat & quibus prædicauerat, non pertineant ad primitiuã illam Eccleſiam. Da mihi aliquã Eccleſiam priorem uel antiquiorẽ, q̃ obſeruarit hanc Chriſti inſtitutionem aliter, aut quæ crediderit panem cænæ Domini non eſſe corpus Domini? ad quæ obſcura

obſcura nos mittis præſente tanta luce? Si de primitiua Eccleſia, quid obſeruarit, agitur, ecce habes Eccleſiam Corinthiorum ab Apoſtolo Paulo inſtitutam.

Quos ergo patres nobis obijcies contra Chriſtum & contra Chriſti Apoſtolos? Doctrinam Apoſtolicam, quæ Chriſti eſt, ſuſcipere debent Chriſtiani, immo oues Chriſti uocem ſui paſtoris audiunt. Nihil ucro pertinet ad eas, ſi qui quacunq; ſpecie uel ſcripturarum uel ſanctitatis aliter docent, Alienum enim non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, nam uocem alienorum non nouerunt. Apoſtoli fundamentum Chriſtum poſuerunt ſua doctrina. Omneis autem alij doctores ab Apoſtolis uſq; ad finem mundi hoc præcepto tenentur. 1. Corinth. 3. Vnuſquiſq; uideat quomodo ſuperædificet, ne pius doctor incaute lignum, fœnum, ſtipulam ſua doctrina ſuperædificet, id eſt, humana, quæ non ſunt uerbum Dei, quæ oportet aliquando confundi & perire, Nam omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni &c. Verbum autem Domini ſtabit in æternum.

Qui uolunt eſſe ſancti & Eccleſiæ doctores, prius audiant ipſi Chriſtum, & ſic proponant nobis, non quæ ipſis uidentur, ſed quæ acceperunt à Chriſto, quẽadmodum Paulus de hac Chriſti inſtitutione dixit, Ego enim accepi á Domino quod & tradidi uobis. Alioqui dic mihi unde poſſent dici uel eſſe ſancti doctores?

Hæc interim dico, quasi sint aliqui ex ueteribus doctores, qui dicant panẽ cænæ dominicæ non esse corpus Christi, & poculum non esse sanguinem, quod si dicerent, non tam contra nos dicerent quàm contra Christum, contra Paulum, contra obseruationem primitiuæ Ecclesiæ quam uides apud Corinthios, Christianus scilicet tales audiret?

Nunc uero quando ueteres non hoc dixerunt, quid opus est sanctos uiros ista inuidia apud Christianos grauare? Nam tametsi quædam sexti capitis in Ioanne de Sacramento panis & uini, quod Christus in cæna instituit, intellexerunt, quod quám non indigne feramus, postea forte dicam, tamen non dixerunt, quod posset esse contra nos, pro illis qui negant panem in cæna Domini esse corpus Domini, immo claris uerbis dicunt quod Christus dicit, nempe panem esse corpus Domini, & poculum sanguinem.

Siue ergo uerbis sexti capitis Ioannis pro Sacramento panis & uini recte usi sint siue etiam abusi, tamen pro nobis dicunt, scilicet id quod Christus instituit, panem hunc esse corpus Christi, & poculum sanguinem, propter Christi institutionem.

Hoc quando doctus Oecolampadius & lectionis ueterum studiosus non ignorauit, nempe ueteres quædam in sexto capite Ioannis manifeste interpretari de hoc Sacramento, miror qua conscientia cum quibusdã manifestis Chrysostomi uerbis premeretur, sic ausus fuerit scribere. Qui, inquit, hæc Chrysostomi legunt, memores esse debent legere se commentarios in sextum caput Ioannis, ubi Christus nihil de Sacramentaria manducatione loquitur.

Esto enim ibi Christus de Sacramentaria manducatione non loquatur, id quod & ego uerum puto, tamen patres ibi non obscure quædam de Sacramentaria manducatione dixerunt, & de Sacramento panis & uini quædam uerba Christi intellexerunt, id quod Augustinus de consensu Euangelistarum in principio libri. 3. sic dicit, Cænantibus &c. Ioannes autem de corpore & sanguine domini hoc loco nihil dixit, sed plane alibi multo uberius hinc dominum locutum testatur. Hæc Augustinus.

At ais, Patres in sextum caput Ioannis multa simul dicunt de spirituali carnis & sanguinis Christi manducatione. Cur non? quid enim illic commodius dicerent? sed propterea non negant Sacramentariam illam corporis Christi manducationem, quam Christus in cæna instituit, immo hanc non obscuris uerbis confirmant, sed hanc sine illa fieri ad iudicium, quemadmodum & Paulus dicit.

Audiamus uero ipsos patres, quorum nomina isti expresserunt, ut uideas quid de Sacramento hoc panis & uini sentiant.

Tertullianus in libro de resurrectione carnis, dicit carnem nostram corpore & sanguine Christi uesci, ut & anima de deo saginetur. Quid clarius potuit dici contra Sacramentarios? de Sacramento enim illic loquitur.

Cyprianus uero cum triginta nouem Episcopis scribit ita Cornelio Episcopo Romano, ut legis lib. 1. Epistolarum capite. 2. At uero nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus sed uiuentibus communicatio á nobis danda est (de illis hæc dicit, qui in persecutione negauerant Christum, & postea resipiscentes parati erant pro Christo pati) ut quos excitamus & exhortamur in prelium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione corporis & sanguinis Christi muniamus, Et cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium uolumus, munimento dominicæ saturitatis armemus, Nam quomodo prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis sanguinem Christi denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini iure communicationis admittimus? Hæc uerba multis modis contra Sacramentarios dicta sunt.

Hilarius autem de trinitate libro. 8. sic ait, Si uere uerbum caro factum est, & nos uere uerbum carnem cibo dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub Sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Item, Si uere igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & uere ille homo qui ex Maria natus fuit, Christus est, nosq; uere sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus &c. De Augustino antea dixi.

Quando itaq; tanti uiri pro Christi uerbo ita dixerunt, cur nunc eos infames reddimus, quasi ubi Christus dicit, Hoc est corpus meũ, ipsi dixerint, Hoc non est corpus tuum? Vt nunc non repetam, quod etiamsi patres scripsissent pro Sacramentarijs, id quod non fecerunt, & si quædã eorum obscuriora uerba tibi uideantur eò trahi, uide quæ alibi clarius & manifestioribus uerbis dicunt, Si, inquam, scripsissent pro Sacramentarijs, tamen Christianis debet illibata manere secundum omnia uerba hæc sacra Christi institutio, sub Apostolis in primitiua Ecclesia seruata.

Vides igitur nunc tandem opinor, quid sibi uelint illi Sacramentarij, qui contra omneis alios Sacramentarios promittunt se omnia uerba accipere uelle in propria & naturali significatione, quando Christus

dicit, Hoc est corpus meum &c. ut nos sibi obnoxios faciant, & tamen ne á Sacramentarijs discedant, negant panem hunc esse corpus Domini, & poculum sanguinem, non tam conferentes, quemadmodum falso promittunt, cænam Domini cum. 6. capi. Ioannis, quam potius uerba Christi inuertentes, ut præposteró ordine accipiantur, & totam Christi hanc institutionem subuertentes. Allegoriarum ludus & uana hominum commenta non debent nobis auferre uerborum Christi ueritatem.

Hæc autem libentius de his Sacramentarijs dixi, quám de alijs, non solum quod alij iam notiores sunt ex publicis suis scriptis, quám ut posthac opus sit prodere quid uelint, sed etiam quod hi de quibus nunc dixi, solent nos & literis missis & coram per sermonem admonere, & per horrendum Dei iudicium & omnia Christianorum sacra adiurare, ut si quid errare eos uideamus indicemus, id quod etiã nũc uideo postulari in publico eorum scripto, quod utinam qui scripserunt non sub alieno sed sub suo nomine ædidissent. Ecce præstiti quod potui, si me audiunt lucratus sum fratres. Deus est mihi testis & Dominus noster Iesus Christus, quod credo me uera dixisse, Non possum á certis Christi uerbis, & institutione hac, quam Marcus, Matthæus, Lucas & Paulus descripserunt, ad uana hominum commenta & fluidas illorum, qui uerbum Christi contemnunt, opiniones deficere, Carior nobis debet esse nostra salus, quám ut pro certissimis & indubitatis Christi uerbis incerta & humana amplectamur.

Quod si me ut indoctiorem & rudiorem contempserint, quasi non intelligam præ mea carnalitate ipsorum spiritualitatem, quemadmodum his fastuosis uerbis inflati mente carnis suæ, nescientes de quibus affirmant, contra nos erigi solent, interim tamen trepidis (de quo non dubito) conscientijs, quod Deus & uerbi Dei ministri talia tandem non sint passuri, solabor meipsum & cantabo cum Psalmista dicens, Ibi timent timore, quoniam Dominus in generatione iusti est, Consilium humilis siue despecti pudefacitis, quoniam Dominus est fiducia eius, Hæc in hac causa mea fiducia est, quod nihil asséro contra Dominum & contra Christum eius, quod do gloriam uerbo & institutioni Domini mei Iesu Christi ego peccator.

Quod si aduersarij quædam me durius dixisse conquesti fuerint, ut solent quando ueritati cedere nolunt, sciant me malam ipsorum doctrinam bonis uerbis ornare non debuisse,

VErum quando uideo ab his sextum caput Ioannis in eum abusum assumi, ut ex eo negent sacram Christi de cená hac institutionẽ, id est, ut statuant panem Domini non esse corpus Domini, &

poculum sanguinem, id quod nemo unquam ueterum fecit, qui quibusdam uerbis ex sexto capite Ioannis pro hac Christi institutione non contra eam usi sunt, ut diximus antea, Dicam meam de sexto capite Ioannis sententiam, & quám non me male habeat, si quis quædam intelligat pro hoc Sacramento, ut & quidam ex ueteribus quædam intellexerunt, non enim damnamus quæ pie & uere dicuntur, etiamsi quandoq; non suo loco dicantur, modo non abutaris ad falsitatem statuendam contra Dei ueritatem, ut nunc ab istis fieri uideo.

Primum sexto capite Ioannis narratur historia saturatæ turbæ ex paucis panibus & piscibus, Deinde turbam, cum quæreret Iesum, audijsse, Amen Amen dico uobis quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus & saturati estis. Operemini non cibum qui perit &c. A quo loco admonet, ut non quærant cibum unde uenter saturetur, sed cibum spiritualem unde habeant uitam æternam, filium autem Dei qui pro nobis carnem & sanguinem assumpsit, hunc esse cibum, Hinc se uocat panem qui de cœlo descenderit, atque gloriosum Iudæorum illud Manna uix huius panis ueri siue cælestis Mannæ umbram fuisse dicit.

Edi autem hunc panem, siue ut postea dicit, edi hanc filij Dei carnem & bibi hunc filij Dei sanguinem, fide, ut inde habeas non uentris saturitatem ad horam sed uitam æternam, ut scilicet perpetuo edas spiritualiter filij Dei carnem, & bibas filij Dei sanguinem, hoc est carni & sanguini filij Dei, atqueadeo ipsi filio Dei siue Christo Deo & homini (quando Deus & homo in ista Christi persona separari non possint) incorporeris, donec non cessaueris credere filium Dei pro te carnem & sanguinem, id est, uerum hominem factum, & carnem eandem & sanguinem pro te in cruce expendisse, non credens aut sperans in aliquo alio salutem aut uitam æternam, quám in isto unico filio Dei incarnato.

Sic credere perpetuo, est perpetuo spiritualiter edere & bibere Christi filij Dei carnem & sanguinem, Christo uniri & incorporari, unde fit ut non possis non habere uitam æternam, quando filius Dei incarnatus, cui sic per fidē uniris, non est nisi uita æterna, ut ipse de sua sponsa á sese mundata & sanctificata possit dicere, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, id quod uides Ephe. 5. quemadmodum & hoc loco dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo, Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, ita qui ederit me uiuet ipse quoq; propter me, habet itaq; uitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die.

Hanc autem quam dixi illic esse sententiam in uerbis Christi

bis Christi & toto illo sermone, nempe illic doceri & commendari fidem siue fiduciam in Christum incarnatum, siue in Christi carnem & sanguinem, quæ non est caro ut alia caro hominum peccatrix, sed caro filij Dei, neq; is sanguis est sanguis ut aliorum, sed sanguis filij Dei, declarant manifestissime totius sermonis Christi uerba, ut uideas manducatione Christi, qui se panem uitæ appellat & est, siue manducatione carnis & bibitione sanguinis Christi, nihil aliud illic commendari quàm fidem in Christum incarnatum, in istum mediatorem Dei & hominum, in istum crucifixum, qui factus est nobis á Deo sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, ut qui gloriatur, in Domino glorietur, quod hunc pater proposuit nobis, ut sit nostrum propiciatorium per fidem in suo sanguine.

Nam sine fide, quæ est in hunc mediatorem, mera hypocrisis & mendacium est, si dicas te credere in Deum creatorem cœli & terræ, quemadmodum nunc Iudæi præsumunt, quibus & olim dixit Christus, Vos dicitis Deum esse patrem uestrum & non nouistis eum, ego autem noui eum, & si dixero quod non nouerim eum ero similis uestri mendax. Qui enim potes credere in eum siue fiduciam habere in eum, quem, ubi serio res agitur, sentis esse iratum iudicem, nimirum tuis peccatis in conscientia grauatus? fugies potius á conspectu eius, quemadmodum Iudæi in Horeb.

Horeb. Tunc autem accedes ad patrem, ubi fide cognoueris eius unigenitum traditum pro te, per quam fidem iam bonam conscientiam habes de remisso peccato & reconciliato Deo, atqueadeo te iam filium Dei factum, id quod alibi dicit, Ego sum uia, ueritas & uita, nemo uenit ad patrem nisi per me.

Hic testis est mihi Deus, quám abhorream à dogmate impio Zuuinglij, ut ab eo quo facit peccatum originale non damnabile peccatum sed defectum quendam, ita & ab eo quo nuper docuit publico scripto hæc Christi uerba, Caro mea uere est cibus, sic accipienda, Caro mea, id est, diuinitas mea, quod caro etiam Christi pascere uere non possit, siquidem caro Christi (secundum eum) non prodest quicq̃.

Quod si impietas calumnietur quasi ex scripturis, me maledictum, quod confidam in hominem & ponam carnem brachium meum. Respondeo maledictum & anathema esse, qui ista & similia in scripturis intelligit de isto homine, qui Deus est, de ista carne, quæ est caro filij Dei de isto sanguine, qui est sanguis filij dei, siquidem uerbum caro factum est. Benedictum uero esse & habere uitam æternam, qui cum prophetis & sanctis Apostolis & omnibus electis ex corde fatetur omnibus gentibus benedictionem dari in isto semine Abrahæ Christo Iesu Domino nostro filio Dei pro nobis crucifixo. Hic est homo qui Deus est, hæc est

caro

caro quæ filij dei est, nõ est in alio aliquo salus, nec aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo nos oporteat saluos fieri. Maledictus ergo qui non confidit in istum hominem Christum, qui Deus est, & qui non ponit istam carnem Christi, quæ caro est filij Dei, brachium suum. Non separabit hominum impietas istam unius personæ in Christo unitatem, postquám tanta dignatione uerbum caro factum est.

Quin porcurramus ab initio ad finem uerba sermonis Christi? ut uideas aliud nihil hic doceri q̃ quod dixi, nempe fidem in filium dei incarnatũ, id est, nostri in illum incorporationem, sub figuratis uerbis edendi & bibendi, quæ tamen ipse Christus tam manifestis uerbis in tam longo sermone exposuit quid uelint, ut non opus sit hic alium audire magistrum, Magistri nostri uerba quid hic uelint requiris, magistri eiusdem tibi interpretationem proponimus.

Operemini, inquit, non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis, hunc enim pater consignauit Deus. Cibum se dicit, nempe filium Dei incarnatum, id quod infra multis & manifestis uerbis declarabit, ne istam humanitatem & incarnationem filij Dei ita contemnamus, ut audeamus impie & blasphemè cum quibusdam hodie de ea dicere, Caro Christi non prodest quidquàm. Plane hic uidebis illam Pauli prædicationem, Nos prædicamus

prædicamus Christum crucifixum, Iudæis scandalum, gentibus stulticiam, ipsis autem uocatis Iudæis & gentibus Christum Dei uirtutem &c.

Hic cibus non solum permanet sibi in uitam æternam, sed etiam nobis, Nam propter nos hæc dicuntur, Hic nanq; solus est cibus uitæ æternæ, id est, unde accipiamus & absoluamur á morte æterna, & habeamus uitam æternam, ut infra uidebis. Cibus corporis perit & percunti seruit, Hic autem cibus non perit, sed manducantem in æternam uitam conseruat, est enim uita æterna, quemadmodum alibi dicit, Ego sum uia, ueritas & uita. Et rursum, Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum & quem misisti Iesum Christum.

Ne uero aliquis intelligat, quia dixit, operemini cibũ hunc &c. quasi suo marte aut studio aut merito possit aliquis hunc sibi parare cibũ, addit, Quem cibum filius hominis dabit uobis. Nisi enim ipse det, ut credas in istum filium Dei incarnatum & Christum crucifixum, nunquam credes, sed perpetuo erit tibi scandalum & stulticia, Ieiunus & aridus manebis, ita ut etiamsi audias & legas rationem istius fidei, tamen in flatus mente carnis tuæ dices, Caro Christi non prodest quicq̃, quemadmodum & hodie Iudæi dicunt, Sufficit mihi credere in Deum, creatorem cœli & terræ, qui eduxit patres nostros ex Aegypto &c. ut

non

non habeam præterea aliquem Deum crucifixum, qui seipsum iuuare non potuit &c. Et non uidet interim hypocrisis non esse uerum, quando dicit se credere in Deum creatorem cœli & terræ, quemadmodum alibi dicit Christus, Nemo uenit ad patrem nisi per me, & alibi, Patrem nemo nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Et Ioannes Baptista, Deum, inquit, nemo uidit unquám, unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit.

Vbi uero filius hominis dederit hunc cibum uobis, id est, dederit ut fide incorporemini in ipsum, tunc operemini hunc cibum, non enim potestis eum operari antequàm habeatis siue accipiatis. Tunc exerceatis uos in illa fide in omnibus tentationibus contrà peccatum, mortem & Satanam, ut crescatis in augmentum sanctum in Domino, prædicate etiam eam alijs & inter uos, ut & alij incorporentur filio Dei incarnato, & uobiscum sint in uno corpore Christi, ex qua fide etiam sequuntur fructus alij operum bonorum erga proximos, & ut patiaris pro Christo, quemadmodum ipse pro te passus est. Hoc enim est operari hunc cibum, postquám acceperis eum à filio hominis.

Non dubito uero Christum hoc loco, ubi de fide ait, uoluisse uti uerbo operãdi, quia iusticiarijs Iudæis loquebatur, qui non in uestigijs sanctorũ prophetarum ambulabant, iccirco nullam iusticiam cogitare potuerunt præter iusticiam illam operum suorum, quæ non iustificat coram Deo. Quos licet ab ista opinione auocet his uerbis, Quem filius hominis dabit uobis, tamen quasi hoc non audierint, quemadmodum fit illis qui suis opinionibus excecati sunt, statim interrogant de suis operibus dicentes, Quid facimus ut operemur opera Dei, id est, opera quæ uelit Deus à nobis fieri? quasi dicant, modo tu dixeris, nihil tam difficile quin faciamus.

Mirum quanto artificio hic depictum sit, quàm omneis simus ex natura affecti, ad sentiendum pro carnis iusticia, contra iusticiam Dei, quæ sola iustificat, id est, ablato peccato dat uitam æternam. Hæc iusticia Christus est.

Respondet autem Iesus, Hoc est opus Dei, id est, quod uult Deus à uobis fieri, ut credatis in eum quem ille misit, id est, in filium Dei incarnatum, Ideo enim missionis meminit ut incarnatum intelligas, Non enim obscurum est Christianis, quomodo filius Dei ad nos missus sit & uenerit, nempe filius hominis factus, siue carne nostra indutus, siue, ut Ioannes ait, caro factus. Sic & infra descensionis de cœlo meminit, quia apud nos é cœlo missus in carne uera apparuit, Siquidem uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius &c.

Neq; enim sic caro factus est ut desierit esse Deus, sed sic nunc Deus est ut & homo sit, Quia nisi Deus esset iste filius hominis, qui descendit de cœlo missus à patre, non diceret se daturum cibum uitæ æternæ, & seipsum esse hunc cibum. Itaq; iste filius hominis est cibus uitæ æternæ, atqueadeo uita æterna, quia simul Deus est & homo. Si enim solum homo esset, ubi esset noster mediator inter Deum & hominem, aut si solum Deus esset, ubi esset propiciatorium nostrum in sanguine eius? Optimo iure hic potuisset se filium Dei appellare, sed filium hominis se dixit, ut uideres quid pro te factus sit, & quo spectet hæc tota causa quam hic agit.

Ne uero eum, quia filius hominis est, contemnas, Deum se esse prodit, cum dicit se daturum hunc cibum, id est, daturum ut credamus in eum. Siquidem ipse donat ad prædicationem Euangelij spiritum sanctum, quo credimus in Christum, & per Christum certi sumus nos propicium habere patrem, ut liceat eum cum fiducia inuocare.

Non solum homo est uita æterna, neq; solum Deus est uita nobis æterna siue iste cibus, sed placuit deo, ut Christus Dominus, id est, simul Deus & homo pro nobis crucifixus sit nobis sapientia, iusticia, sanctificatio & uita æterna, id quod addidit dicens, Hunc enim filium hominis pater consignauit Deus, Filium hominis audis & patrem Deum, ut & filium Dei credas esse hunc filium hominis.

Ita multis repeto, ut certe etiam repetit Christus contra illos, qui hodie uerbis quidem dicunt unam personam esse in Christo Deum & hominem, cæterum re ipsa separant, quod ad doctrinam attinet, docent enim Christi carnem non prodesse quicquam, & quod de carne Christi dicitur, quod est uere cibus, non de carne eius intelligendum, sed de diuinitate, ut supra dixi.

Hunc, inquit, filium hominis pater consignauit deus, In hoc filio hominis siue homine uoluit Deus pater omneis thesauros scientiæ & sapientiæ obsignatos & reconditos, frustra alibi quæsieris scientiam, ut scias quid placeat Deo quid non, sapientiam, ut cognoscas Deum patrem esse tuum, frustra alibi quæsieris remissionem peccatorum siue iusticiam Dei & uitam æternam, Nam hunc consignauit Deus, ut in hoc propiciatorio inhabitet omnis plenitudo diuinitatis etiam corporaliter, ibi quære deum, illic habitat, frustra alibi quæsieris patrem, Qui, inquit, uidet me uidet & patrem meum. Non credis quod ego sum in patre & pater in me est.

Hactenus itaq; proposuit Christus quod nã sit opus Dei, nempe credere in ipsum incarnatũ, quemadmodũ dixi, sine quo omnia opa & conatus nostri sunt nihil

coram Deo, quæ fides incorporat nos Christo, ut ipse qui cibus noster est, unde nobis est uita æterna, maneat in nobis & nos in illo, quemadmodum infra dicit, quæ autem sequuntur sunt horum explicatio.

Non puto igitur necessarium pluribus indicare de quo cibo hic dicat Christus, postq̃ ex ore eius audisti, Operemini cibum qui non perit &c. Hoc autem est opus dei, ut credatis in eum quem ille misit. Habes opus Dei & cibum uitæ æternæ, si credis in filium Dei incarnatum.

At hic operæ precium est uidere, quám non intelligat animalis homo siue caro id est, homo absq; spiritu quæ sunt Dei, ut non frustra dicat infra Christus, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquám. Quoties nunc audies contra hæc Christi uerba Iudæos disputantes, litigantes, obmurmurantes, ita ut tandẽ scandalizati à Christo recedant, toties audies nihil aliud q̃ carnem, id est, homines absq; spiritu, qui non possint credere uerbis Christi. Quoties uero audies Christum loquentem, audies spiritum Dei, quemadmodum dicit, Verba quæ ego locutus sum uobis sunt spiritus & uita, quæ tibi sunt spiritus & uita si credis, quemadmodum addit, Sed sunt quidam ex uobis qui non credunt. Et Petrus ait, Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, q̃ uimus, quod tu es Christus filius Dei uiui. Ex quibus uides, quem spiritum & uitam dicat, nempe credere & fidere in Christum, secundum hunc Christi sermonem, sunt enim uerba spiritus & uitæ æternæ, ut non dubites quam carnem dicat, quando ait, Caro non prodest quicquám, nempe illam occidentem & perdentem siue damnantem, quam opponit spiritui uiuificanti, quæ non nouit credere uerbis Christi, sed potius inde scandalizari, uenenum & mortem accipit ex uerbo, unde credentes accipiunt spiritum sanctum & uitam æternam, tantum abest ut prosit quicquám.

Anathema iudicamus, qui hic aiunt Christum dicere, carnem suam nõ prodesse quicquám, quam tamen supra dixit dare uitam mundo, & non posse mundo esse uitam sine ea, Nam hic non dicit, Caro mea non prodest quicquám, neq; de carne sua & sanguine dicit ut ante, sed de spiritu & carne, & spiritum uiuificantem opponit carni, quæ non prodest quicquam, id est, sine dubio damnata & damnante. Caro non potest intelligere uerba spiritus, sed offenditur, obmurmurat, blasphemat, breuiter, non credit. Spiritus autem in discipulis credentibus dicit, Verba uitæ æternæ habes, & nos credimus &c.

Illos autem non iudicamus anathema, sed pie dixisse, utcunq; forte non in loco, qui ex ueteribus & ex neotericis, hoc ipsum de Sacramento Eucharistiæ interpretati

terpretati sunt dicentes, Caro Christi in Sacramento solum carnaliter comesta, non prodest quicquám, immo secundum Paulum ad iudicium comeditur, prodest autem multum, id est, ad uitam æternam accipitur, si spiritus adsit uiuificans, id est, si non solum ore accipias Sacramentum, quemadmodum & indigni accipiunt, sed etiam fide, id est, fiducia in carnem & sanguinem filij Dei, id quod uocant recte spiritualiter edere, non tamen per hoc negantes corporalem corporis Christi comestionem in Sacramento, Quæ pia sunt utcunque non in loco dicantur, quis damnaret? at si talibus postea aliqui abutantur ad negandam aliquam Dei ueritatem, quis probaret?

Vbi nunc sunt qui ex contextu probare promittunt, quod hoc quod dicit Christus, Caro non prodest quicquàm, intelligatur simpliciter carnem ipsam Christi non prodesse quicquám, non esse uitam mundi, quæ tamen est caro non ut aliorum, sed filij Dei ut diximus? In sc. certe caro Christi, & uerba quæ de carne sua dicit, sunt spiritus & uita, tibi autem non prosunt quicquám ut nec Satanæ, quia non credis illam carnem quemadmodum ex Christo audis tuam esse salutem. Pie itaq; & hoc, extra etiam rationem externi Sacramenti diceres de Christi carne, scilicet non prodesse quicq̃ tibi absq; spiritu, id est, sine fide, hoc est, nisi credas, quemadmodum neq; ipsa tota trinitas tibi prodest

prodest absq; spiritu, hoc est nisi credas, quemadmodũ Augustinus simile adducit dicens ex Paulo, Scientia inflat. Iam ergo debemus odisse scientiam? Absit, Adde charitatem quæ ædificat, & scientia proderit non inflabit. Sic caro Christi utilis est tibi, si spiritus adfuerit, id est, si credas. Talia & similia possent pie dici non contra fidei nostræ rationem, utcunq; non in loco.

Simpliciter autem dicere quod caro Christi inutilis est, & ideo exponendum, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, id est, mea diuinitas est uere cibus & potus pascens ad uitam æternam, non mea humanitas uel mea caro & sanguis, est plane illius spiritus qui soluit Iesum, & qui nihil habeat commercij cum his Christi uerbis, quæ sunt spiritus & uita credenti, Siquidem Antichristi spiritus est qui non fatetur Iesum Christum in carne uenisse, dicere enim carnem Christi non prodesse quicq̃, & dicere esse nihil aut eam non esse, idem sunt.

Habes ergo quod alióqui pie dicere posses, si certa huius loci sententia, quam diximus, non placeret, quam tamen hoc loco subuertere tibi non licebit.

His igitur indicaui meam de. 6. cap. Ioan. sententiã, quæ illic sit illa comestio cibi siue panis cœlestis, hoc est, filij Dei incarnati siue manducatio corporis & sanguinis eius, nempe fides in filium dei incarnatum, qua fit ut cum eo uniamur & in eum crescamus.

Quod si aliquis crassior est ut optet hanc sententiam in singulis indicari uerbis, quæ in medio consulto omisimus, non grauatim huic etiam ita seruio.

Caro ista siue hypocrisis humana interrogans, Quid facimus ut operemur opera Dei, uidetur uelle sequi si audierit Dei uoluntatem, somniat enim interim sibi ut semper, quod Christus siue Euangelium præscripturum est non aliam iusticiam quám operum externorum, Audiens uero exigi fidem in Christum, cum respondetur, Hoc est opus Dei ut credatis in eum quem ille misit, non suscipit ueritatem, non incipit credere his uerbis, sed contendere & contra disputare.

Quod ergo, inquiunt, tu facis signum? Moses pauit patres nostros in deserto Manna cœlesti, quasi dicant animalia uentris (quæ quærunt Christum non quia uiderunt miracula unde crederent, sed quia ederunt ex panibus eius & piscibus) Moses magno miraculo pauit patres, si tu uel similiter uel melius nos pascreres quotidie ociosos absq; labore nostro, cur non te præferremus? Alioqui non uidemus quid in te magnopere sit præ alijs suspiciendum.

Quibus cum iuramento incipit confirmare, ut fideles indubitato credant huic sermoni, etiamsi omneis alij scandalizentur, & recedant ab Euangelio, & dicit, Amen Amen dico uobis, Non Moses dedit uobis panem de cœlo, ut mihi illum præferatis, seruus enim Dei fuit, per quem Deus patribus uestris ostendit mirabilia, pater autem meus qui dedit tunc illud Manna, corruptibilem cibum ad uentris saturitatem, nunc dat uobis panem de cœlo uerum, id est, uerbum suum incarnatum, si creditis, editis & pascimini, Panis enim Dei est quem ipse Deus dat non Moses, qui panis de cœlo descendit & dat uitam mundo, id est, perditis & damnatis hominibus.

Quibus uerbis gratiam Dei commendat & meritum humanum excludit. Pater, inquit, dat, non sanctis sed mundo, at ita, ut qui acceperint, non amplius maneant mundus, id est, regnum Satanæ & impij, quemadmodum de suis discipulis dicit, Et hi in mundo sunt sed de mundo nõ sunt. Præterea auocat eos à Mose ad se, id est, à iusticia legis ad iusticiam Dei, quæ est ipse, per quem solum iustificamur credentes.

Ad hæc obseruabis, quod qui supra dixit, Quem cibum filius hominis dabit uobis, nunc dicit, Pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Sic alibi de paracleto, quem, inquit, ego mittam uobis, & quem pater mittet in nomine meo, ut uideas patrem & filium eandem habere potestatem diuinam, utrunq; dare spiritum sanctum, quo credatur in Christum ad salutem æternam.

Et ne contemnas Christi carnem quasi non prosit

quicquam,non dicit,Filius Dei dabit uobis hunc cibum,ſed filius hominis,ut uideas hunc filium hominis uere eſſe Deum,quia dat hunc cibum uitæ æternæ ut pater é cœlo. Non credis,inquit,quod ego in patre & pater in me eſt &c.

Ego quidem non ignoro in Chriſto eſſe duas naturas, alteram diuinam alteram humanam, & hanc non eſſe illam,ſed has duas naturas ſecundum Euangelium fateor ita in unitate perſonæ in Chriſto coniunctas,ut ſeparari non poſsint, ut Deus ſit homo & homo Deus,uerbum caro & caro uerbum. Ideoque non ſolum uerbis dici de tota perſona, quæ alióqui ſeparatim alteri naturæ non conuenirent, ſed uere & re ipſa, Sic Chriſtus qui non eſt homo ſolum aut deus ſolum,ſed Deus & homo ſimul,naſcitur,prædicat,facit miracula, moritur, reſurgit, poteſtatem habet in cœlo & in terra.

Ita enim loquuntur ſcripturæ, quod proprio filio ſuo non pepercit deus,ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Hic proprius filius Dei, ſi non eſſet homo non moreretur, at ſi tantum homo eſſet, non prodeſſet mihi mors eius. Morte ergo filij Dei ſum redemptus atqueadeo morte Dei, quemadmodum Paulus dicit Actorum. 20. Deus acquiſiuit Eccleſiam ſanguine ſuo,quia qui homo pro me moritur eſt filius Dei & Deus ipſe.

Sic hic

Sic hic filius hominis non dicitur ſolum dare,ſed uere dat cibum uitæ æternæ,Sic ipſe eſt is cibus,& caro eius uere eſt cibus,& ſanguis eius uere eſt potus,quia ipſe Deus eſt, & caro eius caro filij Dei, & ſanguis eius ſanguis filij Dei, Deus eſt in iſta carne & in iſto ſanguine mundũ reconcilians ſibi, & ideo natura ſua uiuifica eſt iſta caro, & uiuificus iſte ſanguis, utcunque non proſit incredulis, qui ubi audiunt uerbum Dei de iſta carne & ſanguine offenduntur & abeunt.

Igitur quando panem é cœlo multo meliorem q̃ Manna dandum audiunt,reſpondent, Domine,ſemper da nobis panem iſtum. Cibum uentris intelligunt, Animas iamdudum eſt eis in patinis,non poteſt caro aliud ſibi ſomniare q̃ iuſticias carnis & commoda huius uitæ.

Hic audi quàm manifeſte cibum & potum dicat fidem in ſe incarnatum, Ego,inquit, ſum panis uitæ, Qui uenit ad me ſcilicet fide, non eſuriet, & qui credit in me non ſitiet unq̃, id eſt, nihil aliud præter me requiret ad iuſticiam & uitam æternam,ſordebunt ei omneis iuſticiæ humanæ & quicquid apud homines ſine uerbo dei diuinum appellatur,in me ſolo,quẽ fide poſsidebit,ſatis habebit,Sed dixi uobis q, etiã uidiſtis me nec creditis,iccirco nõ eſt hic cibus cœleſtis ueſtra eſca ad uitã,ſed magis ad mortẽ, quia præſentẽ & uerbo prædicationis uobis oblatũ cõtẽnitis,quã excuſationem habetis

nem habetis, uidistis miracula & edistis ex panibus meis & piscibus, & tamen non creditis, si crederetis in eum quem pater misit, sentiretis aliam refectionem, nempe uos liberatos à peccatis, esse filios Dei & habere uitam æternam, ut liceret uobis cum fiducia summa inuocare patrem.

Ne quis uero, ut fidem hanc habeat siue sic edat panem uitæ & bibat potum salutis, aliquid tribuat suo conatui & libero arbitrio, quemadmodum & supra diximus, addit, Omne quod dat mihi pater ad me ueniet, & eum qui uenit ad me non eijcio foras. Primum commendat gratiam contra meritum & iactantiam humanam. Omne, inquit, quod dat mihi pater ad me uenict, id est, non potest fieri ut non mihi accedant quos pater prædestinauit meos futuros, quemadmodum Paulus dicit Ephe. 1. Deum nos elegisse in Christo antequàm iacerentur mundi fundamenta, Quæ merita erant nostra quando non eramus, immo quando mundus adhuc non erat?

Deinde maxime consolatur eos, qui iam uenerunt ad Christum, id est, iam credunt secundum Euangeliõ in Christum, ut supra quid sit uenire ad eum expressum est. Consolatur autem dicens, Eum qui uenit ad me non eijcio foras. Quod quid aliud significat, quàm non posse damnari qui credunt, id est, serio in Christo quærunt salutem? Datos esse Christo à patre siue prædestinatos esse, certissimum eis signum est, quia suscipiunt serio Euangelium credentes in Christum, Non potest certius signum dari spiritui nostro, quàm ut ita obsignemur à Deo spiritu sancto, ut credamus in Christum, Sic enim spiritus Dei testificatur spiritui nostro, quod sumus filij Dei.

Qui uero ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt, scandalizati in Euangelio siue Christo, non serio crediderunt, sed uel opinione quadam tenebantur, uel sub nomine Christi sua quærebant, quemadmodum isti Capernaitæ, de qualibus etiam Ioannes dicit Capite. 2. Multi crediderunt in nomen eius, uidentes signa eius quæ edebat, Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omneis &c. Electi ad tempus errare possunt, item etiam à Deo deserti negare ut Petrus, sed parati sunt semper uerbo Dei erudiri qui errant, & statim redeunt qui negant, scientes nullam esse salutem præter fidem in Christum, quemadmodum ad Petrum dixit, Ego pro te rogaui Petre ut non deficiat fides tua &c. Impij autem offensi sic recedunt à uerbo quod uidebantur accepisse, quemadmodum isti Capernaitæ, ut nunquàm cupiant reuerti, non habent conscientiam de negata ueritate, ut resipiscant aut ueniam optent, sed dolent potius & indignantur sibi, quod illi opinioni & sectæ (sic enim sentiunt) adhæserunt, isti

isti maxime postea obsistunt ueritatis prædicationi, mundus hodie plenus est his exemplis. De his dicit Ioannes, Ex nobis exierunt Antichristi illi, sed ex nobis non fuerunt, si enim ex nobis fuissent, permansissent utiq; nobiscum &c.

Itaq; qui secundum Euangelium serio suam quærit in Christo salutem, gratias agat patri misericordiarum, nam certissimum habet suæ electionis signum, confirmatus hoc uerbo, Eum qui uenit ad me non ejicio foras. Non frustra dedit nobis suum uerbum, & per illud Christum suum, quomodo non cum illo nobis omnia donauit?

Ad hanc certam credentium in Christum consolationem pertinent quæ sequuntur. Quia, inquit, descendi &c. Trepidant enim imbecilliores conscientiæ, Ego sum peccator, Christus autem iudex uiuorum & mortuorum, neq; uero solum ut iudex, sed etiam ut iustus non potest sustinere quod iniustum est, quomodo ego per eum sperabo salutem? Hic consolatur dicens, Tametsi iure uoluntas mea esset ad perdendum iniquos & peccatores, quam uoluntatem & pater habet si iure uellet agere & non misericordia, tamen pater meus iam ista mei missione & mea é cœlo descensione, id est, incarnatione & ministerio in terris, aliud interim uult usq; ad extremum iudicij diem, & quia ipse uult, debeo uelle & uolo etiam ego. Hæc est autem uoluntas

tem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem ea in nouissimo die, ut appareat quod ne morte quidem corporis perdiderunt uitam, sed interim dormierunt in Christo. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me, ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam æternam, & ne putetur uitam perdidisse in corpore, ego resuscitabo eum in nouissimo die. Sic & Ioannis tertio. Sic, inquit, Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit Deus filium in mundum ut condemnet mundum, sed ut saluetur mundus per eum &c.

Hic non se continet caro siue ratio humana, quin indignetur filio Ioseph, quod tam magnifica de se promiserit. Quibus ait, licet ingratis, Nolite murmurare inter uos, ut augeatis peccata. Caro non potest quæ dico intelligere, spiritu opus est ut credatis, quem Deus dat, uestra sapientia aut liberum arbitrium hic nihil est. Impossibile est ut aliquis ueniat ad me, id est, credat in me, nisi pater, qui misit me, id est, uoluit me incarnari, traxerit eum suo spiritu, reuelando ei Euangelium ut credat, & ego eum suscitabo in nouissimo die.

Trahit autẽ pater docendo foris ministerio prædi-

ationis

cationis externæ, intus unctione siue spiritu, alioquì quando aperet caro uerba spiritus & uitæ? Quẽadmodum scriptum est Esa. 54. Erunt omnes in regno nouo, id est, in regno Christi docti à Deo. Vt uero hic patrem trahere dicit, ita & se crucifixum tracturum dicit alibi, Ego, inquit, si exaltatus fuero á terra omnia traham ad meipsum. Omnia, id est, non solum Iudæos sed etiam gentes, quibus per ministerium spiritus, id est, prædicationem Euangelij dabo ut in me credant, tunc non poterunt non adhærere mihi, Hoc interim est trahi à patre siue à Christo, nempe sic spiritu doceri.

Omnis ergo qui audiuit á patre, id est, audiuit uerbum Dei, etiam externa prædicatione &c. Hoc interim exprimo, nam sunt qui ex his & similibus locis contemnunt uerbum Dei externe prædicatũ aut scriptum præ sua spirituositate, quasi hic non edat etiam ipse Christus longum sermonem externis uerbis, quæ etiam audiunt impij Capernaitæ, sed ipse dicit ea esse spiritum & uitam credentibus, id est, ut hic dicitur discipulis Dei, quemadmodum & Petrus pronunciat, Domine, ad quem ibimus, uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus &c. Verbum quidem externe prædicatum non tantum non prodest contemptoribus, sed etiam eos facit deteriores, sed tamen prodest suscipientibus, ministerium enim spiritus est prædicatio externa Euangelij, ut ait Paulus, siue ministerium reconciliationis,

ciliationis, quo fit ut reconciliemur Deo, si credimus prædicationi, quæ per prædicationem Apostolicam reuelat nobis ea de Christo, quæ oculus non uidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, sapientiam scilicet á sæculis absconditam.

Ideoq; non solum dixit, Omnis qui audiuit á patre, sed etiam addidit, Et didicit, Multi enim audiunt á patre, nam patris uerbum est Euangelium, etiam cum externe prædicatur, qui tamen non discunt ut isti Capernaitæ, id est, non sunt discipuli magistri Dei. Contemnunt enim hunc magistrum, quando non docet, quemadmodum ipsi præscribunt.

Atq; hic ne quis dicat, Si à patre discitur, ergo pater uidetur, id quod est contra scripturam, occupat dicens, Non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui á Deo est, hic uidit patrem, Quibus uerbis negat omnibus hominibus, qui non discunt à Deo, cognitionem Dei patris. De Deo quidem multa loquuntur, sed non nouerunt eum, Nouerunt autem illi qui non dubitant eum ipsis esse patrem, & se esse eius filios, sed quo medio noucrunt? quis cognouit mentem Domini? Is, inquit, qui à Deo est, id est, filius uidit patrem, is potest uobis patrem reuelare, alioqui omnis sapientia humana stulticia est, omnis iusticia peccatum. Sic & Ioann. 1. Ioannes Baptista dicit, Deum nemo uidit unquam, unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse

nobis enarrauit per Euangelium Deum siue patris uoluntatem, ut uideamus fide patrem per gratiam, qui alióqui omnibus inconspicuus est propter nostram cæcitatem. Et Christus alibi, Patrem, inquit, nemo nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare.

Vides rursum hic quod pater reuelat & filius reuelat, nimirum non aliter quám per spiritum sanctum intus, & per ministerium spiritus foris, ut uideas in trinitate diuina unam esse uoluntatem & operationem.

Prosequitur uero sermonem his uerbis clarissimis, Amen Amen dico uobis, qui credit in me habet uitam æternam, Ego sum panis ille uitæ, Patres uestri comederunt Manna in deserto & mortui sunt, multi ex eis non tam morte corporali quám etiam æterna, uide historiam & 1. Cor. 10. Hic est panis ille de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis & non moriatur, Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet in æternum.

Et ne hic contemnas carnem Christi, ut quæ non prosit quicquam, ipse exponit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam carnem ego dabo pro mundi uita, Dabo in cruce, ibi erit thesaurus humanæ salutis, postea dabo per totum mundũ, id est, distribuam istum thesaurum per totum mundum prædicatione Euangelij, ut habeat eum & mihi incorporetur ad uitam æternam, quicunque prædicato Euangelio crediderit.

Hic qui propter uentrem & sua commoda simulaucrant se Christi discipulos, cuius simulationis & hypocriseos semper plenus est mundus, ubi oportebat gratias agere magistro, quod se clarius expressisset de fide incarnationis suæ, & rogare ut quæ non intelligebant dignaretur docere, amplius carnis suæ prudentia insaniunt, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad edendum? Mendacio eum arguunt, neq; uidet stulta ratio eum non esse deceptorem, qui tanta miracula edebat, quæ nemo potest facere nisi Deus fuerit cum eo, Et ut insignem uideas cæcitatem, ipsi ederant ex panibus & piscibus, non solum adfuerant, sed etiam pars miraculi fuerant. Non debebant ergo dubitare de uerbis, utcunq; adhuc intelligere non possent.

At Christus ita scandalizatos ex uerbo salutis iam adhuc amplius scandalizat, ut qui sordet sordescat adhuc, propter enim istos qui suæ prudentiæ contra uerbum Dei nituntur, non sunt alij qui uerbum desyderant fraudandi sua salute, neq; quia irridetur prædicatio crucis, nos erubescere debemus de prædicatione.

Ait ergo, Amen Amen dico uobis, nisi ederitis

carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo, Sicut misit me uiuens pater, qui est fons uitæ, & ego uiuo propter patrem, id est, quia pater uiuens est in me, ita & qui ederit me, uiuet ipse quoq; propter me, id est, quia ego sum in eo.

Vides hic eandem uitam æternam & resurrectionem, de qua supra dixit, describi, ut non dubites eandem fidem in incarnatum Christum, hac carnis Christi manducatione & hac sanguinis Christi bibitione significari, id quod supra diximus. Quam enim aliam sententiam potest habere hæc comminatio, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis, quàm illam, Qui non credit in Christum condemnatus est?

Verum ut hæc uideas eanden sententiam habere cum præcedentibus, ipse post mentionem comestionis carnis suæ & bibitionis sanguinis sui exponit, dicens, Hic est panis ille qui de cœlo descendit, non sicut comederunt patres uestri Manna & mortui sunt, qui ederit hunc panem uiuet inæternum

Post hæc murmurantibus dixit, Hoc quod dixi uos scandalizat? Quid igitur si uideritis filium hominis ascendentem eò ubi prius erat? quasi dicat, Si ista offendunt uos, quæ prædico super terram, quæ tamen deberetis credere uel propter opera quæ facio, magis offendemini ubi uideritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius, id est, quando iste filius hominis iam despectus, prædicatus uobis fuerit post glorificationem sui, regnare in gloria patris, accepta potestate in cœlo & in terra, quemadmodum & ante potestatem & gloriam apud patrem habuit, antequam descenderet, id est, incarnaretur. Magno certe scandalo prædicabitur uobis regnare ut Deus super omnia, quem uidistis crucifigi & mori, si iam non potestis credere miracula facienti.

Vsqueadeo uero ne Christus quidem nunc dicendo potest separare diuersas in se unitas naturas diuinitatis & humanitatis, ut etiam istum filium hominis, nempe seipsum transeuntem super terram, dicat fuisse in gloria patris in cœlis, etiam ante incarnationem, Nam plane iste filius hominis est ille filius Dei, quo condita sunt uniuersa uisibilia & inuisibilia, quandoquidem uerbum caro factum est, id quod nemo negat nisi spiritus Antichristi, Negare & confictis glossis obscurare idem esse ducimus. Sic & Ioannis tertio dicit, Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo.

Reliquâ quæ huc pertinent ſupra diximus. Sic nos ſolemus interpretari ſextum Caput Ioannis de fide in filium dei incarnatum, qua nos Chriſto incorporamur & Chriſtus nobis ad uitam æternam. Atq; hanc interpretationem non ex hominum commentarijs, aut ex noſtra cogitatione accipimus, ſed ex manifeſtis uerbis Chriſti, ſeipſum ut audiſti interpretantis.

Quo fit ut non hæc interpretemur de Sacramento illo externo corporis & ſanguinis Chriſti, quia non ſolum non uidetur Chriſtus hic de eo dicere, ſed etiam quædam uerba cum inſtitutione cænæ dominicæ non conueniunt ut uidetur. Hic enim ſemper & ſine intermißione edendum & bibendum eſt, niſi non ſemper credendum eſt in Chriſtum, illic non ſemper, ſed quotieſcunq;, inquit, manducaueritis panem hunc & calicem Domini biberitis &c. quemadmodum & Chriſtus dicit, Hoc facite quotieſcunq; biberitis &c.

Item, Hic nemo manducat & bibit indigne, ſed omneis manducant & bibunt uitam æternam, quia fides eſt iſta manducatio & bibitio, illic multi edunt & bibunt indigne, iudicium ſibi edentes & bibentes, quod non dijudicant corpus Domini, quia licet fides ibi eſſe ſciat quæ Chriſtus ibi eſſe dicit, nempe panem corpus ſuum, & poculum ſanguinem ſuum, tamen externum Sacramentum eſt, quo interim indigni, qui ſunt in

ſunt in conſortio noſtro abuti poſſunt, non dijudicantes corpus Domini, licet eſſe ex uerbis Chriſti audiant, neque probantes ſeipſos, quemadmodum & Chriſtus ait, Veruntamen manus tradentis me mecum eſt in menſa.

Præterea hic fides docetur in Chriſti carnem & ſanguinem, illic exercitium fidei eſt, nempe commemoratio, id eſt, annunciatio mortis Domini, quod hoc corpus quod in Sacramento edimus, pro nobis oblatum eſt, & ſanguis, quem bibimus, effuſus eſt in cruce in remißionem peccatorum, ut iſta commemoratione & perpetua inter nos predicatione & publice & priuatim perdurante, non liceat ſuſcipere aliam doctrinam, quæ aliud docet ad iuſticiam neceſſarium quàm Chriſtum pro nobis datum, ut factum eſt ſub papatu, quando ablatus eſt uerus huius Sacramenti uſus, & pro eo reſtitutæ tot abominationes miſſariorum contra Chriſti inſtitutionem.

Breuiter, Hic nihil dicitur de pane & uino, immo Chriſtus negat ſe de aliquo pane aut poculo externo dicere, alióqui modeſtius tuliſſent uerba hæc Capernaitæ, ſi uidiſſent cænã parari pane & uino inſtructã, hoc enim ut uides toto deſyderio quærebant. In cæna autẽ quis negat panem & uinum à Chriſto inſtituta? ubi frangitur panis, iubetur edi & editur, porrigitur

calix iubetur bibi & bibitur, de illo pronunciatur, Hoc est corpus meum, de hoc, Hic est sanguis meus, Hoc facite quoties feceritis in mei commemorationem. Non hic talia audis, unde ergo hic eadem describi probares? Panem quidem audis, sed qui de cœlo descenderit, non qui frangatur in manibus & corporaliter edatur, Hunc autem panem spiritualem, ne alium cum Capernaitis cogites, esse carnem Christi. Panis, inquit, quem ego dabo caro mea est. Habes itaq; quare nos sextum caput Ioannis non interpretemur de illa nouissima cœna, quam Christus instituit.

Verum quidam Sacramentarij contra suam conscientiam hac occasione contra nos fucum quærunt, sentiunt enim sic, Totus mundus intelligit sexto capite Ioannis dici de Sacramento cœnæ, dicemus & nos ibi uere doceri nouissimam illam Christi institutionem, & persuadebimus hominibus, quod VVittembergenses fugiunt lucem, qui propterea negant sexto Capite Ioannis dici de Sacramentaria manducatione, quia sentiunt ibi quædam manifeste dici, quibus probari potest panem cœnæ non esse corpus Domini, & poculum non esse sanguinem, sed unde probabunt nisi ex sua conuersione simplici primum, & deinde ex sua conuersione per accidens? quasi uero deprauare scripturas idem sit quod interpretari.

Quando itaq; talis fucus aduersum nos quæritur, non ut non ut pie aliquid dicatur, sed ut negetur uerbum Christi, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, Dicam nunc breuiter quàm nihil nos offendat, quàm nihil sit contra nos, atqueadeo quám sit pro nobis, si quando nos interpretamur sextum Caput Ioannis, non de Sacramento externo (candide enim debemus docere quod scimus) alius sit qui interpretetur de externo Sacramento, Certo certius enim nobis est, quod hac interpretatione non poterit negari panem Domini in cœna esse corpus Christi, & poculum sanguinem, sicut neq; ueteres doctores aliquid ueriti sunt, quasi negaretur panis Domini esse corpus Christi & poculum sanguis, quando quædam in sexto Capite Ioannis interpretati sunt de Eucharistia, immo sæpe ex hoc esse statuerunt.

Primum docemus Christi corpus & sanguinem in pane & poculo, illa fide, quoties ad hoc in Ecclesia siue congregatione conuenimus, accipienda, qua fide semper uult edi & bibi Christus suam carnem & sanguinem extra Eucharistiæ Sacramentum, id est, nos sibi incorporari, quæ fides docetur Ioan. 6. atqueadeo ubicunq; in scripturis de iusticia, quæ Christus est, dicitur. Vt uideas neq; nos excludere sextum Caput Ioannis á cœna dominica, licet dicamus nihil illic nobis uideri dici de Sacramentaria manducatione.

Hinc de duplici corporis Christi manducatione

dixerunt, altera Sacramentali qua edunt digni & indigni, sed hi ad iudicium, altera spirituali qua edunt soli digni, nam hæc est fiducia in Christum, quam indigni non habent, nam si adest dignos facit & aufert simul omnia peccata. Sine fide hac, id est, fiducia in Christum, impoßile est placere Deo, & obsunt externa Christi Sacramenta, non prodest tibi Euangelij prædicatio, Christus ipse & tota trinitas, atqueadeo non cibus, non potus neq; ulla creatura tibi sancta est, & tamen interim ista omnia sancta sunt & bona credentibus, neq; propter abusum nostræ maliciæ diuina & quæ à Deo creata uel ordinata sunt, non sunt id quod sunt.

Atq; ut hac fide quæ docetur Ioannis sexto, edas in cæna domini corpus & bibas sanguinẽ eius, ipse Christus manifestis uerbis requirit sua institutione, Non enim solum dicit, Hoc est corpus meũ, Hic est sanguis meus, quæ uera esse ne illi quidem dubitant qui indigne accedunt, ideo & illis hic sunt quæ propter uerbum Christi hic esse credunt, De Sacramentarijs enim negatoribus nunc non dico, Sed etiam addit, Quod pro uobis datur uel frangitur, qui pro uobis effunditur in remißionem peccatorum. Hæc satis declarant qua fiducia uelit Christus accipi suum corpus & sanguinem in Sacramento, nam extra Sacramentum sine hac fiducia accipi non potest. In Sacramento autem accipi quidem potest, sed ad iudicium, ut fias reus corporis & sanguinis Domini, non enim accipis qua fide Christus accipi uoluit.

Deinde non improbamus ut antea dixi, quod quidam hæc de Sacramento externo accipiunt dicta, modo interim pie dicant, & non studeant per hanc suam interpretationem negare ueritatem, quæ alibi dicitur, ut nun cfieri uideo per illos qui dicunt, Christus editur fide, ergo non editur eius corpus in pane, nec bibitur eius sanguis in poculo, quasi etiam in pane non posit edi fide secundum eius uerbum, aut quasi magnam fidem habeant uerbi siue institutionis Christi negatores.

Doctores ueteres quando in sextum Caput Ioannis dixerunt id quod debuerunt de spirituali Christi manducatione, quemadmodum illic Augustinus ait, Quid paras uentrem & dentem? crede & manducasti, Iterim etiam dixerunt de Sacramentali manducatione, quam Christus in nouißima cæna instituit, non solum per occasionem ut fit, sed etiam arbitrati quædã uerba illic Christi de cæna nouißima dicere, Siquidem ut prophetiam & promißionem domini, quasi in Capernaum promitteret se quãdoq; instituturũ Sacramentum illud externũ, accipiebant hoc quod dicit, Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi ui-

mundi uita, Hoc nos, ut audisti, interpretamur, urgente cõte xtu, de spirituali manducatione, qua fide editur panis uitæ, qui de cœlo descendit Christus, Panem enim cœlestem seipsum, id est, ut dicit, carnem suam dedit primum, offerens patri sacrificium in odorem suauitatis, in cruce pro peccatis totius mundi, deinde eandem carnem siue humanitatem, in qua Deus est, nobis dat per prædicationem Euangelij sui, cui credentes Christo incorporamur. Illi uero aut quidam ex ipsis interpretati sunt, quasi Christus promitteret se quandoq; daturum Eucharistiæ Sacramentum. Hinc pergebant & reliqua de comestione carnis & bibitione sanguinis non dissimiliter interpretari, nempe de comestione panis uisibilis fracti, & poculi externi á Christo in cœna instituti, Non tamen docebant aut scribebant istas hæreticas uoces, Panis non est corpus Christi, id quod est nunc Sacramentariorum, aut, Calix siue sanguis Christi non est dandus laicis, id quod est papistarum, non sanctorum doctorum.

Certe illos ueteres pie hac de re, licet quædam ut uidetur non in loco, dixisse non negabit qui pius est, nempe illa, de quibus nunc solum ago, quæ dicunt de spirituali & Sacramentaria comestione, Sed hoc uidetur obstare eorum interpretationi, ne de eadem comestione & bibitione agatur in cœna & in sermone Ioannis sexto descripto, quod illic edunt & bibunt quidam iudicium, rei facti corporis & sanguinis Domini, Hic autem quisquis edit & bibit, non iudicium, sed uitam æternam edit & bibit, & ijs solum iudicium est & damnatio, qui contemnentes abeunt, & edere atq; bibere nolunt.

Verum, tantum abest ut hac parte obsistam pie dicentibus, ut cupiam etiam eis consultum commoda aliqua interpretatione, Hanc autem ego talem adduco pro ipsis, Omneis qui edunt corpus Christi & bibunt sanguinem eius in Sacramento, quemadmodum Christus instituit, edunt & bibunt uitam æternam, & nullus ex eis iudicium siue damnationem. Edunt, inquam, & bibunt quemadmodum Christus instituit, non aliter. Is autem instituit ut fide edamus non infideliter uel peruerse docentes aut sentientes, uel turpiter uiuentes ut supra dixi. Et instituit pro nobis, non contra nos, Pro uobis, inquit, frangitur. Eadem itaq; uita æterna est, quæ edenda instituitur in cœna, & docetur sexto Capite Ioannis, ut non opus sit hac parte in ueterum interpretatione offendi, Nam contra nostros Sacramentarios, dicimus hic assumi Testamentum nouum, id est, remissionem peccatorum & uitam æternam, ab illis qui digne edunt corpus & bibunt sanguinem Domini, alióqui non esset uerum quod Paulus dicit, iudicium edere & bibere qui indigne manducant & bibunt.

Quod

Quod autem corpus Domini edunt, & sanguinem bibunt in Sacramento quidam indigne ad iudicium, rei facti corporis & sanguinis Domini, inde est, quia illud quidem quod Christus instituit edunt & bibunt, nempe corpus & sanguinem Domini, non enim in nostra congregatione quando conuenimus ad cænam dominicam mendax est institutio Christi propter horum maliciam, neq; dicit, Si bonus accedit, panis est corpus meum, & poculum sanguis, non autem est si malus accedit, sed non edunt & bibunt corpus & sanguinem Domini, quemadmodum edere & bibere instituit Christus, quemadmodum dixi, ut taceam nunc de commemoratione siue annunciatione mortis Christi, quam ipse uult non certe hypocriticam.

At ais, Quando ad iudicium isti edunt corpus Christi, quomodo in his uerum est quod Christus dicit, Quod pro uobis frangitur? non enim pro ipsis, sed contra ipsos uidetur frangi. Respondeo, Sicuti uerum est etiam si quis indigne edat, Hoc est corpus meum, ita etiam uerum est, Quod pro uobis frangitur, nam uerbum Christi est, etiam si quis contra se accipiat, non pro se contra Christi institutionem, non dijudicans corpus Domini aut probans seipsum, Non decet Christum aliquid instituere aut dare nobis contra nos, quod ad ipsum attinet, si uero quod bonum est nos male accipiamus, id est, aliter quám ipse accipi instituit, nostra non dantis aut rei datæ culpa est, maiori uero damnatione obnoxij sunt qui uel negant sua doctrina hanc institutionem, ut Sacramentarij, uel docent abusum, ut non fiat quod Christus instituit, ut nunc post reuelatam ueritatem missatores & alterius specici, ut uocant, prohibitores.

Huius rei quám possem proponere multas similitudines, nisi per se res esset nota, & á ueteribus sæpe tractata, nempe quod propterea corpus Christi non est malum aut non est in pane, quia malus male accipit, tamen unum simile dicam propter illos, qui contendunt de præsenti fractione non posse intelligi uerbum Christi, Quod pro uobis frangitur, dicentes, Si de præsenti fractione intelligi oporteret, non dixisset Christus, pro uobis frangitur, sed dixisset, Vobis frangitur. Mirum, sed non miror cæcitatem, Ego interim gratias ago Christo, quod corpus suum frangit siue distribuit non solum nobis sed etiam pro nobis, ut non dubitemus ad uitam æternã nos accipere, hoc est pro nobis non contra nos, hoc Sacramentum, si quemadmodum ipse dat nos accipiamus, Si aliter, ipse quidem dedit siue fregit pro nobis, sed nos non accepimus pro nobis, nempe ita affecti contra rationem nostræ salutis, ut oportuerit potius abstinere.

Audi itaq; simile, Aliquis bonus uir & ualde amicus inuitat

inuitat Pomeranum ad cænam cum multis alijs amicis & iucundis conuiuis. Sedemus ad mensam, Hospes qui nos inuitauit ut cibos ita & bonum uinum apponit pro omnibus conuiuis, in quibus est & Pomeranus, ut inde bibant, gaudeant, & uinum eis prosit, pro eis appositum est ut ipsi bibant, non alij qui non sunt inuitati, & ut eis prosit, quia non uenenum est sed bonum uinum, bonus est hospes, bonum est uinum, bona est causa quare detur. Bibunt & hilares fiunt conuiuæ. At Pomeranus in eo tam bono licet conuiuio, á uino abstinere debet, non quia malum est aut male datum, sed quia ego non possum bene accipere, id est, pro me, quod pro me datum est, & quod alij pro se accipiunt. Non est culpa dantis hospitis aut rei datæ, sed stomachus meus est ita affectus, ut uinum ei non solum non prosit, sed etiam noceat.

Hic ut non sequitur, Vinum nocet mihi, ergo uinum non est in se bonum, aut uinum non est uinum. Sic non sequitur, Malus accipit corpus Christi ad iudicium, ergo corpus Christi est malum, aut non pro nobis datum, aut non est ibi corpus Christi. Quod saluator pro te dedit, contra te accipis, cur enim non attendis Christi institutionem, quemadmodum Paulus attendi uoluit dicens, Ego enim accepi á Domino &c?

Hac itaq; commoda interpretatione succurimus illis qui illis qui in sexto capite Ioannis multa de Eucharistiæ Sacramento intellexerunt, quibus ne obsit, quod Sacramentum quidam ad iudicium accipiunt, quando Ioannis sexto docetur talis manducatio, quæ omnibus edentibus confert uitam æternam, Dicimus etiam omneis qui Sacramentum edunt, edere uitam æternam, modo edant quemadmodum Christus edendum instituit.

Addam uero & aliam interpretationem, non minus forte pro sententia ueterum commodam, & cum præcedente conuenientem, ut dicamus omneis edere & bibere hoc Sacramentum ad salutem, qui fide edunt & bibunt, quemadmodum omneis edunt & bibunt uitam æternam, qui edunt & bibunt, ut docetur Ioannis sexto, Nam tametsi manducent etiam indigni corpus Christi, ut Paulus ait, tamen Christus solum pro manducantibus & bibentibus habet qui manducando ei incorporantur. Sicut pro tangente solum habuit illam mulierem, quæ profluuio sanguinis laborabat, non reliquum uulgus, Hoc etiam comprimebat ita ut nemo dubitaret tangi sic eum, illa autem nemine sciente ualde leuiter uel uestimentum tetigit, tamen magno fidei præconio hanc tetigisse dicit, ualgus autem tetigisse negat. Hæc lege Marci. 5. & Lucæ 8.

Sic illos habet Christus pro uere manducantibus, qui non solum Sacramentaliter (ut hisce uulgatis uerbis utar) edunt corpus Christi, sed simul etiam spiri-

tualiter, id est, fiducia in mortem & sanguinem Christi, qua fide nos docemus edendum, & non docemus, quemadmodũ inuidia mentitur de nobis, sola externa mãducatione auferri peccata, aliòqui quid est quod cũ Paulo dicimus quosdam edere iudiciũ & damnationẽ?

Porro sicut illic dicere non potes nisi sis Manichæus, Christus negat illos se tetigisse qui fide non tangebant, ergo non tangebant, uel non tangebant uerum Christi corpus. Ita neq; hic inferre debes, Aliqui hic edunt absq; fiducia in Christum, ergo non edunt uerũ corpus Christi, Nam necesse est apud illos manducantes hic esse uerum corpus Christi, qui credunt uerum esse Christi uerbũ, Hoc est corpus meum, etiamsi non fidant Christo, quæ uere est fides Christiana quæ iustificat impium, ut supra diximus. Non fidunt Christo, qui uel amplectuntur sectas perditionis contra doctrinam iusticiæ & pietatis, uel turpiter ipsi uiuentes, non resipiscunt, quemadmodum ista apud Corinthios fuisse tum uides.

Ex his quisq; uidere potest q̃ non reluctemur ueteribus, qui interpretati sunt. 6. Caput Ioann. de Eucharistia, neq; nunc reluctamur ijs qui ita uolunt interpretari, ne malicia, & spirituosa, id est, quæ spiritum iactat contra nostrã carnalitatẽ, fingat nos hic aliquã fugere lucem, & dicat, VVittembergenses non interpretantur. 6. caput Ioannis de Sacramento, quia uident ibi ea dici per quæ possit probari panem Cænæ non esse

esse corpus Christi. Mendacium est, non potest inde probari, etiamsi conuertas & subuertas omnia uerba & depraues totam sententiam, quemadmodum supra ostendi de illis, qui iactant omnia uerba institutionis Christi accipienda esse in primaria & propria significatione, & tamen ne sic quidem effici, ut in cœna manducantibus sit panis corpus Christi, & bibentibus poculum sanguis. Quocunq; enim se uerterint, non tam cæci sumus (gratia Christo) ut non uideamus quæ uerba Christi sint & quæ ipsorum, quid Christus dicat & quid ipsi deprauent. Verba Christi & sententiam retinebimus, deprauationes uero & conuersiones illas mirabiles atq; spirituosas & additiones humanas, ad erroris magistrum Satanam remittemus, Is nunc ut semper facit negocium Euangelio Christi, sed non prævalebit, tantum pereunt qui perire debent, reliquos commode & oportune misericordia Christi ex errore nobis reducet. Prope est ut Satan iudicetur, qui iam iudicatus est, Amen.

Itaq; nolo quidem hanc interpretationem, qua sextum Caput interpretantur de Eucharistia, defendere, nam supra uides quid ego ex manifestis Christi uerbis & contextu sentiam, tamen placuit mihi potius facere nimium ut uidisti, adiuuando ueterum sententiam, q̃ huic tam impiæ cedere calumniæ, Nam si accipis de Eucharistia, pro nullis stabit sententia quàm pro illis, qui ex uerbis Christi fatentur panem in

cæna esse corpus Christi. Et erunt plane idem, Panis est corpus meum, &, Panis quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Et si pergis quærere quid illa caro prosit, audis, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, Qui manducat &c.

Siue igitur suo ordine legerint uerba institutionis Christi, siue conuerterint & peruerterint omnia, non probabunt ex. 6. Capite Ioannis, aut ex ijs qui olim in sextum Caput Ioannis scripserunt, Non, inquam, probabunt panem in cæna Christi non esse Christi corpus, aut poculum non esse Christi sanguinem, Neq; solum subuersores erunt uerborum institutionis Christi, quando propter hæc uerba, Caro mea uere est cibus, conuertunt illa, Panis est corpus meum, dicentes, Corpus meum est panis, cum illa spirituosa cauda, Est panis scilicet spiritualis, sed etiam postquam subuerterint & inuerterint uerba cænæ, cogentur eadem ratione mirabili conuersione, quam forte uoces per contrapositionem aut per impossibile, si talis unquam fuit, uerba hæc Ioannis sexto, Panis quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita, ut nusquam non sint conuersores & depraua tores, Certe uerba calicis, ut supra audisti, per impossibile conuertunt. Hæc debent accidere illis qui suas opiniones & cordis humani cogitationes uerbo Dei manifesto opponunt

At ait

At ait hic aliquis ex amicis, Quando noluisti repugnare interpretantibus sextum Caput Ioannis de Eucharistia, tametsi aliud sentias & doceas, sed uoluisti potius satis callide commoda interpretatione adesse, propter hoc solum ne dares ansam calumniæ &c. quomodo stabit illa comminatio Christi, si accipiat aliquis de Eucharistia, Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis? uidebitur enim similis illi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, atq; ita nemo saluaretur nisi ederet corpus Christi in Sacramento, & biberet sanguinem eius.

Respondeo, Credo esse uerum de ijs qui contemnunt hoc Sacramentum & nunquam accipiunt, non de ijs qui accipere non possunt uel per ætatem uel per infirmitatem, uel quia apud papistas eis hoc negatur, uel quia sunt in carcere, aut inter infideles, siue Turcas siue alios &c. Nam non hi sed illi contemnunt institutionem & uerbum Christi, qui dicit, Hoc facite &c. quoties biberitis &c. Hæc uerba sane non permittunt tibi contemnere hoc Sacramentum, ut nunquam accedas, quando tibi dari potest secundum Christi institutionem. Nam, Hoc facite, non significat, contemnite, &, Quoties manducabitis, non significat, nunquam manducabitis.

Audi itaq; & hic commodam si pateris interpretationem, Fideles semper edunt carnem & bibunt sanguinem Domini spiritualiter, donec crediderint in Christum, quemadmodum ex sexto capite Ioannis diximus, ex quorũ numero qui non possunt in congregatione fidelium accipere etiã in sacramento externo corpus & sanguinem Christi, tamen idem Sacramentum accipiunt uoto & desyderio, libenter enim uellent accipere, ut non sit contra eos, etiam si de Sacramento accipias, Nisi manducaueritis &c. Hoc enim uotum & desyderium illorum qui non possunt accipere, multo magis placet Christo, q̃ illorum manducatio qui hoc desyderium non habent, nam hi iudicium manducant manducantes, illi uitam æternam manducant non manducantes. Non uoua nunc dico, sed sic dixerunt etiam ante nos, Cur enim non hoc dicamus de Eucharistiæ Sacramento, quando asserimus illum etiam renatum ex aqua & spiritu sancto, qui credens in Christum, summo desyderio etiam cupit aquã baptismi & accipere non potest ante mortem? Quis enim dubitat talem casum accidere posse, uel detento in carcere apud infideles?

At ais, Paruuli nostri hoc desyderium edendi & bibendi non habent, ergo non edunt neq; bibunt, & si non edunt neq; bibunt corporaliter, quia eis non damus, neq; spiritualiter, quia non desyderant, non habent uitam in semetipsis, sed damnati sunt. Respondeo, ut deo, ut personæ huic quam hoc loco suscepi satisfaciam, dictum Christi, Nisi manducaueritis &c. apud illos qui accipiunt de Eucharistia dictum, potest intelligi de illis qui debent & possunt accipere Sacramentum, inter quos, ut infra dicam, non sunt paruuli nostri. Qui autem debeant & possint accipere Sacramentum, non ex. 6. capite Ioann. petendum est, ubi hoc ne in speciem quidem dicitur, sed ex institutione mouissimæ cænæ, quæ paruulos meo iudicio non admittit, ut infra dicam.

Paruuli quidem nostri baptizari debent, ut accipiant hoc pactum Dei, quemadmodum infantes Iudæorum circuncisionem, quia nati sunt & renasci ex aqua & spiritu sancto possunt, dicente Christo, Sinite paruulos uenire ad me, talium enim, id est, paruulorum qui mihi offeruntur, est regnum cœlorum. Cæterum Eucharistia eis meo iudicio dari non debet, Non tamen sunt sine carne & sanguine Christi aut sine Christo ipso, quia ut dicitur Ro. 6. Quicunq; baptizati sumus in Christum, in mortem eius baptizati sumus. Et Gal. 3. Quicunq; baptizati estis Christum induistis. Et Ephe. 5. Christus dilexit Ecclesiam (in qua sine dubio sunt nostri paruuli, nisi dicas eos esse Satanæ) & semetipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo &c. ut simus membra corporis Christi ex carne eius & ex ossibus eius,

Satis iam superq; adfuimus interpretantibus sextum caput Ioannis de Eucharistia, quanquam nos illud ut supra uidisti de Eucharistia non interpretemur, ne fingerent aduersarij nos hic fugere lucem, quamuis non uideam quam hic lucem fugeremus. Cæterum quando aliquid periculi timetur ex ista sententia, quam sexto Capite Ioannis non esse natiuam iudicamus, cedat omnis omnium doctorum ueterum autoritas, ut aliena interpretatio non sit alicuius erroris confirmatio, Dum pie aliquid dicitur, cur non placeat, utcunq; in loco non dicatur? Dum uero inde aliquis error confirmatur, cadat humana autoritas quantacunq; etiam, ut persistat Dei ueritas.

Periculum hic est, si propter alienam interpretationem de Eucharistia, quæ secundario hic potest sustineri, negetur quæ natiua & genuina est, quam ipse contextus requirit & Christus manifestissimis uerbis expressit, Deinde periculum non ferendum, ut ego sentio, nobis est ne propter hanc interpretationem cogamur nostris infantibus dare corpus & sanguinem Christi. Nam ubi sic comminatur Christus, Nisi manducaueritis &c. nulla commoda interpretatio liberabit conscientias nostras in re tam seria, quin demus paruulis unde habeant uitam, Quemadmodum olim tempore Cypriani dabant infantibus Eucharistiam non semel post baptismum sed sæpe in Ecclesia, Et Augustinus coactus ex hoc loco Ioannis, iudicat nec salutem nec uitam æternam sine baptismo, & corpore & sanguine Domini cuiquam sperandam esse, & sine his frustra promitti paruulis, id quod legere potes in Augustino, de peccatorum meritis & remissione, libro primo Capite. 24. Quid facerent? Intelligebant hæc de Eucharistia, Inde illa necessitas dandi pueris Sacramentum secuta est.

Præstat ergo quærere per Deum simplicissimam scripturæ in omnibus interpretationem, & genuinam sententiam, etiamsi sese interim offerat aliqua alia interpretatio utcunque ferenda, maxime in ijs locis ubi fides tractatur & ea quæ necessaria sunt ad salutem, Nam illic raro absq; periculo uersamur in aliena à uerbis ipsis sententia.

Et Bohemi hodie infantibus dicuntur dare Sacramentum, & quod in multis Germaniæ Ecclesijs, pueris iam baptizatis datur coram altari ablutio, quam uocant, uestigium uidetur, quod & apud nos pueri olim à baptismo ad altare adducti, corpore & sanguine Christi communicati sint, Videtur enim post communicationis abolitionem, hac specie ablutionis uulgo, non admodum in hoc acquiescenti, satisfactum.

Quemadmodum quod minister missarius, pacem in missis illis offert astantibus, id est, obtrudit ori eorum

siue osculandum eis prebet illud quod uocant Pacem, hoc est imagunculam aliquam uel crucem auream aut argenteam, uestigium est illius uetustatis, quam uides in Cypriano, sermone quinto de lapsis, quando Diaconus obtulit præsentibus corpus Domini & sacrum Christi calicem, Qua ueritate nunc non solum amissa, sed etiam prohibita per papistas & damnata, hypocrisin imaginum & precioſorum lapidum auri quo q; & argenti uulgo ostentamus, & ori eius obtrudimus, ne nihil accipiant ab altari, sed certe nihil sibi retinent, omnia ad altare referuntur. Huius uero quod dico certissimum argumentum est, quod adhuc antiqua apud nos seruatur appellatio, nam hoc Pacem dare uocamus, id quod tempore Cypriani significabat, non aurum & argentū osculandum prebere ut nunc, sed ad communionem corporis & sanguinis Christi admittere, id quod sæpe uides in Cypriano, maxime in Epistola. 2. libri primi. Sed hæc obiter.

Ego certe ex institutione Christi iudico, paruulis ut detur sacra Eucharistia non esse necessarium, id quod tamen Christiani doctores post ducentos annos à Christo glorificato tempore Cypriani necessarium fecerunt, & postea etiam tempore Augustini, atque adeo Augustinus ipse cum alijs necessarium declararunt ex uerbis Christi, Nisi manducaueritis &c.

Nam Christus instituit hoc Sacramentum in sui commemo-

commemorationem, Infantes autem commemorare aut annunciare mortem Domini non possunt. Item dijudicare corpus Domini secundum Paulum non possunt. Neq; conuenit eis quod Paulus dicit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat.

Vbi nunc sunt qui contra manifestas Dei ordinationes & expressa uerba Christi in multis causis, satis impie solent nobis obtrudere præscriptionem longi temporis, & clamare Patres, patres, patres, quibus nō sufficit ut fateamur Ecclesiam Christianam, catholicā & Apostolicam, nisi etiam faciant nobis Cyprianicam, Augustinianam, Gregorianam &c. Quando nobis de Cypriano aut Augustino aut alijs mandauit Christus? Quando prædicant Euangelium á Christo Apostolis mandatum, sunt audiendi, quando autem ut homines sua sine scripturis docent, aut ex scripturis male intellectis nouos articulos fidei & necessarios recipiendos faciunt, arguendi sunt non suscipiendi, secundum illud, Omnia probate, quod bonum est tenete.

Siquidem etiam ipsi ut & nos, debent ædificare non super seipsos, sed ut dicitur Ephe. 1. super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso angulari lapide Iesu Christo, Fundamentum autem hoc Apostolorum & prophetarum non est aliud q̄ quod ipsi docendo posuerunt, quod est Christus Iesus. 1. Cor. 3.

Hic

Hic uideat unusquisq; doctor Ecclesiæ siue prædicator usq; ad finem mundi, etiam Cyprianus, etiam Augustinus &c. quomodo superædificet, ne talia doceant, quæ necesse sit quandoq; reuelata ueritate, accedente die & igne, perire. Solum enim uerbum Domini stabit in æternum. Sed hæc non sunt huius instituti.

Quid hic habebunt aduersarij nostri, quo tegant hunc sanctorum martyrum & doctorum errorem, quo dixerunt ex his uerbis, Nisi manducaueritis &c. infantibus non posse contingere uitam nisi accepta Eucharistia? Si enim dixerint eos non errasse, damnabunt seipsos, quod hodie Sacramentum infantibus non dant, negligentes eis uitam æternam, & damnabunt nostros infantes, qui absq; accepta Eucharistia moriuntur. Si autem eos erraße dixerint, desinant nobis contra reuelatam iam ex uerbo Dei ueritatem, obijcere præscriptionem longi temporis & patrum autoritatem, Sequantur uero nobiscum autoritatem patris Dei & Domini nostri Iesu Christi & sanctorum Apostolorum, ut simul simus in una Ecclesia catholica & Apostolica.

Neq; uero in hoc sum ut condemnem illos, qui adhuc hodie infantibus dant Sacramentum, quasi peccatum sit illis dare, nam hoc mihi non est mandatum, ne & ego in errorem incidam, dum errorem aliorum corrigo. Videndum est & mihi, quomodo super fundamentum Christum ædificem, ne ego necessitatem faciam ex non dando, sicut ueteres necessitatem ex dando fecerunt. Non audeo prohibere, quod illi male præceperunt.

Nam aliquis posset defendere hoc esse liberum, & dicere, Tametsi infantes non commemorant siue annunciant mortem Christi, tametsi non dijudicant corpus Christi, tamen sunt in ea congregatione & ad eam congregationem pertinent, in qua fit commemoratio & in qua dijudicatur corpus Domini, quod ipsi facere non possunt, non debent, sed alij faciunt, ad quos ipsi pertinent. Neq; contra eos uidetur illud, Probet autem seipsum homo &c. Quia infantes iam baptizati & spiritu sancto sanctificati, id est, à Christo susceptj, quia ei oblati sunt, non habent quod probent, id est, quod Christo displiceat, quia dicit, Talium est regnum cœlorum.

Itaq; dare talibus Sacramentum forte permitteretur, Sed ex uerbis Christi non satis intellectis, Nisi manducaueritis &c. facere necessitatem eis dandi Sacramentum, sine quo non possent saluari, non debet qui Christianus prædicator siue Ecclesiæ doctor uult haberi.

HAEC interim omnia libenter dixi de. 6, Capite Ioannis, cum ut aperirem nostram de eo sententiam, tum ut

tum ut etiam auferrem ijs occasionem, qui inde occasionem quærunt negandi panẽ domini in cæna esse corpus eius, & poculum sanguinem, qui si dixerint in eo capite dici de Sacramento panis & uini, faciant suo periculo, nihil probabunt contra uerba Christi, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Ridiculæ sunt quorundam, ut dixi, conuersiones.

Si autem dixerint ibi dici de spirituali manducatione, quam nos dicimus fidem in filium Dei incarnatum, qua nos illi incorporamur, non pugnabunt contra nos. Porro si dixerint Ioannis sexto tantum esse spiritualem manducationem, ergo & in cæna tantum esse spiritualem corporis & sanguinis Christi sumptionẽ, non probabunt, non statuent istam consequentiam, donec é cæna non abstulerint panem de quo Christus pronunciat, Hoc est corpus meum, & poculum, de quo Christus pronunciat, Hic uel hoc est sanguis meus.

PEr hæc itaq; seruire uoluĩ etiam illis, qui sacræ Christi institutioni aduersantur, maxime illis uerborum Christi conuersoribus siue inuersoribus, qui nos antea & scriptis priuatis & uerbis coram adiuraucrunt, nunc uero etiam publico scripto rogauerunt. Quod si non audiunt, inueniet Deus, quibus non solum hæc de sexto capite Ioannis, sed etiam omnia quæ supra de Sacramento scripsi, prosint. Mea calumniari poterunt, quam artem optime norunt, ut alienum librum in manus rapiant & calumnientur omnia indocte, impudenter, impie, sua uero somnia & conuersiones & additiones contra sacram cænæ Domini institutionem non potcrunt statuere unq̃. Siquidem, Cœlũ & terra transibunt, uerbum autem Christi stabit in æternum.

Deus nouit quid sentiam de pane & calice Domini, & hæc omnia quæ nunc scripsi sint mihi testimonium coram omnibus hominibus, A M E N.

Excusum VVittembergæ, per Iohannem Lufft. Anno
1. 5. 2. 8.